

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Karmen Ajdič

**ROMSKA NASELJA KOT PRIMER PROSTORSKE SEGREGACIJE
V SLOVENIJI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Karmen Ajdič

Mentor:izr. prof. dr. Marjan Hočevar

**ROMSKA NASELJA KOT PRIMER PROSTORSKE SEGREGACIJE
V SLOVENIJI**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

Romska naselja kot primer prostorske segregacije v Sloveniji

Romi so v Sloveniji (in tudi Evropi) ena najbolj marginaliziranih družbenih skupin, ki se sooča z visoko stopnjo izključenosti iz vseh dimenzij družbenega življenja. Marginalnost romske skupnosti se najbolj vidno odraža v njihovi prostorski segregiranosti - prebivanju v romskih naseljih, ki so ločena od naselij večinskega prebivalstva. Bivališča v njih so pogosto zgrajena iz slabih materialov in potrebna obnove, pomanjkljiva pa je tudi njihova infrastrukturna opremljenost. Slabe stanovanjske razmere in ločenost, ki še povečuje (že tako veliko) socialno in kulturno distanco do večinske družbe, pomembno vplivata na procese družbenega vključevanja, zato prostorsko segregacijo Romov v Sloveniji obravnavamo kot eno ključnih dimenzij njihove izključenosti. Dejstvo, da lahko romska naselja v Sloveniji označimo za pojav getoizacije (neprostoVOLjna prostorska koncentracija etnične skupine), kaže na to, da imajo družbeno-politični dejavniki (zavračanje s strani večinskega prebivalstva) zelo pomemben vpliv na segregacijo Romov. Poleg tega pa na le-to vplivajo tudi ekonomski dejavniki, zaradi česar mnoga romska naselja na Dolenjskem (pa tudi nekatera v Prekmurju) ustrezajo pojavnimi oblikami slumov.

Ključne besede: prostorska segregacija, romska naselja, Slovenija, geto, slum

Roma settlements as a case of spatial segregation in Slovenia

The Roma people in Slovenia (as well as Europe) are one of the most marginalised social groups, which faces a high level of exclusion from all the dimensions of a social life. Marginalisation of the Roma community can be best observed in their spatial segregation – living in Roma settlements, which are separated from the settlements of the majority population. Dwellings in those settlements are often built from inferior materials and would require restoration, and the municipal infrastructure is insufficient. Poor living conditions and separation, which increases the (already rather large) social and cultural distance from the majority population, both importantly influence the processes of social integration, which is why we can define the spatial segregation of the Roma people in Slovenia as one of the key dimensions of their exclusion. The fact that Roma settlements in Slovenia can be defined as the phenomenon of getoisation (involuntary spatial concentration of an ethnic group) shows us that social-political factors (rejection from the majority population) have an important influence on segregation of the Roma people. In addition, the economic factors also contribute to this phenomenon, which is why a lot of Roma settlements in Dolenjska (and some in Prekmurje) can be viewed as a case of slumisation.

Keywords: spatial segregation, Roma settlements, Slovenia, ghetto, slum

KAZALO

1. UVOD.....	7
2. SEGREGACIJA – OPREDELITEV IN PRIMERI	10
2.1 Umestitev pojma segregacija v širši družbeni okvir	10
2.2 Opredelitev segregacije.....	15
2.3 Povezanost prostorske segregacije in družbene stratifikacije.....	16
2.4 Dejavniki segregacije.....	17
2.5 Pozitivni in negativni vidiki segregacije.....	21
2.6 Pojavne oblike segregacije.....	22
2.6.1 <i>Geto</i>	24
2.6.2 <i>Slum</i>	27
2.6.3 <i>Prepletanje pojmov geto in slum</i>	29
2.7 Primeri segregacije.....	30
2.7.1 <i>ZDA</i>	30
2.7.2 <i>Latinska Amerika</i>	31
2.7.3 <i>Afrika</i>	32
2.7.4 <i>Evropa</i>	33
2.7.4.1 Segregacija Romov	34
2.7.4.2 Segregacija v Sloveniji.....	40
3. ROMI V SLOVENIJI	42
3.1 Zgodovina naselitve Romov v Sloveniji.....	42
3.2 Število Romov v Sloveniji	43
3.3 Območja naselitve Romov v Sloveniji	47
3.4 Razlike med Romi v Prekmurju in na Dolenjskem	47
3.5 Pravni položaj romske skupnosti	49
4. SEGREGACIJA ROMOV V SLOVENIJI.....	51
4.1 Opredelitev pojma romsko naselje.....	51
4.2 Število romskih naselij v Sloveniji	52
4.3 Ločenost romskih naselij	52
4.4 Dejavniki segregacije Romov v Sloveniji.....	53
4.4.1 <i>Družbeno-politični dejavniki</i>	54
4.4.2 <i>Ekonomski dejavniki</i>	59

4.4.3 Kulturni dejavniki	61
4.5 Poglavitne težave v romskih naseljih.....	62
4.5.1 Kakovost stanovanjske gradnje.....	62
4.5.2 Komunalna opremljenost.....	64
4.5.3 Črne gradnje.....	66
4.5.4 Planska urejenost.....	67
4.5.5 Lastništvo zemljišč.....	68
4.5.6 Lokacija naselij.....	69
4.5.7 Pomanjkanje prostora - nezmožnost širitve.....	70
5. SKLEP	72
6. LITERATURA	76

SEZNAM PRILOG

Priloga A: Tabela Romska naselja v Sloveniji.....	88
Priloga B: Vprašanja za intervju s Stankom Baranjo.....	91

SEZNAM TABEL

Tabela 2.1: Nastanitveni položaj Romov v izbranih evropskih državah.....	39
Tabela 3.1: Število Romov v Sloveniji po občinah: primerjava podatkov zbranih s pomočjo <i>Ankete o romskih naseljih v Sloveniji (2007)</i> in <i>Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002</i>	46
Tabela 4.1: Tipi bivališč v katerih prebivajo Romi - po občinah na Dolenjskem.....	63

Tabela 4.2: Tipi bivališč v katerih prebivajo Romi - po občinah v Prekmurju.....	63
Tabela 4.3: Opremljenost romskih naselij v Sloveniji z električno energijo in vodo - število naselij po območjih.....	65
Tabela 4.4: Delež črnih gradenj v romskih naseljih - število naselij po območjih.....	67
Tabela 4.5: Romska naselja v Sloveniji glede na plansko urejenost - število naselij po območjih.....	68
Tabela 4.6: Lastništvo zemljišč, na katerih stojijo bivalni in drugi objekti Romov v romskih naseljih - število naselij po območjih.....	69
Tabela 4.7: Možnost širitve obstoječih romskih naselij – število naselij po območjih.....	70

SEZNAM KRATIC

ACFC - Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities – Svetovalni odbor o okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin

CERD - Committee on the Elimination of Racial Discrimination – Komisija Združenih narodov za odpravo rasne diskriminacije

ECRI - European Commission against Racism and Intolerance – Evropska komisija za boj proti nestrpnosti in rasizmu

ERRC – European Roma Rights Centre – Evropski center za pravice Romov

1. UVOD

Romi so v Sloveniji (in tudi Evropi) ena najbolj marginaliziranih družbenih skupin, ki se sooča z visoko stopnjo izključenosti iz vseh dimenzij družbenega življenja. Na njihovo mesto pri dnu družbene strukture pomembno vpliva prepletanje nizkega etničnega statusa in slabega družbeno-ekonomskega položaja, ki ga dopolnjujejo rasna diskriminacija in globoko vkoreninjeni stereotipi. Slednji so predvsem posledica kulturnih razlik in drugačnega načina življenja, pri njihovem ohranjanju pa imajo pomembno vlogo tudi mediji. Marginalnost romske skupnosti se najbolj vidno odraža v njihovem prebivanju v romskih naseljih, ki so ločena od naselij večinskega prebivalstva. Bivališča v njih so pogosto zgrajena iz slabih materialov in potrebna obnove, pomanjkljiva pa je tudi njihova infrastrukturna opremljenost. Poleg slabih bivalnih razmer se Romi na področju nastanitve soočajo še s problemom zavračanja s strani večinskega prebivalstva, ki s peticijami in protesti pogosto izraža nestrinjanje z obstojem romskih naselij v njihovi okolici, nemalokrat pa doseže, da se Romi v 'njihovem' kraju ne naselijo, zaradi česar jim preostane le še naselitev v ločenih naseljih. Slabe stanovanjske razmere in ločenost, ki še povečuje (že tako veliko) socialno in kulturno distanco do večinske družbe, pomembno vplivata na procese družbenega vključevanja, zato prostorsko segregacijo Romov v Sloveniji obravnavamo kot eno ključnih dimenzij njihove izključenosti, na katero se osredotoča tudi pričujoče diplomsko delo. Osrednja hipoteza le-tega se glasi: *Romska naselja lahko obravnavamo kot primer prostorske segregacije v Sloveniji. Za kakšno obliko segregacije gre bo pojasnil odgovor na raziskovalno vprašanje: Ali gre v primeru Romov v Sloveniji za pojavne oblike 'getoizacije' (etničnega ločevanja), ali za vprašanje revščine, ki ga tuja sociološka literatura opredeljuje kot 'slumizacijo'?. Poleg tega pa bomo poskušali potrditi (ali ovreči) hipotezo, da *Obstaja razlika v segregaciji dveh (geografsko določenih) skupin Romov v Sloveniji ('dolenjskih' in 'prekmurskih')*.*

V diplomskem delu se bomo torej sistematično lotili analize prostorske segregacije s poudarkom na segregaciji Romov v Sloveniji, pri čemer se bomo osredotočili na Rome v Prekmurju in na Dolenjskem. Diplomsko delo je sestavljeno iz petih sklopov. Uvodu sledi drugi del diplomskega dela, v katerem se osredotočimo na pojem segregacije. Poleg

umestitve tega pojma v širši družbeni kontekst in njegove opredelitve, obravnave dejavnikov segregacije ter analize njenih pojavnih oblik (pri čemer se bomo osredotočili na geto in slum), so obravnavani tudi primeri segregacije v ZDA, Latinski Ameriki, Afriki in Evropi. Namen tega sklopa diplomskega dela je opredelitev temeljnih pojmov in teoretičnih konceptov, ki predstavljajo izhodišča za obravnavo segregacije Romov v Sloveniji. V tretjem delu diplomskega dela bomo predstavili Rome v Sloveniji - opisali bomo potek njihove naselitve, poskusili bomo določiti njihovo število in področja naselitve, poleg tega pa bomo analizirali razlike (in vzroke za le-te) med Romi v Prekmurju in na Dolenjskem ter opisali pravni položaj romske skupnosti v Sloveniji. Namen tega poglavja je splošna predstavitev romske skupnosti v Sloveniji, ki je pomembna tudi za razumevanje problemov, s katerimi s soočajo na področju bivanja, kar bomo obravnavali v četrtem delu naloge. Le-tega bomo začeli z opredelitvijo pojma 'romsko naselje' in nadaljevali s poskusom določitve števila le-teh v Sloveniji. Temu sledi ključen del diplomske naloge – najprej analiza ločenosti romskih naselij od naselij večinskega prebivalstva, zatem pa opredelitev in analiza dejavnikov segregacije Romov v Sloveniji – zavračanja/nezaželenosti Romov (družbeno-politični dejavniki), socialnih razmer (ekonomski dejavniki) in želje po prebivanju med pripadniki romske skupnosti (kulturni dejavniki). Poglavje se zaključi z analizo poglavitnih težav v romskih naseljih – kakovost stanovanjske gradnje, komunalno opremljenost, črnograditeljstvo, plansko (ne)urejenost, lastništvo zemljišč in lokacijo naselij – ki med drugim odražajo tudi slab ekonomski položaj slovenskih Romov. V sklepu bomo s pomočjo osrednjega dela podali potrditev (ali zavrnitev) uvodnih hipotez in odgovor na raziskovalno vprašanje.

Prevladujoči raziskovalni metodi, uporabljeni pri pisanju diplomskega dela, sta analiza in interpretacija sekundarnih (v veliko manjši meri pa tudi primarnih) pisnih virov ter analiza in interpretacija (uradnih) statistik. Pri slednji so bili v veliko pomoč podatki, zbrani s pomočjo 'Vprašalnika o ugotovitvi dejanskega stanja romskih naselij v Republiki Sloveniji', ki ga je sestavila 'Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij'. Ker so omenjeni podatki čisto 'sveži' (raziskava je potekala leta 2007) in zajemajo vsa področja z romskim prebivalstvom, je bila izvedba anketiranja nepotrebna. V analizo bo vključen tudi strukturiran intervju s podpredsednikom Zveze Romov

Slovenije, gospodom Baranjo, ki je bil izveden za potrebe tega diplomskega dela. Poleg omenjenih raziskovalnih metod pa je v zadnjem poglavju uporabljena tudi metoda primerjalnega raziskovanja, s pomočjo katerega smo poskušali ugotoviti razlike in podobnosti (na področju bivalnih razmer) med Romi v Prekmurju in na Dolenjskem.

2. SEGREGACIJA – OPREDELITEV IN PRIMERI

2.1 Umestitev pojma segregacija v širši družbeni okvir

Preden začnemo z obravnavo pojma prostorske segregacije, je smiselno, da ga umestimo v širši družbeni okvir. Pojem segregacije lahko opredelimo kot pojavno obliko družbene izključenosti, ki je zgodovinsko sorazmerno nov koncept. Zavratnik Zimic (2000: 833) navaja, da prvo definicijo "izključenosti najdemo v Council resolution (29.9.1989), kjer je zapisano, da družbena izključenost ni preprosto stvar neustreznih resoursov ter da preprečevanje izključenosti pomeni dostop posameznikov in družin do spodobnih življenskih pogojev v smislu meril družbene integracije¹ in integracije v trg dela." O izključenosti v širšem smislu lahko govorimo, "kadar se pri posameznikih ali skupinah nakopičijo izključenost iz sistemov civilne, ekonomske, socialne in medosebne integracije oz. iz virov, institucij in mehanizmov, ki te sisteme tvorijo" (Trbanc 1996 v Zavratnik Zimic 2000, 834). Torej - več kot je področij prikrajšanosti, bolj je družbena (oz. socialna) izključenost kompleksna. Socialno izključenost v primeru prikrajšanosti v enem sistemu pa preprečujejo kompenzacijski mehanizmi, kot na primer država blaginje, družinske in prijateljske mreže ... Družbena izključenost je pogosto posledica določene pripadnosti – pripadnost spolu, starosti, verske ali kulturne pripadnosti, spolne usmerjenosti – v vseh družbah pa sta jasna dejavnika izključevanja rasa in etničnost. (Zavratnik Zimic 2000, 834,847; Urh, Žnidarec Demšar 2005, 48-49)

"Nasprotje socialni izključenosti je "socialna povezanost" (integracija), ki označuje vključenost in sodelovanje v omrežjih razmerij." (Mandič 1999, 17) Ker je v današnji družbi le-teh ogromno, lahko tudi integracijo razčlenimo na mnogo dimenzij. Romana Bešter (2006, 17-20) na primer opredeli naslednjih osem:

---

¹ Pojem integracija se "pogosto uporablja zelo poenostavljeno za splošno označevanje procesa vključevanja priseljencev v družbeno življenje" (Bešter 2006, 14). Ker pri tem navadno niso opredeljeni ne načini ne cilji vključevanja, lahko pojem integracija označuje procese in stanja, ki segajo od asimilacijskih praks do različnih oblik kulturnega pluralizma (oba sta natančneje opredeljena pri modelih integracijskih politik), prevladujoč pogled pa integracijo uvršča med asimilacijo in ekstremni multikulturalizem (glej npr. Klinarjevo opredelitev konjuktivnih procesov). (Bešter 2006, 14)

- a) *pravna integracija* pomeni izenačitev pravnega statusa manjšin s statusom državljanov. Je ena od ključnih dimenzij integracije, saj predstavlja temeljno izhodišče za enake možnosti;
- b) *poselitvena oziroma bivanjska integracija* pomeni, da imajo pripadniki manjšin možnost naselitve v kateremkoli delu mesta ali naselja (pod enakimi pogoji, kot ostali prebivalci), da živijo v enakih oziroma primerljivih pogojih, kot ostali prebivalci (s primerljivim ekonomskim položajem), ter da imajo tudi možnost selitve;²
- c) *socialno-ekonomska integracija* se nanaša na enake možnosti in doseganje primerljivih rezultatov glede zaposlitve, dohodkov, socialno-ekonomskega statusa, koriščenja socialnih storitev in drugih socialno-ekonomskih kazalcev;³
- d) *integracija na področju izobraževanja* je uspešna, ko imajo pripadniki manjšin enakopraven dostop do izobraževalnih institucij, imajo enake možnosti za nadaljne izobraževanje ter dosegajo izobrazbeno strukturo, ki je primerljiva z izobrazbeno strukturo njihovih vrstnikov;
- e) *kulturna integracija* na eni strani predstavlja spoznavanje drugih kultur, sprejemanje vzorcev drugih etničnih skupin, na drugi pa ponotranjanje novih norm, vrednot in vedenjskih vzorcev;
- f) *politična integracija* zajema vključenost v procese političnega odločanja v državi ter dejansko prisotnost oziroma sodelovanje pripadnikov manjšin bodisi preko volitev, političnih strank, posebnih oblik manjšinskega predstavnštva ipd. Zelo pomembna za politično integracijo je volilna pravica;
- g) *družbena integracija* se nanaša na prostovoljne oblike neformalnih stikov pripadnikov manjšin s širšo družbeno okolico - druženje v šolah, na delovnem mestu, pa tudi v prostem času. O (dobri) družbeni integraciji lahko govorimo, kadar ti stiki niso omejeni na eno etnično skupino;

---

² Na to dimenzijo integracije (oziroma izključenosti) je osredotočeno pričujoče diplomsko delo. Segregacija, katere dobesedni pomen je ločenost (več o tem v nadaljevanju) je torej pojavna oblika poselitvene oziroma bivanjske izključenosti.

³ V širšem smislu bi lahko v to dimenzijo uvrstili tudi integracijo na izobraževalnem in bivanjskem področju, ki so v tej klasifikaciji obravnavane ločeno.

h) *identifikacijska integracija*; o njej lahko govorimo, kadar pripadniki etničnih manjšin razvijejo občutek pripadnosti večinski družbi, kar pa ne izključuje občutkov pripadnosti drugi(m) skupnosti(m).

Osredotočenost na različne dimenzije integracije je tudi ena od ključnih prvin uspešnih integracijskih politik⁴. Poleg tega morajo programi in ukrepi integracijske politike, ki želijo biti uspešni, naslavljati tako manjšinske skupnosti, kot večinsko družbo, in spodbujati njihovo prilagajanje. Integracija namreč ni enosmeren ampak (vsaj) dvosmeren proces, ki zahteva prilagajanja vseh strani. (Roter 2004, 200-201; Bešter 2007, 134)

Poznamo različne modele integracijskih politik, ki se razlikujejo predvsem glede ciljev, ki segajo “od asimilacije, integracije in adaptacije do soobstoja več kultur, narodov in etničnih skupnosti” (Komac, Medvešek in Roter 2007, 105). Tako Romana Bešter (2007, 118) navede modele asimilacije, segregacije, multikulturalizma, integracije ter model etničnih manjšin, najpogostejše klasifikacije pa vključujejo (a) model diferenciranega izključevanja⁵, (b) pluralistični ali multikulturni model⁶ in (c) asimilacijski model⁷.

Procese, v katere so vključeni pripadniki etničnih skupin in njihove skupnosti v zgoraj naštetih modelih integracije, celovito zajame Klinar (1976, 137-145) v svoji opredelitvi

---

⁴ Bešter (2007) kot krovni pojem uporablja imigracijske politike, integracijo pa obravnava le kot enega izmed modelov teh politik, v ostali literaturi pa se pojem imigracijske politike večinoma uporablja kot sinonim za integracijske politike.

⁵ Model diferenciranega izključevanja (tudi model segregacije (Bešter 2007)) predpostavlja le delno integracijo oziroma vključenost manjšin v samo nekatere sfere družbenega življenja (na primer trgu dela), ne pa tudi dostopa do nekaterih drugih sfer (socialni sistem, državljanstvo, politična participacija). Takšen pristop se navadno uporablja pri začasnih imigrantih oziroma 'gostujočih delavcih' (Nemčija, Švica, Avstrija in Belgija) in temelji na pričakovanjih, da se bodo le-ti po določenem obdobju vrnil tja od koder so prišli. (Bešter 2002, 18; Bešter 2007, 122-126)

⁶ Pluralistični ali multikulturni model predvideva čimbolj enakopravno vlogo in položaj različnih etničnih skupnosti in njihovih pripadnikov znotraj ene države, od njih pa ne zahteva, da se odpovedo svoji drugačnosti – izjema je običajno le zahteva po sprejetju določenih ključnih vrednot in institucij. Splošni multikulturalistični model najdemo v Kanadi, Avstraliji in na Švedskem. (Bešter 2002: 4,18; Roter 2004: 203; Bešter 2007: 126-128)

⁷ Asimilacijski model v zameno za enakopravnost priseljencev z drugimi državljani od njih zahteva, da se odpovedo svojim jezikovnim, kulturnim in družbenim značilnostim in se prilagodijo večinski družbi. Priznavanje kulturne ali verske raznolikosti v javni sferi ni dopustno. Danes se modelu asimilacije najbolj približuje Francija. (Bešter 2002, 4,18; Bešter 2007, 121-128; Roter 2004, 203)

konjunktivnih procesov⁸. Modelu *diferenciranega vključevanja* ustreza *akomodacija*, proces minimalnega prilagajanja, ki se odvija le v sekundarnih odnosih. “/O/hranja določeno stabilnost sistema in /.../ povezuje med seboj aktivnosti imigrantov in domačinov kljub obstoju njihovih različnih interesov. V primerjavi z asimilacijo je akomodacija proces, ki vodi do sorazmerno hitrih, zavestnih sprememb.” (Klinar 1976, 137)

Pluralistični ali multikulturni model izpostavlja procesa *adaptacije-integracije*, ki ju Klinar obravnava hkrati, saj “je adaptacija družbene enote le del integracije širše družbene tvorbe, znotraj katere se ta enota pojavlja” (Klinar 1976, 138). Z vidika etničnih skupin lahko govorimo o njihovi adaptaciji na družbeno okolje večinske družbe, z vidika večinske družbe kot celote pa o njihovi integraciji v to družbo. Proces integracije lahko opredelimo za utrjevanje večinske družbe; pri tem se različne etnične skupine povezujejo v njen sistem. Etnične skupine sprejemajo nekatere vrednote večinske družbe in drugih etničnih skupnosti, nekatere svoje tradicionalne vrednote ohranjajo, nekaj pa jih 'prispevajo' v skupni nabor vrednot celotne družbe. Adaptacija in integracija torej omogočata doseganje enotnosti celotne družbe na nekaterih ravneh in hkratno ohranjanje razlik na drugih ravneh. V okviru *asimilacijskega modela*, pa je v ospredju dolgotrajen proces *asimilacije*, v katerem etnične skupnosti “prevzemajo ravnanje, mišljenje, vrednotenje, skratka način življenja in kulturo” (Klinar 1976, 141) večinske družbe in hkrati izgubljajo svojo lastno kulturo. To povzroči, da jih ni (več) mogoče identificirati kot posebno etnično skupnost. Popolno asimilacijo si lahko predstavljamo kot konec kontinuuma asimilacijskega procesa (na katerega drugem koncu so odnosi separacije in diferenciacije), pojavi pa se, ko domačini pripadnikov etničnih skupin ne štejejo več za tujce in ko se le-ti sami ne počutijo več tujci v večinski družbi. Asimilacija ima več stopenj. Gordon (v Klinar 1976, 145) jih opredeli 7 – te so: akulturacija (kulturalna asimilacija), strukturalna asimilacija, amalgamacija, identifikacijska asimilacija, odsotnost predsodkov, odsotnost diskriminacije in državljanska asimilacija. Klinar pa tem stopnjam doda še eno - ekonomsko asimilacijo.

---

⁸ Nasprotje konjunktivnih so disjunktivni procesi, med katere uvršča etnično stratifikacijo in segregacijo (Klinar 1976, 194-202).

Po mnenju Romane Bešter (2002, 19) je "Slovenija /.../ glede integracijske politike še precej na začetku poti". Temelji za pluralistični/multikulturni model slovenske integracijske politike so bili začrtani leta 1999 - s sprejetjem Resolucije o imigracijski politiki Republike Slovenije (Ur. l. RS 40/99). Kljub temu, da obstaja tudi primerna pravna podlaga za izvajanje te integracijske politike, pa še ni oblikovanih zadosti konkretnih programov, ki bi omogočali izvrševanje omenjenih določil. Med področji z dobro razvitimi integracijskimi instrumenti so kultura in državljske pravice, posebno pozornost pa bo potrebno med drugim nameniti še zaposlitvi in vprašanju ekonomske integracije, vprašanju socialnega varstva, vprašanju nastanitve itd. (glej Bešter 2002, 13-19; Mandič in ostali 2004, 23,69).

Slovenija je leta 2002 podpisala tudi Memorandum na podlagi katerega je vključena tudi v program Evropske komisije, ki je namenjen preprečevanju družbene izključenosti. V memorandumu, ki navaja ključne cilje in prioritete Slovenije na področju odprave revščine in preprečevanja družbene izključenosti, so med ranljivimi skupinami navedeni tudi Romi. Ti so ena najbolj marginaliziranih skupin v Sloveniji, saj se z izključenostjo soočajo na skoraj vseh področjih življenja. Če njihov položaj ocenimo s pomočjo zgoraj navedenih dimenzij izključenosti/integracije, lahko ugotovimo, da je ključna dimenzija njihove izključenosti izključenost iz družbenega življenja, na katero vpliva tudi slaba poselitvena oziroma bivanjska integriranost (prostorska segregiranost). Poleg tega se s težavami soočajo tudi na področju izobraževanja, kulturne integracije, in identifikacijske integracije. V zadnjem času so se največje izboljšave dogajale na področju politične integracije (pravica do romskega svetnika v 20 občinah) in pravne integracije (sprejetje Zakona o romski skupnosti v Sloveniji). (glej Klinar 1991, 24-25; Mandič in ostali 2004, 75; Klopčič 2006, 33)

Večina avtorjev (npr. Klinar 1991, 25; Žagar 2002, 155; Mandič in ostali 2004, 75; Zupančič 2006, 616), ki se ukvarja s položajem Romov, kot eno ključnih dimenzij njihove izključenosti opredeljuje poselitveno oziroma bivanjsko izključenost. Tako Žagar (2002, 163) poudarja, da se je pri vprašanju integracije Romov potrebno v prvi vrsti osredotočiti na ureditev bivalnih razmer, čemur sledi izobraževanje in zaposlovanje, šele

s tem pa bodo postavljeni temelji za izboljšave na ostalih področjih (npr. za družbeno in kulturno integracijo). Tudi v Resoluciji Evropskega parlamenta o socialnih vidikih stanovanja je poudarjeno, da “/o/dsotnost primerne stanovanja pomeni za prizadete posameznike in družine izziv človekovemu dostojanstvu in oviro njihovem sodelovanju v političnem, gospodarskem, družbenem in kulturnem življenju” (v Mandič 1999, 19). Posledice nerešenega stanovanjskega vprašanja so torej lahko osnova za kopičenje drugih težav, med katere lahko uvrstimo tudi zdravstvene, socialne (npr. neuspešnost otrok v šoli) in zaposlitvene težave.⁹ Pobleme, ki izvirajo iz slabih bivalnih razmer, pa lahko še zaostri prostorska ločenost, ki (v primeru kopičenja različnih dimenzij izključenosti) še povečuje socialno in kulturno distanco od dominantne večinske družbe. (glej Klinar 1991, 29; Boškić in Filipović 2002, 82; Zupančič 2006, 623)

Prostorska segregacija je torej z izključenostjo (in integracijo) v dvosmernem odnosu. V prvi vrsti predstavlja eno od dimenzij izključenosti, opredelimo pa jo lahko tudi kot enega od dejavnikov povečevanja družbene izključenosti oziroma zaviranja družbene integracije. Seveda je na tem mestu potrebno poudariti, da prostorska ločenost in integracija nista nujno izključujoča se pojma, kar lahko opazimo predvsem pri prostovoljni (samo)segregaciji.¹⁰

2.2 Opredelitev segregacije

Za uspešno analizo pojava segregacije (v tem primeru v Sloveniji), je seveda potrebno začeti pri temeljih – pri opredelitvi pojma (prostorske) segregacije. “Segregacija (iz lat. segregare – (od črede) oddaljiti, oddeliti, odstraniti, razdružiti, razdvojiti) implicira ločitev družbenih skupin v prostoru, stanje ločenosti” (Mandič 1984, 133). Tako Suzanne Dixon poda takšno opredelitev prostorske segregacije: “Na splošnem nivoju je segregacija stopnja, do katere dve skupini ali več živijo ločeno druga od druge v različnih delih urbanega okolja” (Dixon 2006). Mogoče na tem mestu ne bo odveč izpostaviti, da

---

⁹ To povezavo dobro ponazarja izjava Albina Laha, romskega predstavnika v občinskem svetu Občine Kočevje: “Dober učenec mora imeti mizo, luč, vodo, romski otroci pa tega nimajo.” (v Štembal in Lončar 2004, 51)

¹⁰ Najbolj očiten primer so seveda ograjene soseske (ang. 'gated communities'), sem pa lahko uvstimo tudi različne enklave.

segregacija ne implicira le enostavne fizične ločitve skupin v prostoru kot takem, “na sebi”, pač pa ločitev v prostoru, ki je vedno že družbeno proizveden in ima kot tak določene proizvedene lastnosti, ki so jih skupine, glede na možnost uporabe prostora in njihovih značilnosti, deležne, ali pa ne. Ni torej pomembno le dejstvo ločenosti, ampak in predvsem tudi to, da prisvajanje različnih prostorov implicira različne (ne)ugodnosti v zvezi s stanovanjsko lokacijo: to pa poleg značilnosti samega stanovanjskega okolja (stanovanjski standard v širšem smislu) karakterizira tudi dostop do strateških točk urbane strukture. (Mandič 1984, 134)

Ta vidik je zelo pomemben tudi v primeru romskih naselij, ki se pogosto nahajajo na oddaljenih in manj vrednih (včasih tudi zdravju nevarnih) lokacijah, kar vpliva na kvaliteto življenja v teh naseljih. Zaradi oddaljenosti je namreč otežen dostop do storitev in ureditev infrastrukture. Pri obravnavi prostorske segregacije moramo torej posebno pozornost nameniti dejstvu, da se v delitvi prostora na več homogenih območij ne pojavljajo le neenakosti v smislu razlik (horizontalna diferenciacija), temveč – kar je veliko pomembnejše – tudi neenakosti v smislu hierarhije (vertikalna diferenciacija) (Mandič 1984, 136).

2.3 Povezanost prostorske segregacije in družbene stratifikacije

Pri študijah segregacije, ki so se v mednarodnem smislu začele v Čikaški šoli (Simpson 2004, 664), je osrednja pozornost namenjena obravnavi mehanizmov distribucije stanovanjskih lokacij, ki po Castellsu (1977 v Mandič 1984, 136)

sledi občemu zakonu distribucije dobrin ter povzroča regrupiranje prebivalstva v prostoru glede na njihov družbeni položaj, kar v kapitalističnem sistemu pomeni glede na dohodek, poklicni status, nivo izobrazbe, pripadnost etničnim skupinam, starost, itd. Tako je možno govoriti o urbani stratifikaciji, ki ustreza sistemu družbene stratifikacije in v primerih, ko ima družbena distanca tudi močan prostorski izraz, o urbani segregaciji.

Vendar pa Srna Mandič (1984, 137) opozarja, da “segregacija ne predstavlja direktne preslikave sistema družbene stratifikacije na prostor: ta preslikava pomeni le občo tendenco”, saj “predstavlja vsaka urbana struktura specifičen historični preplet različnih družbenih praks in konkretnih pogojev prostorske organizacije”, poleg tega pa “je vsaka

družba notranje protislovna in se neka tendenca uveljavlja toliko, kolikor se ji ne zoperstavljajo določene družbene prakse". Družbeni položaj sam po sebi torej ne 'vodi' nujno do segregacije. Slednja je namreč odvisna tudi od dejavnikov, ki jih obravnavamo v nadaljevanju.

2.4 Dejavniki segregacije

Po Castellsu (v Mandič 1984, 137) je segregacija poleg vplivov ekonomskih, institucionalno-političnih in ideoloških determinacij, tudi rezultat specifičnega delovanja mehanizmov samoojačevanja segregacije. Poleg njegovega koncepta sta se, kot navaja Srna Mandič,

uveljavila še dva pristopa, ki izhajata iz vloge posameznika pri iskanju oz. izbiri ustrezne stanovanjske lokacije. Prvi razlaga nastanitvene vzorce v prostoru kot posledico preferenc posameznikov in skupin (preference se oblikujejo na podlagi določenega življenjskega stila, dužbeno-ekonomskega statusa, pripadnosti etničnim skupinam, družinskega statusa itd.) npr. Johnston (1974), delno tudi chichaška šola; drugi pristop, ki se je razvil predvsem kot reakcija na "voluntarističnost" prvega, pa segregacijo razlaga kot posledico družbenih omejitev, ki so jim posamezniki, oz. skupine, podvrženi pri izbiri ustrezne lokacije. (Mandič 1984, 138)

Kot primer drugega pristopa navaja Pahla, ki opredeli ekonomske omejitve, družbene omejitve, prostorske omejitve ter družbeno in politično intervencijo (Mandič 1984, 138). Če združimo različne tipologije vzrokov segregacije - Cutler, Glaeser in Vigdor (2005, 2,13), na primer kot vzroke segregacije navajajo kulturne razlike, diskriminacijo in obliko mest – lahko zaključimo, da je nastanek in ohranjanje segregacije v osnovi rezultat delovanja kulturnih, družbeno-političnih in ekonomskih dejavnikov. Le-te bomo analizirali v nadaljevanju.

• Kulturni dejavniki

Kulturne dejavnike najpogosteje izpostavljajo teorije priseljske segregacije, ki obravnavajo pojav enklav (glej npr. Cutler, Glaeser in Vigdor 2005) in teorije o izbiri

lokacije (oz. samosegregaciji) (glej npr. Wilson in Hammer 1997). Obojim je skupna predpostavka, da je segregacija posledica želje po prebivanju v bližini posameznikov s podobnim jezikom ter kulturnimi in verskimi tradicijami. Te preference tako po Marcuseju¹¹ vodijo do oblikovanja enklave, ki naj bi skupini omogočala varovanje in spodbujanje lastnega ekonomskega, družbenega, političnega in/ali kulturnega razvoja. Ceri Peach (v Van Kempen 2003, 9) s pomočjo omenjene predpostavke razlaga raznolikost poselitvenih vzorcev različnih priseljskih skupin v Londonu. Meni namreč, da bi priseljske skupine (katerih skupna značilnost je tudi revščina) živele bolj mešano, če bi bil najpomembnejši dejavnik za razlago njihove segregacije dohodek (kot menijo mnogi drugi). Cutler, Glaeser in Vigdor (2005, 3-19) so pri proučevanju priseljskih skupin v ZDA našli nekaj pomembnih dokazov v podporo hipotezam o vplivu kulture na segregacijo. Izhajali so iz treh predpostavk:

- a) če na segregacijo vpliva želja priseljencev po prebivanju v bližini ostalih članov njihove etnične skupnosti, bi morala biti gostota skupine v populaciji pomembna determinanta segregacije;
- b) če priseljenci pozitivno vrednotijo življenje v enklavah, bi morali zaslediti, da plačujejo premijo za življenje v segregirani skupnosti¹²;
- c) priseljenci, katerih kultura in jezik sta bolj podobna kulturi in jeziku države v katero so imigrirali (v tem primeru ZDA), so manj segregirani.

Prvo predpostavko so podprli rezultati, ki kažejo, da so večje skupine nagnjene k razpršitvi v več sosesk, obenem pa k ohranjanju visokih koncentracij v nekaterih jedrnih območjih, medtem ko so manjše skupine, zato da bi izkoristile lokalizirane skupne vire, prisiljene k združevanju na enem območju. Za drugo predpostavko so našli trdne dokaze, da so leta 1970 priseljenci plačevali premije za nastanitev v segregiranih območjih. Našli pa so tudi pomembne dokaze v podporo hipotezi o kulturnih razlikah. Tako so priseljenci z več izkušenj v ZDA in tisti iz držav, katerih prevladujoč jezik je bolj lingvistično podoben angleščini, manj segregirani. Da je preferenca po prebivanju v etnično homogenih soseskah pozitivno povezana z etnično homogenostjo soseske, sta ugotovila

---

¹¹ Glej definicijo enklave v poglavju 2.6.

¹² Če želijo med sebi enakimi prebivati pripadniki večinske družbe, pa je lahko nastanitev v priseljskih enklavah dostopna po nižjih cenah, za nastanitev v soseskah domačinov pa je potrebno plačati višjo ceno. (Cutler, Glaeser in Vigdor 2005, 24).

tudi Wilson in Hammer (1997, 4–5), ki pa opozarjata, da je želja po prebivanju v etnično homogenih soseskah lahko tudi posledica diskriminatornega vedenja večinskih skupin.

• Družbeno-politični dejavniki

Kritiki teorij o vplivu kulturnih preferenc na segregacijo najpogosteje izpostavljajo možnost, da manjšinske skupine ponotranjijo zunanje omejitve in izbirajo le uresničljive možnosti. Združujejo se torej ne zato, ker si na vsak način želijo živeti skupaj, ampak zato, ker vedo, da so ostali kraji neprivlačni, npr. zaradi diskriminacije ali rasističnega obnašanja večinskih skupin (Sarre in ostali v Van Kempen 2003, 9). Wilson in Hammer (1997, 18) navajata koeficiente, ki kažejo na pozitivno povezanost občutka diskriminacije in etnične homogenosti soseske, in podpirajo to možnost. Temu argumentu pa pritrjujejo tudi nekateri zagovorniki (npr. Peach v Van Kempen 2003, 9) teorije o vplivih kulturnih dejavnikov na segregacijo.

Ko drža in preference vplivajo na posameznike in skupine, da oblikujejo ovire, ki članom določene etnične skupine onemogočajo dostop do najemanja ali kupovanja bivališča v njihovi soseski, postane diskriminacija na stanovanjskem trgu relevanten faktor pospeševanja etnične homogenosti soseske. Diskriminacija na stanovanjskem trgu se pojavi, ker člani skupine menijo, da prisotnost članov druge etnične skupine ogroža njihov način življenja, socializacijo otrok, življenje in lastnino (Wilson, Hammer 1997, 7). Pri izvajanju diskriminacije imajo pomembno vlogo družbeni 'gatekeeperji' (npr. uradniki, ki delajo na stanovanjskem področju), ki "lahko razdeljujejo vire glede na njihove lastne implicitne cilje, vrednote, predpostavke in ideologije. To pomeni, da lahko stereotipi in rasizem vplivajo na njihove odločitve." (Pahl v Van Kempen 2003, 11) Z njim se strinja tudi Marcuse (2001, 13), ki meni, da se segregacija pojavi s tiho, če že ne jasno, odobritvijo države.

• Ekonomski dejavniki

Večina avorjev (npr. Mandič 1984, 138; Wilson in Hammer 1997, 4; Boal 2001, 13) meni, da imajo pri oblikovanju segregacije v večini primerov pomembno vlogo ekonomski dejavniki, nekateri (npr. Van Kempen 2003) pa dohodek obravnavajo kot najpomembnejšo determinanto vzorcev segregacije. Wilson in Hammer (1997, 4) zapišeta takole:

Gospodinjstva so prostorsko razporejena glede na zmožnost plačevanja (najemnin ali kupnin) za nastanitev po cenah, ki so ponujene na trgu. Medtem ko je lahko dohodek ovira, /.../ je cena filter /.../. To filtriranje povzroča združevanje¹³ gospodinjstev glede na njihovo zmožnost plačevanja za nastanitev. Znatne dohodkovne in premoženjske razlike med etničnimi populacijami lahko znatno vplivajo na etnično segregacijo.

Opozarjata pa na ključno razliko med belci ter črnci in latino-američani v ZDA¹⁴ - medtem ko je za belce dohodek v pozitivni povezanosti s homogenostjo soseške (bogatejši živijo v bolj homogenih soseških), je za ostali dve skupini povezava med dohodkom in homogenostjo soseške negativna (v bolj homogenih soseških živijo revnejši) (Wilson in Hammer 1997, 26). Podobno bi lahko verjetno trdili tudi za manjšine drugod po svetu, saj je manjšinski status pogosto povezan tudi z nizkim ekonomskim statusom (to velja tudi za Rome v Sloveniji).

Iz zgornje opredelitve ključnih dejavnikov segregacije, lahko razberemo, da se v prostoru pojavljata predvsem dva idealna delitev – glede na kulturo (sem uvrščamo ločevanja glede na raso, etničnost, vero ali prepričanje, življenski stil ...) in družbeno-ekonomski položaj. Medtem ko je segregacija glede na kulturo lahko tudi prostovoljna (kulturni dejavniki), pa ločevanja glede na status niso. Nobena skupina si namreč ne želi nizkega statusa: le-ta jim je (implicitno ali eksplicitno) vsiljen (Marcuse 2001, 10).

---

¹³ Ang. clustering.

¹⁴ Vse tri skupine so bile vključene v raziskavo *Multi-City Study of Urban Inequality*. (Wilson, Hammer 1997: 1)

2.5 Pozitivni in negativni vidiki segregacije

Segregacija ima tako v strokovnih, kot tudi javnih razpravah večinoma negativno konotacijo (npr. Boal 2001, 3; Simpson 2004, 664). Marcuse (2001, 5) meni, da sta razloga dva. Prvi je, da je neprostoVOLjna¹⁵ dodelitev prostora katerikoli skupini v demokratični družbi nezaželjena; drugi pa je zaželjenost raznolikosti, mešanja, odprte izmenjave in komunikacije med različnimi skupinami prebivalstva v demokratični družbi.

Med pozitivnimi vidiki segregacije je najpogosteje (glej npr. Boal 2001, 4; Simpson 2004, 664; Cutler, Gleaser in Vigdor 2005, 19) omenjeno ohranjanje kulture segregirane etnične skupine. Vendar pa lahko ta pozitivni vidik pripišemo le imigrantskim enklavam (tisti, ki so npr. segregirani na osnovi dohodka, teh prednosti ne občutijo), pa še v tem primeru so pozitivni učinki večji od negativnih le za prvo generacijo imigrantov. Gleaser (1997, 5) namreč opozarja, da pri segregaciji kasnejših generacij (v nekaterih primerih pa tudi prve) prevladuje negativen vpliv, saj so potomci prikrajšani za stike s širšo družbo, negativni učinki pa se še okrepijo, ko najbolj sposobni posamezniki odidejo v bolj integrirane skupnosti. Boal (2001, 3-6) med pozitivne funkcije segregacije, z vidika segregiranih, uvrsti še obvladovanje grožnje in etnično podjetništvo. Funkcijo obvladovanja grožnje izpostavlja kot pomembno predvsem v urbanih okoljih, v katerih so konflikti med skupinami resni in kjer je nasilje pogosto prisotno (npr. v Belfastu). V primeru etničnega podjetništva pa segregirano območje predstavlja 'podlago' za razvoj storitev, ki zadovoljujejo specifične potrebe etnične skupine¹⁶. Boal pa opredeli pozitivne funkcije segregacije tudi za večinsko skupino. Omenja funkciji nadzorovanja in izogibanja, pa tudi ohranjanja kulture dominantne skupine (Boal 2001, 7). Te funkcije pa so v samem jedru segregacije, saj le-ta pogosto nastaja prav zaradi želje večinske skupine po izogibanju in nadzorovanju manjšinskih (oz. nezaželenih) skupin ter strahu pred uničenjem (oz. spremembo) lastne kulture.

---

¹⁵ Čeprav je lahko segregacija tako prostoVOLjna kot tudi neprostoVOLjna, večina literature obravnava slednjo, ki je (po naših ocenah) tudi pogosteje predmet javnega diskurza.

¹⁶ Funkcija etničnega podjetništva se torej prepleta s funkcijo kulturne ohranitve.

Prav pomankanje stika s širšo družbo pa je po drugi strani med najbolj izpostavljenimi negativnimi vidiki segregacije. Kot smo že omenili, je lahko pomankanje družbene interakcije z ostalimi skupinami pomemben faktor ohranjanja izključenosti oziroma oviranja integracije na drugih področjih življenja, zaradi česar se marginalne družbene skupine ne morejo dvigniti z dna družbene lestvice. Med negativne vidike segregacije se uvrščajo še oviran dostop segregiranih skupin do različnih urbanih dobrin in storitev, ustvarjanje in krepitev neenakosti, prisila ter negativen vpliv (segregirane) soseske na kvaliteto življenja in posameznikove možnosti (glej Espino 2001, 4; Marcuse 2001, 9; Morais, Cruz in Oliveira 2005, 8).

Slednje – pomen vpliva soseske na kvaliteto življenja in obnašanje posameznika – je eden pomembnejših argumentov, ki podpirajo večjo prostorsko integracijo. Banebou (v Morais, Cruz in Oliveira 2005, 9) zagovarja tezo, da je v bolj kvalificiranih soseskah s kvalitetnejšim formalnim izobraževanjem več uspešnih posameznikov in s tem višja kakovost življenja. Razlogi so trije:

- a) vpliv vrstnikov (ang. peer effect) – interakcija z bolj izobraženimi in uspešnejšimi ljudmi pozitivno vpliva na uspešnost posameznika;
- b) družbena mreža – prebivalci bolj kvalificiranih območij lažje najdejo delo ali dobijo boljšo zaposlitve;
- c) uspešnejše soseske imajo več sredstev za financiranje javnega dobrega (infrastruktura, storitve), kar pozitivno vpliva na prebivalce.

Obstajajo tudi dokazi, da so v slabših oz. 'prikrajšanih' (ang. deprived) soseskah, ob kontroli za individualne značilnosti, nižja tako pričakovanja posameznikov glede zaposlitve, kot dejanska verjetnost zaposlitve; podobno so možnosti za izhod iz revščine manjše, večje pa možnosti za vrnitev v revščino (Buck 2001, 2272).

2.6 Pojavne oblike segregacije

Glede na to, da obstaja več različnih različnih dejavnikov, ki vplivajo na nastanek segregacije, lahko seveda razločimo tudi njene različne pojavne oblike. Marcuse (1997,

315; 2001, 4–5) loči med sledečimi idealnotipskimi oblikami segregacije oz. prostorske koncentracije skupin:

- a) *cluster* (gruča, skupek) je splošen termin za označevanje vseh vrst prostorskih koncentracij določene skupine;
- b) *četrť* (ang. quarter) je ustvarjena navidezno neposredno z delovanjem zasebnega napremičninskega trga (le-ta temelji na premoženju gospodinjstev);
- c) *geto* dominantne skupine v družbi uporabljajo za ločitev in omejitev določene (po njihovem mnenju manjvredne) populacijske skupine, zunanje definirane kot rasne, etnične ali tuje;
- d) v *enklavi* se člani določene populacijske skupine, samodefinirane z etničnostjo, religijo, itd., združujejo z namenom varovanja in vzpodbujanja svojega ekonomskega, družbenega, političnega in/ali kulturnega razvoja;
- e) v *'trdnjavi'* (ang. citadel) se člani določene populacijske skupine, samodefinirane z lastno pozicijo superiornosti v moči, premoženju ali statusu, združujejo z namenom varovanja, razkazovanja in izboljševanja te pozicije (primer te oblike so t.i. orgajene soseske oz. 'gated communities').

Pri teh opredelitev h je ključen odnos med prebivalci/pripadniki in preostalo družbo. Prebivalci getov so v odnosu do tistih zunaj geta manjvredni, pogosto podrejeni in izkoriščani. Prebivalci enklav so nekje vmes – če so izkoriščani, se vseeno vidijo v napredovanju; če izkoriščajo, se vseeno vidijo podrejene moči drugih. Prebivalci utrd b pa zasedajo vrh hierarhij in se nesorazmerno okoriščajo preko ekonomskih in političnih odnosov z drugimi. Vse te oblike prostorske koncentracije pa v sedanjem obdobju kažejo dve novi značilosti: 'ograjevanje' – vse večja, simbolna ali dejanska (z zidovi), odrezanost od okolja, in 'trend totalizacije' – znotraj 'zidov' se zadovoljujejo vse življenske potrebe, od dela, prebivanja, zabave, do kulture (Marcuse 1997, 315).

V nadaljevanju diplomskega dela se bomo osredotočili na dve pojavn i obliki segregacije: geto in slum (ki bi ga v Marcusejevi tipologiji lahko – glede na nastanek – uvrstili v drugi tip). Natančnejša opredelitev teh dveh pojavnih oblik nam bo v pomoč pri odgovarjanju na raziskovalno vprašanje, ali gre v primeru romskih naselij v Sloveniji za pojavn o obliko 'getoizacije', ali za vprašanje revščine, ki ga lahko opredelimo kot 'slumizacijo'.

2.6.1 Geto

Sprva se je pojem geto nanašal na stanovanjske koncentracije Judov v srednjeveški Evropi. V mestih so izpolnjevali ključne naloge kot posojevalci denarja, pobiralci davkov in medkrajevni trgovci, zato so jim bile kot privilegij zagotovljene četrti, v katerih so prebivali, vodili posle in ohranjali svoje navade. Med trinajstim in šestnajstim stoletjem pa se je s prebujanjem družbenih prevratov, ki so jih povzročili križarji, prednost spremenila v prisiljenost. Tako je npr. leta 1516 Beneški senat ukazal Judom, da se naselijo v *ghetto nouvo*, zapuščen plavž na izoliranem otoku, obdanim z dvema visokima zidovoma. Podnevi jim je bilo dovoljeno iti po opravkih, vendar pa so morali nositi posebna oblačila in se vrniti med zidove do sončnega zahoda, drugače jih je doletela resna kazen. Ta pomen srednjeveškega izvora se je ohranil do druge polovice devetnajstega stoletja, ko je označeval koncentracije vzhodnoevropskih Judov v pristaniščih ob Atlantiku. V tem obdobju je bil pojem geto jasno ločen od pojma slum, ki je označeval stanovanjsko bedo in družbeno patologijo. Tekom progresivnega obdobja (1890 – 1930) v Združenih državah Amerike se je pojem geto razširil na vsa mestna območja, v katerih so se naseljevali prišleki, tj. revni imigranti iz (predvsem jugovzhodne) Evrope in afroameričani, ki so iz juga ZDA bežali pred režimom Jima Crowa, zagovornika rasne podreditve. Pojem geto se je tako v tem obdobju nanašal na preplet etnične soseke in sluma. Med II. svetovno vojno se je pojem geto ponovno uporabljal v povezavi z Judi, za katere so nacisti oblikovali ograjene soseke, v katerih so bili prisiljeni živeti. Po II. svetovni vojni pa se je semantični doseg pojma geto zožil pretežno na prisilno pregnanstvo afroameričanov v nagnetena in pogosto propadajoča območja mestnih središč. Vse večje prepletanje z razredno dimenzijo ter politična korektnost pa sta v naslednjih desetletjih vodila do zamenjave pojma geto z geografsko milejšim izrazom 'mestni center'¹⁷ in spremljevalnim pojmom 'podrazred' (ang. *underclass*). Nevtralizacija pojma geto je dosegla vrh do leta 1990 z izločitvijo vseh omemb rase in moči. To je privedlo do redefiniranja njegovega pomena na območje

---

¹⁷ Izraz 'mestni center', ki nadomešča besedo geto, izvira iz dejstva, da v propadajočih mestnih središčih ameriških mest pogosto prebivajo revni, temnopolti Američani.

ekstremne revščine – ne glede na populacijo in institucionalno strukturo – in s tem zbledevanja geta v slum. (Polonsky 2001; Wacquant 2004, 1-2; Wacquant 2005, 3-5)

Tudi omenjenemu nenehnemu spreminjanju pomena pojma geto gre pripisati dejstvo, da družboslovnim znanostim – kljub pogosti uporabi pojma geto v opisovalnem smislu – ni uspelo oblikovati močnega analitičnega koncepta (Wacquant 2004, 1). Tako nam ne preostane nič drugega, kot da poskušamo iz različnih opredelitev izluščiti ključne elemente, ki določajo geto kot družbeno obliko. Začeli bom pri slovarjih, ki so (po našem mnenju) odraz splošnega razumevanja pojmov, zvedenega na najbolj osnovne sestavne elemente le-teh. V različnih izdajah Oxfordovih slovarjev naletimo na takšne definicije:

- a) “del mesta, navadno območje sluma, v katerem prebiva manjšinska skupina ali skupine” (Soanes in Stevenson 2005, “ghetto”);
- b) “urbano območje, zaznamovano s koncentracijo pomankanja; pojem je pogosto povezan z določeno etnično skupino...” (Scott in Marshall 2005);
- c) “del mesta, ne nujno območje sluma, v katerem prebiva manjšinska skupina”; “na začetku se je pojem uporabljal za označevanje prisiljene koncentracije Judov /.../, sedaj pa se nanaša tudi na ostale etnične skupine”; “čeprav so geta pogosto povezana z družbeno prikrajšanostjo, so večini getov prisotne različne ekonomske skupine” (Mayhew 2004, “ghetto”).

Znanstvene definicije so seveda natančnejše. Marcuse (1997, 314) geto opredeli kot “prostorsko nasičeno območje, ki ga dominantna družba uporablja za ločevanje in omejevanje določene, neprostovoljno in ponavadi na osnovi rase izbrane skupine, ki jo obravnava kot manjvredno”. Loči med dvema kategorijama getov:

- a) tradicionalni geto je “geto, ki nastane zaradi dominantnih interesov v družbi, saj omejitev omogoča visoko stopnjo nadzora nad posamezniki, živečimi v getu in njihovimi aktivnostmi, ki so koristne za dominantne interese” (Marcuse 1997, 315);
- b) novi geto izključenih (ang. excluded ghetto) je “geto v katerem je rasa povezana z razredom v prostorsko nasičenem območju, katerega prebivalci so izključeni iz ekonomskega življenja obkrožujoče družbe, ki nima koristi od njegovega obstoja; omejitev skupine je želja dominantnih interesov, zaradi strahu, da bi lahko

nenadzorovane aktivnosti prebivalcev geta ogrozile dominantni družbeni mir oz. red” (Marcuse 1997, 315).

Gleaser (1997, 1) pa opredeli gete kot “geografske koncentracije revnih etničnih skupin”. Meni, da so geti v ZDA pred štiridisetimi leti obstajali predvsem zato, ker so pravne omejitve onemogočale črncem, da bi odšli. Današnje ovire so po njegovem mnenju bolj subtilne – ekonomske. Geti danes obstajajo predvsem zato, ker so belci pripravljene plačati več, da si sosesk ne bi delili s črnici. (Gleaser 1997, 3)

Ključni elementi, ki se pojavljajo v opredelitvah geta, so torej:

- a) *prostorska koncentracija (segregacija)*, ki je najočitnejša značilnost getov. Wacquant (2004, 4) zapiše takole: “Vsa getoizirana področja (so) segregirana, niso pa vsa segregirana področja getoizirana. /.../ Mnoga naselja so enolična v smislu premožnosti, prihodkov, zaposlitve in pogosto tudi etničnosti, vendar pa kljub temu niso geta.” Da lahko prostorsko koncentracijo označimo kot geto, morata biti prisotna še naslednja dva elementa:
- b) *etnična (manjšinska) skupina*: geto se od ostalih področij segregacije razlikuje tudi po tem, da so njegovi prebivalci segregirani glede na pripadnost določeni etnični skupini (glej npr. Gleaser 1997, 3; Marcuse 2001, 5; Wacquant 2004);
- c) *prisiljenost*: prisiljenost segregacije je najpomembnejši element, ki loči geto in etnično sosesko (enklavo)¹⁸. Obe sta namreč obliki prostorske segregacije etnične skupine, vendar se le-ta v drugem primeru združuje prostovoljno (glej npr. Marcuse 1997, 313-315; Peach 2001, 1; Wacquant 2004, 2).

Pogosto se med elementi geta omenja tudi pomankanje oziroma revščina, zaradi česar prihaja tudi do izmenjevanja pojmov geto in slum. Vendar pa Wacquant (2004, 4) opozarja, da je “revščina pogosta vendar izpeljana in spremenljiva značilnost getov”. Tako Glaeser (1997, 3) navaja, da so bili temnopolti prebivalci getov sprva ekonomsko uspešni, podobno kot prvotni prebivalci getov – Judje. Ali so prebivalci geta revni ali ne,

---

¹⁸ Pomembna razlika med getom in enklavo je tudi ta, da je geto dvojno segregiran (večina etnične populacije živi v getu, poleg tega pa v getu predstavljajo večino pripadniki etnične skupine), enklava pa dvojno 'razredčena' (le manjši delež manjšinske skupine živi v enklavi, kjer predstavljajo majhen delež prebivalstva) (Wacquant 2005, 5).

je odvisno od zunanjih faktorjev, kot so demografija, državna politika in stanje okoliške ekonomije.

2.6.2 Slum

Podobno kot za pojem geto tudi za pojem slum ni oblikovanega močnega analitičnega koncepta. Tako sta pomen in razumevanje pojma slum pri opisovanju različnih delov sveta in celo delov mesta zelo raznolika¹⁹. Kljub temu pa lahko v temeljnih opredelitvah pojma zasledimo skupne elemente. Če se najprej zopet obrnemo na slovarje, najdemo v Oxfordovih slovarjih takšni definiciji pojma slum:

- a) “zanemarjena in natrpana mestna ulica ali predel, ki je poseljen z zelo revnimi ljudmi”; “hiša ali stavba neprimerna za bivanje” (Soanes in Stevenson 2005, “slum”);
- b) “Območje s skromnimi bivališči, za katero je značilna natrpanost. Šole so slabe, artikli v lokalnih trgovinah sorazmerno dragi, sanitarna ureditev pa nezadostna. Med prebivalci slumov je pogosto veliko uporabnikov drog, alkoholikov, kriminalcev in vandalov.” (Mayhew 2004, “slum”)

Podobno opredelitev najdemo v slovarju Merriam-Webster: slum je “gosto naseljeno urbano območje, za katero sta značilni podstandardna nastanitev in beda” (v UN Habitat 2005, 7).

Po Morais, Cruz in Oliveiri (2005, 15-16) pa se območja slumov nanašajo na tiste stanovanjske enote, (a) ki niso v skladu z gradbenimi zakoni in gradbeno zakonodajo, (b) ki so slabše kakovosti, (c) v katerih je kakovost javnih površin slaba, (d) imajo zelo majhne parcele in (e) v katerih je gostota prebivalcev, v primerjavi z drugimi območji, večja. Poleg tega pa imajo slumi (f) slabši dostop do mestnih infrastrukturnih storitev, kot so tekoča voda, kanalizacija in telefonske napeljave.

---

¹⁹ To se kaže tudi v raziskavi *Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*, ki zajema 34 študij primerov – mest s celega sveta. V vsakem poročilu je predstavljeno lokalno razumevanje pojma slum in pa uradna opredelitev tega pojma. Pregled študij primerov pokaže, da ima pojem slum veliko različnih razlag.

Pri obravnavanju slumov pa je potrebno posebno pozornost posvetiti uradnim opredelitvam, ki določajo usmeritev državnih politik pri soočanju s tem problemom. V projektu Združenih narodov '*Understanding slums*' (UN Habitat²⁰ 2003), v katerega je bilo zajetih 34 svetovnih mest, je mnogo raziskovalcev ugotovilo, da v obravnavani državi sploh ne obstajajo uradne definicije slumov²¹, nekateri pa navajajo le akademske opredelitve. Temu v nekaterih primerih botruje dejstvo, da država uradno ne priznava njihovega obstoja. Za obstoječe uradne opredelitve²² pa bi lahko rekli da se med seboj precej razlikujejo, kar je razumljivo, saj so tudi sami pojavi slumov različni od države do države.

Na podlagi pregleda definicij, ki jih uporabljajo statistični uradi, institucije in oblasti, lahko kot ključne značilnosti slumov opredelimo

- (a) pomankanje osnovnih storitev in slaba infrastrukturna opremljenost;
- (b) nelegalne in neprimerne zgradbe, ki pogosto ne ustrzajo gradbenim standardom;
- (c) natlačenost in velika gostota;
- (d) nezdravi življenjski pogoji in nevarne lokacije;
- (e) neurejeno lastništvo in planska neurejenost;
- (f) prebivalci so revni in družbeno izključeni (glej UN Habitat 2005, 7-8).

---

²⁰ UN Habitat - United Nations Human Settlements Programme - Agencija Združenih narodov za človeške naselbine.

²¹ Nekateri primeri: Španija (Walker, Porraz 2003, 10), Libanon (Fawaz, Peillen 2003, 25,26), Nigerija Fourchard 2003, 11), Italija (Scaramella 2003, 7).

²² Brazilski statistični urad (IBGE) med slume uvršča »50 ali več stanovanjskih enot, ki se nahajajo na tuji zemlji, so razporejene neurejeno in strjeno, ter imajo pomanjkljivo infrastrukturo in storitve« (Navez-Bouchanine 2003, 8). Filipinski Svet za stanovanja in urbani razvoj (HUDDC) definira slume kot »stavbe ali območja, ki so v slabem stanju, nevarne, zdravstveno neustrezne ali brez standardnih dobrin« (infrastrukture in storitev) (Ragragio 2003, 6). Po opredelitvi lokalnega Stanovanjskega oddelka v Durbanu (v JAR) so slumi »nekdanje formalne naselbine, ki so propadle do takšne mere, da obstaja potreba po obnovi na sprejemljivo stopnjo«, pojem pa se uporablja tudi za označevanje »neformalnih naselij« (Marx, Charlton 2003, 6). Šrilanško Ministrstvo za lokalno samoupravo, stanovanja in gradnjo je leta 1979 opredelilo slume kot »stare najemniške stavbe, ki so bile v tridesetih letih 20. stoletja zgrajene za delavske migrantne« (Sevanatha 2003, 7). Vendar pa poleg slumov opredeljujejo tudi barakarska naselja, ki jih obravnavamo kot eno izmed pojavnih oblik slumov.

2.6.3 Prepletanje pojmov geto in slum

Ena izmed pomembnih nejasnosti pri proučevanju prostorske segregacije je prepletanje pojmov geto in slum. Kot smo že omenili, se je njun pomen začel prvič prepletati že v začetku dvajsetega stoletja, ko se je pomen geta razširil na presek etnične soseske in sluma. Pod pritiskom gibanj za človekove pravice po II. svetovni vojni se je pojem geta zožil predvsem na označevanje sosesk, v katere so bili odrinjeni afroameričani. Ponovno pa je začel geto zbledeti nazaj v slum, ko je do leta 1990 v politično orientiranih raziskavah nevtralizacija pojma geto dosegla vrh "z izločitvijo vseh omemb rase in moči, kar je privedlo do njegovega redefiniranja na področje ekstremne revščine, ne glede na populacijo in institucionalno strukturo" (Wacquant 2004, 1). Tako se termina geto in slum, kot ju uporabljajo Morais, Cruz in Oliveira (2005, 16), "nanašata na mestno območje, zaznamovano z revščino in akutnimi družbenimi problemi, naseljeno s pripadniki rasnih, etničnih ali družbeno-ekonomskih skupin 'pod pogoji' neprostoVOLjne segregacije". Obravnavanih pojmov torej ne razlikujejo.

Zakaj pride do prepletanja in celo zamenjevanja omenjenih pojmov? Odgovor lahko morda najdemo v dejstvu, da se analizi getov in slumov sicer razlikujeta v izhodiščih in poudarkih - prvi postavlja v središče raso, drugi pa ekonomski položaj - vendar pa nista vedno neskladni (Marcuse 1997, 316). Rasa in etnija sta namreč v povezavi s segregacijo pogosto neločljivi z revščino oz. socialno stratifikacijo (npr. Clark 2001). Tako sta Jargowsky in Bane (v Morais, Cruz in Oliveira 2005, 11) ugotovila, da je v revnih območjih v ZDA, med katere sta štela tista s 40 % ali več revnega prebivalstva, 85 % gospodinjstev temnopoltih ali latino-ameriškega izvora. Prav tako podatki kažejo, da so naselitveni vzorci v brazilskih mestih rasno segregirani, saj je skoraj 58 % gospodinjstev v slumih ne-belskih (Morais, Cruz in Oliveira 2005, 17), kar je tudi posledica tega, da so bili mnogi novi (revni) urbani imigranti staroselci ali potomci sužnjev (Davis 2006, 55). Tudi Telles (1995, 1218) meni, da sta ekonomska in rasna segregacija v Braziliji tesno povezani. Kljub temu pa je segregacija v Braziliji (in Južni Ameriki na splošno) običajno obravnavana kot ekonomska, prav tako so razredne identitete močnejše od rasnih. Oboje je posledica dejstva, da je "segregacija med revnimi in srednjim razredom ekstremna,

medtem ko rasna segregacija ni “ (Telles 1995, 1219). Wacquant v zvezi s prepletanjem etnične in ekonomske segregacije opozarja, da “dejstvo, da je bila večina getov v zgodovini prizorišče endemične in pogosto hude revščine, povezane z nezadostnostjo prostora, gostoto naselitve, ekonomskim izkoriščanjem in splošno zlorabo njegovih prebivalcev, še ne pomeni, da je geto nujno prizorišče pomanjkanja”. Ne smemo torej “pomešati analize getoizacije s preučevanjem slumov in mestnih sosesk nižjih razredov” (Wacquant 2004, 3-4). To pa je pogosto težka naloga. Čeprav je iz natančnejših opredelitev pojmov geto in slum razvidno, da se njuni ključni elementi močno razlikujejo, se pojava pogosto tako zelo prepletata, da ju je težko nedvoumno razločiti. Marcuse (1997, 315) tak preplet etnične in ekonomske izključenosti poimenuje geto izključenih.

2.7 Primeri segregacije

Prepletanje pojavov getoizacije in slumizacije se kaže tudi v naslednjem poglavju, v katerem bomo obravnavali značilnosti segregacije v različnih delih sveta - ZDA, Latinski Ameriki, Afriki in Evropi. Pri slednji se bomo osredotočili na segregacijo Romov, za tem pa bomo na kratko analizirali stanje na področju prostorske segregacije v Sloveniji.

2.7.1 ZDA

Pretežen del strokovne literature o prostorski segregaciji obravnava segregacijo v Združenih državah Amerike. Nedvomno na to vpliva tudi dejstvo, da so ZDA velika država z dobro razvitim akademskim sistemom. Vendar pa obstaja še en – za nas veliko pomembnejši – razlog: prostorska segregacija je v ZDA močno razširjen pojav. Johnston, Poulsen in Forrest (2007) so v študiji, v kateri so primerjali etnično segregacijo v 5 anglofonskih državah - Avstraliji, Kanadi, Novi Zelandiji, Združenem kraljestvu in Združenih državah Amerike - ugotovili, da so najbolj prostorsko segregirane etnične manjšine v ZDA. Na to naj bi vplivala prevlada asimilacijskega modela nad multikulturnim modelom integracije. Espino (2001) razširjenost prostorske segregacije v ZDA razlaga s pomočjo Bourdieujeve teorije družbene stratifikacije, po kateri lahko

posamezniki svoj družbeni položaj definirajo s pomočjo različnih vrst 'kapitala' – družbenega, kulturnega ali ekonomskega²³. Ker so oblike simbolnega kapitala (tj. družbenega in kulturnega) v ZDA na splošno šibke, je postal prostor "pravcato bojišče za pogajanja o družbenem položaju" (Espino 2001, 3). Tako je tudi ideja družbene mobilnosti navzgor povezana z geografsko mobilnostjo, kar se odraža tudi v visoki stopnji stanovanjske mobilnosti v ZDA, ki se uvršča med najvišje na svetu (Espino 2001, 6-7).

V ZDA sta najbolj prisotni etnična in rasna segregacija, ki pa sta močno prepleteni s socialno segregacijo. Tako v študijah primerov dveh ameriških mest (Los Angelesa in Newarka), ki so bile opravljene v sklopu svetovnega poročila 'Razumeti slume' (UN Habitat 2003) pod okriljem Združenih narodov, raziskovalci ugotavljajo, da v najrevnejših predelih prebivajo predvsem afroameričani in latinoameričani (med katerimi je tudi precejšen del imigrantov) (Richman, Pitkin 2003, 15; Sidney 2003, 9-10). Omenili pa smo tudi že podobne ugotovitve, do katerih sta prišla Jargowsky and Bane (1991 v Morais, Cruz in Oliveira 2005, 11) – 85 % gospodinjstev v revnih predelih ZDA je latinoameriškega izvora ali temnopoltih. Segregaciji slednjih, ki v veliki meri prebivajo v getih, je pri proučevanju segregacije v ameriški sociologiji nemenjene največ pozornosti.

2.7.2 Latinska Amerika

Tudi segregaciji v Latinski Ameriki je v strokovni literaturi namenjeno veliko pozornosti, ki je usmerjena predvsem v obravnavo slumov²⁴. Pojav slumov v Latinski Ameriki je močno povezan s procesom urbanizacije, katerega rezultat je nabolj urbanizirano področje na svetu. Leta 2000 je namreč 75 % prebivalcev Latinske Amerike prebivalo v mestih (Osorio 2005: 4). V Braziliji je delež urbane populacije narasel iz 10,7 % leta 1920, na 31,2 % leta 1940 in kar na 81,2 % leta 2000 (Morais, Cruz in Oliveira 2005, 4-5). Deleži urbanega prebivalstva so visoki tudi v drugih državah Latinske Amerike – na primer v Kolumbiji 76 % (Garcia, Bermudez 2005, 30), v Mehiki pa 75 % (Fausto Brito

---

²³ Družbeni kapital je družbeni prestiž, ki ga ponazarjajo npr. dobro znani priimki; za kulturni kapital štejejo npr. izobrazbo ali okus; ekonomski/finančni kapital pa predstavljajo materialni viri, ki se navadno izražajo preko vidne potrošnje (glej npr. Espino 2001, 3).

²⁴ Slum tu uporabljам kot splošno oznako za prostorske pojave, za katere se uporablja mnogo različnih poimenovanj – favela (Brazilija), Pueblos Jóvenes (Peru) ...

in Briseño 2005, 31). Večina novih urbanih prebivalcev – navadno revnih staroselcev (oz. njihovih potomcev) – se je naselila v barakarskih naseljih na obrobjih mest. Poleg urbanizacije, na segregacijo v Latinski Ameriki pomembno vpliva še nekaj drugih dejavnikov. Med pomembnejšimi je kolonialna preteklost, katere pomembna posledica je visoka koncentracija lastništev posesti, poleg tega pa so tudi dohodkovne neenakosti med najvišjimi na svetu (Morais, Cruz in Oliveira 2005, 6; Osorio 2005, 3). Večina avtorjev (npr. Schiffer 2002; Morais, Cruz in Oliveira 2005) meni, da je najpomembnejša oblika prostorske segregacije v Latinski Ameriki razredna segregacija. Tako so tudi latinskoameriški slumi obravnavani skoraj izključno kot kraji prostorske segregacije in družbene izključitve revnega prebivalstva (Morais, Cruz in Oliveira 2005, 15). Vendar pa podatki kažejo, da je pomembna tudi rasna dimenzija segregacije (glej npr. Telles 1992; Fix, Arantes in Tanaka 2003; Fausto Brito in Briseño 2005; Nelson Saule Jr. 2005).

2.7.3 Afrika

Na segregacijo v Afriki je pomembno vplivala kolonialna preteklost. Njene posledice se najbolj kažejo v velikih razlikah med potomci belcev in staroselcev pri lastništvu posesti in visokih stopnjah rasne segregacije (Berrisford, Roux in Kihato 2005, 23; Odendaal 2005, 66). Poleg kolonialne preteklosti na segregacijo pomembno vplivata tudi revščina (v regiji se nahajajo nekatere najrevnejše države na svetu) in urbanizacija. Ko se je proces urbanizacije začel, je bila “večina mest zgrajenih po evropskih vzorih in staroselci so se morali zadovoljiti s prebivanjem na segregiranih lokacijah” (Comhaire 1950, 393). Trenutno se večina držav v regiji še vedno sooča s precej hitrim procesom urbanizacije, vendar pa večina nima izdelane primerne strategije za spopadanje s tem pojavom (Berrisford, Roux in Kihato 2005, 12). V Mozambiku tako kar 75 % prebivalstva živi v nenačrtovanih naseljih (Allen 2005, 43). Le malo staroselcev si lahko privoščijo visoke stroške za nakup posesti v bivših belskih območjih, poleg tega pa revnejši posamezniki (ki so večinoma potomci staroselcev) pogosto naletijo na odpor premožnejših, ki jih ne želijo imeti za sosede (glej npr. Berrisford, Roux in Kihato 2005, 23; Christopher 2001, 454). Tako se ohranjajo vzorci naselitve, ki so se razvili v kolonialnih časih, ko so bila

Afričanom stalna bivališča in infrastruktura (ponekod tudi zakonsko) nedostopna, zaradi česar so se naseljevali v nenačrtovanih naseljih na obrobjih mest (Allen 2005, 43).

Posebno pozornost velja nameniti segregaciji v Južnoafriški Republiki (v nadaljevanju JAR). Comhaire (1950, 395) je na prelomu 20. stoletja menil, da rasni zakoni v JAR niso veliko strožji od podobnih zakonov v ostalih afriških državah, vendar pa naj bi jih izvajali precej bolj neusmiljeno. Poleg tega je JAR pomembno zaznamovala politika apartheida, ki se je končala šele na začetku devetdesetih let 20. stoletja. Marx in Charlton (2003, 1) navajata, da je bil pred koncem tega obdobja dostop do urbanih območij in z njimi povezanih dobrin omogočen le tistim Afričanom, ki so bili potrebni za zadovoljevanje potreb po delavcih v belski ekonomiji. Ker so bila sodobna mesta v JAR oblikovana v času apartheida, ki se je končal šele pred dobrim desetletjem, so še vedno močno rasno segregirana. To potrjujeta tudi popisa prebivalstva iz let 1996 in 2001. Popisa sicer kažeta, da so se trendi prvič usklajeno obrnili navzdol, kar pomeni, da je popis leta 1991 zaznal najvišjo stopnjo segregacije²⁵ (Christopher 2001, 452), vendar pa so spremembe v stopnji segregacije zelo majhne. Tako se je med letoma 1996 in 2001 indeks segregacije Afričanov znižal iz 87 na 84, indeks segregacije belcev iz 94 na 92, najbolj pa se je – iz 80 na 73 - znižal indeks segregacije mulatov in Azijcev; nobena od teh vrednosti ne predstavlja integriranih mest²⁶ (Christopher 2005, 2309).

2.7.4 Evropa

Za področje Evrope je v strokovni literaturi najpogosteje obravnavana priseljska segregacija (glej npr. Peach 1996; Wacquant 1993). Seveda pa so prisotne tudi druge oblike prostorske segragacije – med njimi velja izpostaviti socialno ter rasno in etnično – ki pa so pogosto povezane s priseljsko segregacijo. V skladu z naslovom diplomske naloge se bomo v nadaljevanju osredotočili na segregacijo Romov, ki se razlikuje od segregacije ostalih etničnih skupin v Evropi, kar se izkazuje tudi v obravnavi njihovih

---

²⁵ Za določanje stopnje segregacije se uporabljajo različni indeksi – npr. indeks izolacije, indeks neenakosti ... (Culter, Glaeser in Vigdor 2005, 4-6; Dixon 2006, 13-14).

²⁶ Vrednost indeksa segregacije predstavlja odstotek pripadnikov segregirane etnične skupine, ki bi se moral preseliti, da bi bila razvrstitev glede na etnične skupine enakomerna. Indeks segregacije lahko sega od 0 do 100, stopnja segregacije pa se večja sorazmerno z vrednostjo.

naselij kot posebnega tipa naselitve v študijah obeh evropskih primerov – Neaplja (Scaramella 2003) in Barcelone (Walker in Porraz 2003) - v okviru projekta 'Razumeti slume' (UN Habitat 2003).

2.7.4.1 Segregacija Romov

Natančno število Romov v Evropi ni znano. Uradni podatki, "ki so pridobljeni ob popisih prebivalstva v posameznih državah, se pogosto razlikujejo od podatkov socialnih služb, romskih organizacij ali ocen nevladnih organizacij" (Klopčič 2006, 8). Ocene o njihovem številu segajo od 8 do 15 milijonov, kar pomeni, da Romi predstavljajo od 1 do 2 % evropskega prebivalstva (Josipovič in Repolusk 2003, 145). Večina jih prebiva v državah srednje in vzhodne Evrope, največ v Romuniji (1.800.000 do 2.500.000), Bolgariji (700.000 do 800.000) in Španiji (650.000 do 800.000) (Klopčič 2006 8-9, Tucu 2004). V državah Karpatskega bazena – Romuniji, Madžarski, Slovaški, Bolgariji, Makedoniji, Srbiji in Črni Gori – "njihovo realno število dosega 5 do 10 % skupnega prebivalstva" (Josipovič in Repolusk 2003, 145).

Kljub raznolikemu položaju Romov v različnih evropskih državah – kar je posledica njihove prostorske razpršenosti in s tem kulturne raznolikosti, pa tudi različnega pristopa posameznih držav k njihovi integraciji – so skupne značilnosti njihovega statusa segregacija, družbena izključenost in marginalizacija, nestrpnost ter rasistični napadi (Jezernik 2006; Klopčič 2007, 235). Po mnenju Brizanija (2000, 17) bi nasploh "lahko rekli, da današnja Evropa ni najbolj naklonjena romski skupnosti, saj ta še vedno sodi med eno najbolj diskriminiranih narodnih skupnosti". Njihovega posebnega položaja se zavedajo tudi vse pomembnejše mednarodne organizacije (tako vladne, kot tudi nevladne) na področju varstva človekovih pravic, ki se v zadnjih dveh desetletjih intenzivno ukvarjajo z različnimi razsežnostmi položaja in življenjskih razmer Romov v Evropi. Tako sta dve specializirani telesi za boj proti rasizmu in netoleranci – ECRI (Evropska komisija za boj proti nestrpnosti in rasizmu) in CERD (Komite Združenih narodov za odpravo rasne diskriminacije) že sprejeli posebna priporočila o Romih (Klopčič 2007, 237-240). Kljub težavnemu položaju Romov na vseh področjih življenja (izobraževanje,

zaposlovanje, dostop do zdravstva, materialni položaj, bivalne razmere,...) mnogi poudarjajo, da so ključni problemi te evropske manjšine, katerim je potrebno nameniti posebno skrb, bivalne razmere in z njimi povezana segregacija²⁷ (glej npr. Delépine 2006; Gil-Robles 2006).

V Italiji živi ločeno od večinskega prebivalstva več kot polovica tamkajšnjih Romov (ERRC 2000), na Slovaškem je segregiranih okoli 40% Romov (Orgovánová 2006), na Madžarskem pa 29% Romov prebiva v popolnoma segregiranih naseljih, poleg tega pa jih 23 % živi v naseljih, v katerih je odstotek romskih prebivalcev zelo visok (Hagan in Bedard 2003)). Segregacija Romov je ponekod posledica zgodovinskih okoliščin (predvsem v primerih 'mahal'²⁸ na območju Balkana), v sodobnosti pa nanjo pogosto vplivajo težnje večinskega prebivalstva po fizičnem ločevanju Romov.

Velik vpliv na segregacijo Romov ima torej diskriminacija oziroma zavračanje s strani večinskega prebivalstva (družbeno-politični dejavniki). Brizani (2000, 17) tako navaja, da se mora "veliko Romov /.../ zaradi vala rasizma v srednji in vzhodni Evropi seliti iz kraja v kraj". Evropski center za pravice Romov (European Roma Rights Centre - ERRC) poleg pogostih poročil o poskusih preseljevanja Romov v popolnoma getoizirana območja (glej npr. ERRC 1998a; ERRC 1998b; ERRC 2001a) poroča tudi o gradnji zidov okoli že obstoječih romskih naselbin (ERRC 1999) in primerih, ko so lokalne oblasti s sprejetjem uradnih dokumentov Romom prepovedale naselitev na njihovem območju (glej npr. ERRC 1997a; Anstead 2003). Na takšne odločitve lokalnih oblasti pomembno vpliva mnenje večinskega prebivalstva, ki pogosto močno nasprotuje sosedom romskega porekla. Raziskava na Češkem je pokazala, da se 62 % prebivalcem zdi nesprejemljivo, da bi imeli za sosede pripadnike romske skupnosti (Víšek 2001), s

---

²⁷ Na tem mestu je potrebno opozoriti, da seveda tudi znotraj romske skupnosti obstajajo socialne razlike. Na splošno lahko rečemo, da imajo boljši socialni status Romi, ki so se prej ustalili, bolj integrirani v ekonomski in družbeni sistem države ter se kulturno integrirali (glej npr. Macura 1999).

²⁸ 'Mahale' so stare mestne romske naselbine, ki jih najdemo v mestih na Balkanu in izvirajo iz časov turške oblasti, ko so bile mahale v mestih organizirane na verskih in etničnih osnovah. Z modernizacijo so se meje večine mahal zbrisale, romske mahale pa so se ohranile. Tudi v drugih delih Evrope so obstajale posebne romske naselbine – v Španiji so se imenovali 'gitaneria'. Prebivalci današnjih mahal (v posameznih mahalah jih je med nekaj sto in nekaj tisoč) so danes močno urbanizirani. Bivališča v mahalah so navadno pritlična, potrebna obnove, pogosto brez potrebne infrastrukture. (Macura 1999; Delépine 2006)

podobnim zavračanjem pa se Romi srečujejo tudi drugod po Evropi (glej npr. Gil-Robles 2006; Zoon 2002). Zaradi diskriminacije pri najemu in nakupu zasebnih bivališč (glej npr. Zoon 2002; Anstead 2003; Hagan in Bedard 2003; Gil-Robles 2006) ter arbitrarnih pogojev za upravičenost dodelitve socialnih in občinskih stanovanj (v npr. Drolc 2001; Zoon 2002; Hagan in Bedard 2003) se morajo Romi tako velikokrat sprijazniti z nastanitvijo v podstandardnih bivališčih v segregiranih soseskah. Diskriminacija pa pogosto vpliva tudi na izboljšanje bivalnega položaja v obstoječih naselbinah. Tako se je na Poljskem občinski svet, ki je predlagal izboljšanje infrastrukture v romskem naselju, soočil z ostrim nasprotovanjem večinskega prebivalstva, ki so menili, da bo izboljšan položaj na njihovo območje privabil še več Romov (Drolc 2001, 22). Podoben argument so navedli tudi prebivalci občine Dobošina na Slovaškem, ki so pripravili peticijo proti načrtovani izgradnji nizkocenovnih bivališč za okoli 1800 lokalnih Romov, ki živijo v nemogočih razmerah (Anstead 2003).

Ekstremna oblika diskriminacije oziroma nezaželenosti Romov so njihove prisilne izselitve, ki so po definiciji Komiteja Združenih narodov za ekonomske, socialne in kulturne pravice “neprostovoljna trajna ali začasna odstranitev posameznikov, družin in/ali skupnosti iz njihovih domov ali posesti brez zagotovitve in dostopa do primernih oblik pravne in drugih oblik zaščite” (Zoon 2002). Opravičljive so le v izjemnih okoliščinah ob izpolnjenih naslednjih pogojih:

- a) da so izvedene so z namenom izboljšanja splošne blaginje v demokratični družbi;
- b) da so izvedene so v skladu s splošnimi načeli razumnosti in sorazmernosti;
- c) da ni prisotna nobena oblika diskriminacije (prav tam).

Zoon (2002) poleg tega poudarja, da prisilne izselitve ne bi smele voditi do brezdomstva ali ranljivosti za kršitev ostalih človekovih pravic. Verjetno je odveč poudarek, da so prisilne izselitve Romov le redko v skladu s zgoraj navedenimi določili, pa naj gre za izselitve, ki so posledice groženj in napadov okoliških prebivalcev²⁹, ali pa prisilne

---

²⁹ Anstead (2003) navaja primer, ki se je leta 1995 zgodil v romskem naselju v Danilovgradu (v Črni Gori), ko so okoliški prebivalci grozili prebivalcem romskega naselja, da jih bodo 'iztrebili' in požgali njihove hiše. Policija je Romom svetovala, naj se umaknejo iz naselja, saj naj jih ne bi bila sposobna varovati.

izselitve, ki jih izvajajo lokalne oblasti. Zaskrbljujoča poročila o slednjih prihajajo iz Madžarske, kjer je bilo v obdobju od 1. januarja do 1. novembra 2003 55 % tistih, ki so bili prisilno izseljeni (oziroma jim je prisilna izselitev grozila), Romov, pa čeprav predstavljajo le 1,4 % madžarskega prebivalstva (Hagan in Bedard 2003). Poleg tega nevladne organizacije na Madžarskem ocenjujejo, da se je število prisilnih izselitev Romov povečalo z dveh do treh na mesec leta 1999 na tri do štiri na teden leta 2000 (prav tam).

Poleg ločenosti od večinskega prebivalstva pa se Romi soočajo tudi s slabimi bivalnimi razmerami, ki izvirajo iz njihovega nizkega socialnega statusa³⁰ (npr. Delépine 2006). Glavni nastanitveni problemi Romov so naslednji:

- a) Romi živijo v slabih bivalnih razmerah, ki predstavljajo pomemben element njihove družbeno-ekonomske prikrajšanosti, pogosto pa vplivajo tudi na zdravje;
- b) njihova bivališča se pogosto nahajajo na manj vrednih zemljiščih, kot npr. propadajočih zgradbah v centrih mest, propadajočih socialnih bivališčih in barakarskih naseljih na obrobjih mest³¹;
- c) njihova naselja so pogosto ločena od naselij ostalih skupnosti;
- d) pogosto so njihova bivališča pomanjkljivo infrastrukturno opremljena, prav tako pa velikokrat v bližini ni javnih storitev, kot npr. izobraževalnih in zdravstvenih ustanov, pošte itd.;
- e) srečujejo se tudi s problemom lastništva posesti in nelegalnostjo bivalnih objektov;
- f) diskriminacija pogosto igra pomembno vlogo pri preprečevanju izboljšave njihovega položaja;
- g) v nekaterih državah so pogoste prisilne izselitve Romov iz njihovih bivališč. (glej Macura 1999; European Commission Directorate-General for Employment and Social Affairs 2004, 25)

Množica je naselje popolnoma požgala, občina je čez nekaj dni odstranila ruševine, za naseljem pa ni ostalo nobene sledi.

³⁰ Tudi nizek socialni status (ki je – tudi v primeru Romov - pogosto prepleten z etničnim statusom) lahko vpliva na ločenost etnične skupine od večinskega prebivalstva.

³¹ V srednje urbaniziranih državah, kakršne so Bolgarija, Slovaška, Slovenija, Srbija in Črna Gora, prebivajo Romi predvsem na podeželju, v visoko urbaniziranih državah Zahodne Evrope, pa so večinoma prebivalci mest (Macura 1999).

S težavami se soočajo tudi polnomadske skupine Romov ('Travellers'), ki prebivajo predvsem v zahodnoevropskih državah. Kampov je premalo, obstoječi so pogosto slabo opremljeni in natrpani, poleg tega pa se velikokrat nahajajo na območjih, ki so zdravstveno in ekološko oporečna (ob avtocestah, smetiščih in industrijskih conah) in daleč stran od mestnih središč. (Gil-Robles 2006; COE³² 2000)

Nastanitveni položaj Romov v izbranih evropskih državah je predstavljen v tabeli 2.1. V vseh obravnavanih državah so za nastanitveni položaj Romov značilna segregiranost in podstandardne bivalne razmere, pa tudi slaba infrastrukturna opremljenost romskih naselij, zato te dimenzije položaja navajamo le pri državah, v katerih so opazne razlike v primerjavi z ostalimi državami. Ugotavljamo, da sta poleg zgoraj naštetih značilnosti nastanitvenega položaja zelo razširjena pojava prisilnih izselitev in diskriminacije pri dostopu do nastanitve. Slednja krši temeljne človekove pravice do prostega gibanja in izbire prebivališča ter prepoved diskriminacije, prisilne izselitve (katerih pogosta posledica je brezdomstvo) pa pogosto kršijo pravico do (primerne) nastanitve in povečajo ranljivost za kršenje ostalih človekovih pravic.

---

³² COE - Council of Europe – Svet Evrope.

Tabela 2.1: Nastanitveni položaj Romov v izbranih evropskih državah

<i>država</i>	<i>število Romov</i>	<i>nastanitveni položaj Romov</i>
BiH (1)	od 40.000 do 50.000 (ocene se gibljejo vse od 10.000 pa do 120.000)	- prisilne izselitve - diskriminacija pri dostopu do socialnih in zasebnih stanovanj - problem povojnega vračanja posesti – veliko romskih naselij uničenih; Romi, ki so pred vojno živeli v nelegalnih naseljih ali v družbenih stanovanjih (delež teh je velik) ne morejo uresničevati pravice do vračila posesti
Bolgarija (2)	med 700.000 in 800.000	- dostop do elektrike in mrzle vode je večinoma zagotovljen, ostala infrastruktura zelo pomanjkljiva - prepovedi naselitve, prisilne izselitve in celo uničenje romskih naselij (primer naselja Meden Rudnik)
Češka (3)	od 250.000 do 300.000	- mesto Usti – načrtovana graditev zidu okoli romskega naselja
Francija (4)	med 700.000 in 800.000 (400.000 do 500.000 stalno naseljenih in okoli 300.000 nomadskih)	- nomadski Romi – pomanjkanje primernih postajališč (trenutno 6.000, potrebnih 35.000), ki vodi do nenehne nevarnosti pregona; diskriminacija pri dostopu do socialnih pomoči za izboljšanje bivalnih razmer (prikolice niso opredeljene kot vrsta bivališča) in pridobivanju dovoljenj za postavitve prikolice na lastnem zemljišču - diskriminacija pri nakupu zemljišč in infrastrukturnemu opremljanju le-teh
Grčija (5)	ocene se gibljejo od 120.000 do 350.000	- prisilne izselitve - preseljevanje v segregirana naselja
Hrvaška (6)	od 30.000 do 40.000	- diskriminacija pri dostopu do socialne in zasebne nastanitve
Italija (7)	med 60.000 do 90.000 Romov z italijanskim državljanstvom in 45.000 do 70.000 Romov, ki so imigranti ali njihovi potomci	- s tekočo vodo in elektriko je opremljenih okoli ¾ romskih naselij/taborov - država jih obravnava kot nomade (čeprav to večinoma ni njihov življenjski stil) – okoli tretjina Romov prebiva v legalnih in nelegalnih taborih ('camps') – med njimi ni pomembne razlike v kvaliteti življenja; uradni tabori so ponavadi ograjeni z zidom ali ograjo, gibanje prebivalcev in obiskovalcev pa je nadzorovano - napadi na romska naselja, tudi požigi le-teh
Madžarska (8)	550.000 do 600.000	- prisilne izselitve - diskriminacija pri dostopu do socialne in zasebne nastanitve - nedostopnost javne nastanitve (hoteli) - mesto Kezsthely – ograditev romskega naselja z zidom
Poljska (9)	ocene se gibljejo od 15.000 do 50.000	- diskriminacija pri dostopu do socialne nastanitve - prisilne izselitve
Romunija (10)	1.800.000 do 2.500.000	- preseljevanje Romov v segregirana naselja - prisilne izselitve - diskriminacija pri najemu in nakupu bivališč
Slovaška (11)	480.000 do 520.000	- diskriminacija pri dostopu do socialne nastanitve - prisilne izselitve

Viri: (1) ERRC 2004b. (2) ERRC 2004a; World Bank 2001. (3) ERRC 1999. (4) ERRC 2005. (5) ERRC in Greek Helsinki Monitor 2003. (6) Zoon 2002. (7) ERRC 2000, Sigona 2005. (8) Dér 1997; Hagan in Bedard 2003 (9) ERRC 2002. (10) ERRC 2001a; ERRC 2001b. (11) ERRC 1997b; Orgovánová 2006.

2.7.4.2 Segregacija v Sloveniji

Kos (1988, 169) meni, da lahko v primeru Slovenije “govorimo o nekakšni 'anomaliji socialno prostorskega grupiranja“, saj “pri nas socialno ekonomski položaj posameznikov velikokrat ni v korelaciji s stanovanjskim standardom”, na kar vpliva predvsem močno razvito samograditeljstvo. Slovenska posebnost je tudi visok delež lastništva – lastniški sektor je leta 2004 namreč predstavljal že 88 % slovenskega trga nepremičnin, naraščanje tega deleža – in zmanjševanje najemniškega sektorja – pa je bilo med najhitrejšimi v območju srednje in vzhodne Evrope (Mandič in ostali 2004, 40).

Zaradi močnega lastniškega sektorja so stanovanjske možnosti³³ družbenih skupin “ki imajo v primerjavi z drugimi skupinami manj virov, kot so na primer denar, informacije, zveze in različne veščine, in so zato slabše opremljene za tržno tekmo za omejene dobrine ter prikrajšane že v izhodiščnem položaju” (Mandič 1999, 5) zelo omejene. Te družbene skupine uvrščamo med ranljive skupine. Intervjujanci iz organizacij, ki se srečujejo z vprašanji ranljivosti, so med nastanitveno najbolj ranljive skupine v Sloveniji uvrstili pripadnike etničnih manjšin, revne, enostarševske družine, starejše, ženske žrtve nasilja, invalide in posameznike s težavami v duševnem zdravju (Boškić in Filipović 2002, 75). Do podobnih ugotovitev je z raziskavo, ki jo je izvedla v državah-članicah Sveta Evrope, prišla tudi Duffy (v Mandič 2006, 24). Študija je pokazala, da so stanovanjskim tveganjem najbolj izpostavljene družine z nizkim dohodkom, brezposelni (zlasti trajno), odvisniki od alkohola in mamil, slabo izobraženi, enostarševska gospodinjstva, velike družine, etnične manjšine – zlasti Romi, ljudje s psihosocialnimi prizadetostmi in mladina, ki je ostala brez podpore staršev.

Najslabši položaj na stanovanjskem področju imajo tako skupine, ki nimajo možnosti (legalnega) samograditeljstva, nakupa nepremičnine ali participacije v državnem/socialnem sektorju. Delež slednjega je še leta 1991 znašal 33 %, zaradi

---

³³ Kos (1988, 173–175) med osnovne elemente, ki bistveno določajo stanovanjske možnosti posameznih kategorij uvršča (a) lastništvo zemlje, (b) neformalno solidarnostno pomoč in samopomoč, (c) informiranost, (d) status v sistemu zaposlenosti, (e) formalno solidarnostno pomoč ter (f) podedovane stanovanjske vire (Kos 1988, 173-175).

procesov privatizacije in denacionalizacije pa se je zmanjšal na približno 6 % celotnega nepremičninskega trga (Mandič in ostali 2004, 39). Tako v Ljubljani le 7 % upravičenih prosilcev sčasoma pridobi socialno stanovanje, kar vodi do velike tekmovalnosti med različnimi skupinami, pri čemer so lahko – v skladu s tihim političnim argumentom 'najprej moramo poskrbeti za naše ljudi, šele nato so na vrsti 'tujci' – priseljenci in etnične skupine zapostavljeni (Mandič in ostali 2004, 38). Družbenim skupinam, ki si bivališča ne morejo zagotoviti ne na trgu, ne v socialnem sektorju, niti s pomočjo samograditeljstva, "se možnost izbire zmanjša na barakarska naselja, črno gradnjo /.../ in druge oblike paraurbanega stanovanjskega standarda", kar vodi do koncentracije na nekaterih lokacijah (Mandič 1984, 143). Med te skupine lahko v Sloveniji poleg Romov uvrstimo tudi priseljence iz bivših jugoslovanskih republik, ki so večinski prebivalci dveh barakarskih naselij v Ljubljani (Rakova Jelša in Tomačevo). Koncentracije priseljencev pa najdemo tudi znotraj mest – npr. Nove Fužine v Ljubljani in Jelendol v Trzinu. V soseskah, kjer prebivajo pretežno priseljenci, so cene (tako nakupa kot tudi najema) nepremičnin navadno nižje, kar dodatno prispeva k njihovi segregaciji. Prav pomanjkanje dostopnih najemniških stanovanj je namreč najpomembnejša strukturna ovira, s katero se pri dostopu do nastanitve soočajo priseljenci. Med ostale ovire uvrščamo še odsotnost slovenskega državljanstva (ki je pogoj za upravičenost do socialnih stanovanj) ter sorazmerno pomankanje podpore in pomoči sorodstva pri urejanju nastanitve. Te ovire (poleg slabega socialnega statusa) vplivajo tudi na dejstvo, da so bivanjske razmere priseljencev navadno slabše od bivalnih razmer večinskega prebivalstva. (Mandič in ostali 2004, 51-74) V bivalnih razmerah, ki so na splošno še vedno precej slabše od bivalnih razmer večinskega prebivalstva, prebiva tudi veliko Romov. Poleg tega, da jih veliko prebiva v nelegalnih barakarskih naseljih, ki so pogosto ločena od naselij večinskega prebivalstva, so njihova bivališča slabe kakovosti, njihova naselja pa so pogosto slabo infrastrukturno urejena. Prostorsko segregacijo Romov v Sloveniji bomo obravnavali v nadaljevanju diplomskega dela.

3. ROMI V SLOVENIJI

3.1 Zgodovina naselitve Romov v Sloveniji

Iz zgodovinskih virov razberemo, da so se Romi na ozemlju današnje Slovenije nahajali že v 14. stoletju. Škofijska sodna kronika iz Zagreba namreč leta 1387 omenja tudi Cigana³⁴ iz Ljubljane. Arhivske listine v Sloveniji, ki prav tako omenjajo ime Cigan, so nekoliko mlajše. Najstarejša med njimi je darilna listina samostanu Bistra iz 24. marca 1452. Od 17. stoletja dalje, pa so zapisi o Ciganih že pogostejši. Omenjeni so v matičnih knjigah, sodnih listinah, odredbah in okrožnicah. (Vlada RS – Urad za narodnosti, 1 tč.) “V 18. stoletju so arhivski zapisi o Ciganih precej pogosti. /.../ Ohranjeni viri kažejo resnično navzočnost Ciganov v Sloveniji in sicer na Gorenjskem in v Ljubljani; obsodbe pa kažejo na ostra nasprotja z oblastjo. V tem stoletju so znani Cigani tudi drugod po slovenskem etničnem ozemlju, kar natančno razlagajo matični zapisi.” (Štrukelj 2004, 26)

Že v 18. stoletju so se pojavili različni poskusi preprečevanja nomadiziranja romske skupnosti oziroma njihove stalne naselitve. Ukrepi so zajemali predvsem različne odredbe in okrožnice, ki “so bile izredno ostre in prisilne ter so samo še povečevale večjo revščino in osamljenost teh ljudi” in “so tako zaostriale odnose med domačini in priseljenimi Cigani, da so posledice vidne še danes” (Štrukelj 2004, 83). Poleg tega pa ti ukrepi niso bili tako uspešni, kot je bilo predvideno. “Vendar pa so bili Romi vsaj delno 'teritorializirani',” (Zupančič 2004, 512) oziroma razdeljeni po pristojnih občinah. Po podatkih iz leta 1879, so bili namreč “Cigani na Kranjskem pravi občani z domovinsko pravico tistih občin, koder prebivajo ali jim pripadajo po zakonu iz leta 1863” (Štrukelj 1991, 41). Določen del Romov se je ob tem pričel ustaljevati. Zlasti v Prekmurju so se Romi v precejšnji meri vsaj močno lokalizirali, pričeli pa so se tudi naseljevati. V začetku

---

³⁴ Izraz 'Cigan' uporabljamo le pri navajanju zgodovinskih virov. Drugače za poimenovanje romske manjšine uporabljamo besedo Rom. Razloga sta dva: prvi je ta, da so takšno poimenovanje sprejeli na 1. svetovnem romskem kongresu leta 1971, drugi razlog pa je, da si je skozi stoletja izraz 'Cigan' v vsakdanji govorici, literaturi in v političnem diskurzu nabral pomensko prtljago, ki je izrazilo slabšalno (npr. Oberstar 2005, 53).

dvajsetega stoletja so tako imeli že mnogo stalnih bivališč. Tudi na Dolenjskem so se prvi romski zaselki oblikovali konec 19. stoletja, kljub temu pa je precej romskih naselij na tem področju mlajšega izvora. Pavla Štrukelj (2004, 103-104) romske zaselke na Dolenjskem deli na tiste, ki so starejšega izvora, zaselke, ki so nastali po drugi svetovni vojni in naselja, ki šele nastajajo³⁵. (glej Štrukelj 2004, 41,88-104; Zupančič 2004, 512)

Na nek način se zgodovinski potek naseljevanja Romov na ozemlju današnje Republike Slovenije odraža tudi v 101. členu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi (ZLS-L), kjer so kot občine z avtohtono (tradicionalno) poselitvijo opredeljene občine Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče.

3.2 Število Romov v Sloveniji

Ugotavljanje realnega števila romskega prebivalstva v Sloveniji je (podobno kot v Evropi) ena poglobitnih težav, s katero se soočajo vsi, ki obravnavajo ali proučujejo njihov položaj. Podatki pridobljeni s pomočjo Popisa prebivalstva, centrov za socialno delo in različnih raziskav se namreč med seboj močno razlikujejo. Najpogosteje (npr. Perić 2001; Vlada RS – Urad za narodnosti 2004; Klopčič 2006) pa zasledimo ocene, da je v Sloveniji med 7.000 in 10.000 Romov. Ob popisu prebivalstva leta 2002 (Statistični urad RS 2002) se je za pripadnike romske skupnosti opredelilo 3.246 prebivalcev Slovenije, 3.834 oseb pa je navedlo romski jezik kot svoj materni jezik. Vendar pa se večina avtorjev (npr. Žagar 2002; Josipovič in Repolusk 2003; Klopčič 2006) strinja, da popisni podatki predstavljajo močno podcenjeno število Romov³⁶, ki se zaradi različnih razlogov v popisu ne opredelijo kot pripadniki romske skupnosti. Josipovič in Repolusk (2003, 146) navajata naslednje dejavnike narodnostnega neopredeljevanja:

---

³⁵ Med le-te uvršča romske družine, ki le občasno prebivajo v krajih, v katerih so pristojne. (Štrukelj 2004, 103)

³⁶ Realnemu številu Romov se bistveno bolj približamo, če poleg podatka o narodnostni opredelitvi posameznikov upoštevamo še podatke o maternem in pogovnem jeziku ter o narodnostni sestavi gospodinjstev. (Josipovič in Repolusk 2003, 145)

- a) del bolj integriranih Romov se z romstvom ne želi več enačiti;
- b) del Romov se izmika realni uradni etnični opredelitvi, ker s tem povezuje potencialne težave pri zaposlovanju, vključevanju v družbo ipd.;
- c) na to lahko vpliva še vedno negativen odnos do Romov pri večinskem prebivalstvu;
- d) jezikovna in kulturna heterogenost med različnimi skupinami Romov otežuje širše identificiranje z romstvom;
- e) del otrok narodnostno mešanih družin se ne opredeli več kot Romi.

Veliko natančnejši od podatkov popisov so podatki centrov za socialno delo, nevladnih organizacij, občin ... Urad vlade Republike Slovenije za narodnosti (2 tč.) tako navaja podatke centrov za socialno delo, po katerih naj bi bilo leta 2003 v Sloveniji 6.264 Romov, in podatke občin z avtohtonim romskim prebivalstvom – v njih je leta 2004 živelo 6.448 pripadnikov romske etnične skupnosti. Trenutno pa so najbolj ažurni in popolni podatki zbrani s pomočjo 'Vprašalnika o ugotovitvi dejanskega stanja romskih naselij v Republiki Sloveniji' (v nadaljevanju Anketa o romskih naseljih v Sloveniji). Sestavila ga je 'Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij'³⁷, Minister za javno upravo Gregor Virant pa ga je 19. januarja 2007 z dopisom posredoval načelnikom upravnih enot (Škraba 2007, 91). Odgovore na vprašalnik so – po mnenju Strokovne skupine – posredovale vse upravne enote z romskimi naselbinami (MOP 2007b). Po teh podatkih³⁸ živi v Sloveniji 9.416 Romov in 5 romskih družin. Od tega jih 2.928 prebiva v Prekmurju, 3.358 na Dolenjskem (z Belo krajino, Kočevskim in Posavjem), 3.102 je 'priseljanih' Romov (ki prebivajo v Ljubljani, Mariboru in Velenju), na Gorenjskem pa je bilo med Sinte uvrščenih 28 posameznikov in 5 družin.

Pri primerjavi rezultatov Popisa 2002 in Ankete o romskih naseljih v Sloveniji iz leta 2007 (glej tabelo 3.1), je razlika v številu Romov očitna. Kot smo že omenili, se je na Popisu 2002 za Rome opredelilo 3.834 posameznikov, rezultati vprašalnika pa kažejo, da

---

³⁷ Strokovno skupino je Minister za okolje in prostor Janez Podobnik ustanovil in imenoval 1. decembra 2006. (Škraba 2007, 90)

³⁸ V času izdelovanja analize elaborat 'Strokovne skupine za reševanje prostorske problematike romskih naselij' še ni bil javno dostopen, zato v celotni diplomski nalogi navajamo podatke iz te raziskave, ki jih je v svojem članku 'Romska naselja kot poseben del naselbinskega sistema v Sloveniji' predstavil Jernej Zupančič (sicer predsednik te strokovne skupine). Na tem mestu opozarjamo, da je v omenjenem članku po besedah avtorja "zaradi pomanjkanja prostora /.../ pregled posplošen" (Zupančič 2007, 246), metodologije tega posploševanja pa natančneje ne opredeljuje.

živi v Sloveniji 9.416 pripadnikov romske skupnosti. Potrebno pa je opozoriti tudi na dejstvo, da so se na Popisu 2002 za pripadnike romske skupnosti opredelili posamezniki v vsaj 5 občinah, ki v podatkih, zbranih leta 2007 niso navedene kot občine z romskim prebivalstvom, iz česar bi lahko sklepali, da tudi ti podatki niso zajeli vseh Romov v Sloveniji.

Tabela 3.1: Število Romov v Sloveniji po občinah: primerjava podatkov, zbranih s pomočjo *Ankete o romskih naseljih v Sloveniji (2007)* in *Popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002*

skupina/občina	2007	popis 2002
PREKMURJE		
Puonci	391	137
Beltinci	100	23
M. Sobota	905	439
Lendava	177	86
Dobrovnik	50	
Turnišče	42	29
Črenšovci	149	63
skupaj	2.928	962
DOLENJSKA*		
Novo mesto	760	562
Šenjernej	158	98
Škocjan	170	0
Črnomelj	504	85
Semič	140	47
Metlika	283	90
Brežice	60	42
Krško	304	37
Trebnje	296	16
Mirna Peč	6	
Ivančna Gorica	7	27
Grosuplje	190	
Kočevje	351	127
Ribnica	129	49
skupaj	3.358	1.180

skupina/občina	2007	popis 2002
SINTI		
Jesenice	6+družina	21
Žirovnica	22	
Kranj	družina	12
Bled	družina	
Kropa	družina	
Radovljica	družina	
skupaj	28+5 družin	33
PRISELJENI ROMI		
Ljubljana	652	218
Maribor	1.300	613
Velenje	150	34
skupaj	3.102	865
OSTALI ROMI **		
Miklavž na Dr. polju		25
Hoče - Slivnica		19
Lenart		16
Starše		14
Slovenska Bistrica		10
druge		104
skupaj		188

* Z Belo krajino, Kočevskim in Posavjem. ** Ostali Romi v občinah za katere iz rezultatov iz leta 2007 ni razvidno, da v njih prebivajo Romi, pojavljajo pa se kot občine z romskim prebivalstvom na Popisu 2002.

Vir: Zupančič 2007, 244-246 in Statistični urad RS 2002.

3.3 Območja naselitve Romov v Sloveniji

Kot je razvidno že iz zgornje tabele, lahko romsko skupnost glede na naselitev razvrstimo v štiri skupine – ‘dolenjske’ Rome, ‘prekmurske’ Rome, ‘gorenjske’ Sinte in ‘priseljene’ Rome, ki prebivajo v nekaterih večjih slovenskih mestih. Prvi dve skupini Romov uvrščamo med tradicionalno oziroma trajno zgodovinsko poseljene (v nekaterih predpisih so označeni kot avtohtoni) (Obreza 2003, 48). Ta skupina je številčno največja in zajema 2/3 slovenskih Romov. Maloštevilni Sintini, ki prebivajo na Gorenjskem, so prav tako tradicionalno naseljeni (Horvat 2003; Štrukelj 2004), kljub temu pa jih navadno ne uvrščamo v skupino avtohtonih Romov.³⁹ V zadnjo skupino prištevamo Rome, ki so se v zadnjih treh desetletjih priselili iz republik nekdanje skupne države Jugoslavije. So izrazito mestna populacija – prebivajo v Ljubljani, Mariboru in Velenju, po nekaterih podatkih pa tudi v Celju in na Jesenicah (Obreza 2003; Horvat 2003). Zanje se uporabljajo pravna določila, ki veljajo za vse etnične skupine, priseljene s področja nekdanje skupne države (Obreza 2003, 48).

Pri analizi se osredotočamo na prvi dve skupini Romov – torej dolenjske in prekmurske. Razlog za takšno odločitev je predvsem ta, da se na splošno pojem romsko naselje povezuje predvsem z naselji dolenjskih in prekmurskih Romov.

3.4 Razlike med Romi v Prekmurju in na Dolenjskem

Po splošnih ocenah obstajajo pomembne razlike med dolenjskimi in prekmurskimi Romi (seveda pa tudi razlike znotraj omenjenih skupin). Po mnenju Obreze (2003, 48) so Romi v Prekmurju mnogo bolj intergirani, kot Romi na Dolenjskem, kjer sta socialna in etnična distanca do večinskega prebivalstva še precejšnji. Romi v Prekmurju imajo tudi boljši ekonomski položaj, poleg tega pa med Romi na Dolenjskem “izstopa izrazito nizka izobrazbena struktura in sorazmerno visoko število pripadnikov romske skupnosti, ki so

---

³⁹ Sintini sicer uvrščamo med Rome, vendar pa se od ostalih Romov razlikujejo tako po življenjskih navadah, socialnem statusu in kulturi kot tudi po samoidentifikaciji s širšo romsko skupnostjo. Ločeno so obravnavani tudi v večini znanstvenih monografij in člankov (npr. Štrukelj 2004).

nepismeni ali brez dokončane osnovne šole” (Klopčič 2006, 42). Višje število upokojencev med Romi v Prekmurju “potrjuje domnevo, da so se že pred časom uspešneje vključevali v zaposlovanje” (prav tam). Boljši socialno-ekonomski položaj ‘prekmurskih’ Romov se odraža tudi v dejstvu, da so njihove bivalne razmere boljše, komunalna infrastruktura v njihovih naseljih pa je bolje urejena (npr. Baranja, intervju, 20. maj 2008⁴⁰).

Te razlike med Romi so rezultat številnih dejavnikov. Najosnovnejša dejavnika sta potek stalne naselitve, ki je v Premurju nekoliko starejša od tiste na Dolenjskem in pripadnost različnim rodovom, Stanko Baranja (intervju, 20. maj 2008) pa izpostavlja tudi večjo etnično raznolikost Prekmurja⁴¹. Kot pomembnen dejavnik pa lahko zagotovo izpostavimo tudi organiziranost in politično participacijo Romov. V Prekmurju so razmere na tem področju boljše že vrsto let. Gerenčer (v Horvat 2006, 270) navaja, da so lokalne skupnosti v Prekmurju že pred štiridesetimi leti v reševanje romskih vprašanj vključile tudi Rome in jih vzpodbujale k samoiniciativnosti, medtem ko se lokalne skupnosti na Dolenjskem “z urejanjem romskih vprašanj sploh niso ukvarjale, kaj šele, da bi Rome spodbujale, da tudi sami kaj naredijo za svoj boljši jutri”. Razlike med Dolenjsko in Prekmurjem se odražajo tudi v izpolnjevanju 5. odstavka 39. člena Zakona o lokalni samoupravi, ki določa: “na območjih, kjer živi avtohtono naseljena romska skupnost, imajo Romi v občinskem svetu najmanj po enega predstavnika”. Kot prva je izvolitev romskega svetnika omogočila občina Murska Sobota (romski svetnik je bil izvoljen že v mandatih 1994 in 1998). Med tistimi, ki so to pravico romski skupnosti zagotovile šele po odločbi Ustavnega sodišča RS, prevladujejo dolenjske občine⁴², občina Grosuplje pa ostaja edina občina od navedenih v Zakonu o lokalni samoupravi, ki še vedno nima romskega svetnika (npr. Škraba 2007, 114).

---

⁴⁰ G. Stanko Baranja je podpredsednik Zveze Romov Slovenije in romski svetnik v občini Rogašovci.

⁴¹ Večja etnična raznolikost Prekmurja je za večjo integracijo prekmurskih Romov pomembna iz več razlogov: poleg tega, da ima večinsko prebivalstvo več stikov z različnimi manjšinami (kar pomeni, da so drugačnosti na nek način vsaj navajeni, če je že ne sprejemajo), so bile vse etnične skupine –tudi Romi - soočene z večjo potrebo po prilagajanju (ne le večinski družbi, ampak tudi ostalim manjšinam).

⁴² Izvolitev romskega svetnika so po odločbi Ustavnega sodišča RS zagotovile občine Beltinci, Krško, Semič, Šentjernej in Trebnje (Škraba 2007, 113).

3.5 Pravni položaj romske skupnosti

Pravni temelj za urejanje položaja romske etnične skupnosti v Republiki Sloveniji je 65. člen Ustave RS, ki določa, da "položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon". Romska skupnost v Sloveniji torej v Ustavi RS ni opredeljena kot narodna manjšina oz. skupnost⁴³ (tako sta v 64. členu Ustave RS opredeljeni italijanska in madžarska narodna skupnost) in posledično tudi nima položaja narodne manjšine. V Poročilu o položaju Romov v Republiki Sloveniji (Vlada RS – Urad za narodnosti 2004, 14) je podrobneje razloženo, da "gre za posebno etnično skupnost ali manjšino, ki ima posebne etnične značilnosti (lastnen jezik, kulturo, druge etnične posebnosti)". Kot zapiše Brankica Petkovič (2003, 57), "torej so in niso". Kljub temu, da so večinoma slovenski državljani, se pri poskusih, da bi uveljavili manjšinske pravice soočajo s podobnim zavračanjem in poniževanjem, kakršno se kaže pri razpravah o pravicah tujcev (Petkovič 2003, 57). Pri tem je potrebno opozoriti, da "prav iz pojmovanja manjšinskih skupnosti izhajajo določena pričakovanja glede ravnanja države v odnosu do teh skupnosti" (Komac, Medvešek in Roter 2007, 84).

Pravice italijanske in madžarske etnične skupine so veliko bolj zaščitene kot pravice Romov. Zgovorna je že primerjava 64. in 65. člena Ustave RS. Medtem ko 64. člen štiti avtohtoni italijansko in madžarsko narodno skupnost v Sloveniji in jima priznava skupek pravic, 65. člen določa le, da položaj in posebne pravice romske skupnosti ureja zakon. Le-ta je bil sprejet šele leta 2007. Najbolj očitne razlike v naboru pravic so, da so italijanski in madžarski narodni skupnosti zagotovljeni uradna uporaba svojega jezika (na

---

⁴³ Roter (2004, 172) poudarja, da »mednarodno pravo izraza manjšina ne opredeljuje, nikakršnega soglasja o izrazu manjšina pa ni tudi v znanstveni skupnosti, ki se ukvarja s proučevanjem manjšinskih vprašanj«, opozarja pa tudi na večpomenskost pridevnika narodni, zaradi česar je nejasen tudi pojem narodna manjšina (Roter 2004, 176). Navede pa naslednja merila za opredeljevanje (narodne) manjšine:

- številčnost (število pripadnikov narodne manjšine je manjše od števila preostale populacije v državi, v kateri ta manjšina živi),
- nedominanten položaj,
- drugačnost oziroma posebna identiteta,
- subjektivna volja pripadnikov manjšin, da ohranjajo svojo drugačnost,
- kot dodatni/evropski kriterij opredeljevanja manjšin pa navede še državljanstvo (skladno s tem kriterijem morajo biti pripadniki narodnih manjšin državljani države, v kateri živijo) (Roter 2004, 181-187).

dvojezičnih območjih), vzgoja in izobraževanje v materinem jeziku in predstavnik v parlamentu.

Do sprejema Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (ZRomS-1) se je implementacija 65. člena ustave uveljavljala preko področne zakonodaje. Med področnimi zakoni velja izpostaviti že omenjen Zakon o lokalni samoupravi (ZLS), ki v petem odstavku 39. čena določa: "Na območjih, kjer živi avtohtono naseljena romska skupnost, imajo Romi v občinskem svetu najmanj po enega predstavnika." V Ustavi RS delitev na 'avtohtone' in ostale Rome ni omenjena, prav tako pa izraz 'avtohtoni Romi' ni določen z zakonom (glej npr. Drolc 2001, ACFC⁴⁴ 2002). Kljub temu večina ukrepov, ki jih predvidevajo programi za izboljšanje položaja romske skupnosti v Sloveniji (pa tudi določila nekaterih konvencij⁴⁵), ne velja za neavtohtone Rome, ki se pogosto srečujejo z enakimi problemi kot avtohtoni Romi. V zvezi s tem je Republika Slovenija že dobila nekaj priporočil. Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) v Tretjem poročilu o Sloveniji (2007, 31)

priporoča, naj se slovenski organi pri svojem prizadevanju za izboljšanje položaja romske skupnosti Slovenije izogibajo razlikovanju med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi. Meni, da se je treba, še posebej zaradi obsega potreb tega prebivalstva, izogibati kakršnekoli razlikovanju, ki bi vplivalo na zmožnost slovenskih organov, da poskrbijo za vse Rome na nediskriminatoren način.

Podobna mnenja v svojih poročilih izraža tudi Svetovalni odbor o okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin (ACFC).

---

⁴⁴ ACFC - Advisory Committee on the framework convention for the protection of national minorities - Svetovalni odbor o okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin.

⁴⁵ ACFC v Drugem mnenju o Sloveniji (2005, 9) opozarja, da »slovenski organi oblasti med osebe, za katere se uporablja okvirna konvencija, vključujejo samo tiste Rome, ki jih štejejo za 'avtohtone'«.

4. SEGREGACIJA ROMOV V SLOVENIJI

4.1 Opredelitev pojma romsko naselje

Pri opisovanju bivalnega okolja Romov v Sloveniji se najpogosteje uporablja izraz romsko naselje. Na takšno poimenovanje ne naletimo le v medijih in vsakdanjem pogovoru, ampak tudi v strokovni literaturi (glej Štrukelj 2004; Zupančič 2007) in pravnih dokumentih (glej ACFC 2002). Pa je takšno poimenovanje upravičeno? Zupančič (2006, 618; 2007, 223) na to vprašanje odgovarja pritrdilno, čeprav obenem poudarja, da izraz 'naselje' formalno ni pravilen, saj to navadno niso dejanska statistična naselja z ustrežno numeracijo, hišne številke (če jih imajo) pa jih navadno vključujejo v ostala naselja naselbinske mreže v Sloveniji.

In kakšna so romska naselja? Po mnenju Zupančiča (2006, 619) bi "mnoga upravičila ime etničnega in socialnega geta, po svoji fiziogonomiji, strukturi in funkciji pa so te naselbine ali deli teh naselbin izraziti 'slumi'"⁴⁶. Navadno so locirana na robu naselij ali zunaj siceršnjih naselij, večinoma v njih prebivaljo le pripadniki romske skupnosti, razporeditev hiš in drugih poslopij je večinoma stihijska, komunalna opremljenost slaba, stanovanjski standard pa zelo nizek. Od drugih naselij se torej navadno ločijo že vizualno. Josipovič in Repolusk (2003, 148) izpostavita naslednje razlike: "So precej kompaktnjša, imajo manjše hiše, gradnja je pretežno manj kvalitetna, vendar se postopno izboljšuje, značilne so manjše ohišnice in manjše število spremljajočih objektov". Na tem mestu pa moramo poudariti, da so nekatera Romska naselja zelo urejena in se od drugih naselij ločijo 'le' po tem, da so njihovi prebivalci pretežno Romi. Najpomembnejši element romskih naselij – ki se izraža že v njihovem poimenovanju – je torej etnična homogenost njihovih prebivalcev.

---

⁴⁶ Tudi v tem citatu se izraža prepletanje tako pojmovanja, kot tudi pojavnih oblik geta in sluma. Zupančič tako govori o etničnih in socialnih getih, čeprav definiciji (segregacija na podlagi rase ali etničnosti) ustrezajo le prva; iz definicije pa lahko razberemo tudi, da lahko v romskih naseljih zasledimo tako značilnosti geta kot tudi značilnosti sluma. Katere so pomembnejše, bomo poskušali ugotoviti v nadaljevanju.

4.2 Število romskih naselij v Sloveniji

Podobno kot za število Romov v Sloveniji so tudi podatki o številu romskih naselij različni. Ministrstvo za okolje in prostor je leta 1998 v prvi analizi romskih naselij ugotovilo, da je v Sloveniji 105 romskih naselij. Podobni so podatki pridobljeni s pomočjo že omenjene Ankete o romskih naseljih v Sloveniji (Zupančič 2007), ki kažejo, da je v 27 slovenskih občinah skupaj 94 romskih naselij (56 na Dolenjskem, 38 pa v Prekmurju), poleg tega pa še 11 naselij (v 9 občinah), v katerih prebivajo tudi Sinti in 'priseljani' Romi. Urad vlade Republike Slovenije za narodnosti na svojih internetnih straneh navaja, da je v Sloveniji v 25 občinah 90 romskih naselij (Vlada RS – Urad za narodnosti 2004), na Spletnem mestu za romske svetnike pa so objavljeni podatki posameznih občin iz leta 2004, po katerih je v 20 slovenskih občinah 83 romskih naselij. Zupančič (2007, 222) ocenjuje, da je skupno število vseh naselbinskih enot, v katerih prebivajo Romi v Sloveniji, okrog 130.

Po podatkih Ankete o romskih naseljih (v Zupančič 2007, 244-246), ima med 94 romskimi naselji na Dolenjskem in v Prekmurju, največ naselij (57) manj kot 50 prebivalcev, v 18 naseljih prebiva med 50 in 99 prebivalcev, 12 naselij ima med 100 in 199 prebivalcev, v 7 naseljih pa prebiva več kot 200 Romov. Največje romsko naselje v Sloveniji je Pušča v občini Murska Sobota, v kateri prebiva 573 Romov.

4.3 Ločenost romskih naselij

Ena od najpomembnejših značilnosti romskih naselij (ki je z vidika naslova tega diplomskega dela najpomembnejša) je njihova ločenost od naselbinske mreže lokalnega prebivalstva (Štrukelj 1999; Winkler 1999; Vlada RS – Urad za narodnosti 2004). Pavla Štrukelj (2004, 109) tako romska naselja označi z izrazom izolati, opozarja pa tudi na razna imena, ki označujejo njihove naselbine - 'Ciganska vas' ali 'Pri Ciganih' - in nazorno pričajo o ločenih prostorih te etnične skupine. Skoraj dve tretjini romskih naselbin v Sloveniji je fizično ločenih od ostalih naselij, šestina jih je spojena z naselji (vendar predstavljajo ločen del le-teh – npr. v obliki vaške ulice), četrtnina pa je mestnih

naselbin (tudi te so navadno locirane na obrobju)⁴⁷ (Zupančič 2007, 224-225). Le manjši del Romov pa živi v naseljih skupaj s preostalim prebivalstvom (Winkler 1999, 27; Žagar 2002, 155). Njihov delež oz. število je zelo težko ugotoviti, saj o tem uradnih podatkov ni, Žagar (2002, 155) pa ocenjuje, da se že približuje ali nekako presega 20 % in da se počasi veča. Po mnenju Baranje (intervju, 20. maj 2008) se ta delež v Prekmurju že približuje 50 %, na Dolenjskem pa je veliko manjši. Problem pri ocenjevanju tega deleža predstavlja tudi dejstvo, da se del te romske populacije odreka romski identiteti "ker menijo, da jim bo to olajšalo njihovo integracijo v večinsko družbo" (Žagar 2002, 155). Josipovič in Repolusk (2003, 146) navajata tudi nekatere podatke o demografski in socioekonomski sestavi romskega prebivalstva, ki kažejo, "da je socialna in ekonomska integracija Romov pogosto povezana z etnično asimilacijo". Da morajo Romi v Sloveniji, če se želijo dejavno vključiti v družbo, zatajiti svojo etnično identiteto in spremeniti priimek, ugotavlja tudi Brankica Petkovič (2003, 65). Takšno odrekanje romski identiteti lahko razlagamo kot težnjo po izogibanju rasni diskriminaciji. Drugačnega mnenja je Zupančič (2004, 513), ki poudarja, da je to neopredeljevanje "prvenstveno stvar socialne in ne etnične stratifikacije", česar pa podrobneje ne obrazloži.

4.4 Dejavniki segregacije Romov v Sloveniji

Ugotovitve torej kažejo, da so Romi v Sloveniji prostorsko segregirani. Poraja pa se vprašanje, kaj so poglobitni vzroki njihove segregacije. V literaturi, ki obravnava (ali vsaj omenja) položaj slovenskih Romov na bivanjskem področju, lahko najpogosteje zasledimo sledeče razloge, ki ustrezajo tudi opredelitvi ključnih dejavnikov segregacije v poglavju 2.4.

a) *zavračanje s strani ostalega (navadno se uporabljata besedi lokalnega/domačega⁴⁸) prebivalstva* (družbeno-politični dejavniki) je že na samem začetku vplivalo na segregirano naseljevanje Romov (npr. Štrukelj 2004), danes pa ni redko preprečevanje

---

⁴⁷ Od skupno 97 romskih naselbin je 57 ločenih romskih naselbin, 16 naselbin je v teritorialnem stiku z ostalimi naselji, 24 pa je mestnih romskih naselbinskih enot. Podatki iz Ankete o romskih naseljih v Sloveniji (Spletno mesto za romske svetnike).

⁴⁸ Že takšno poimenovanje samo po sebi nakazuje, da se Rome na nek način še vedno obravnava kot tujce, da torej niso del 'naše' družbe. Čeprav imajo slovensko državljanstvo in v določenem kraju prebiva že npr. tretja generacija, še vedno niso domači oziroma niso del lokalnega prebivalstva.

naselitve Romov v kakšni hiši sredi vasi in preprečevanje urejanja romskih naselij s pomočjo lokalnih oblasti. Najbolj razvpit primer je vsekakor izselitev romske družine, do katere je prišlo zaradi protestov in groženj njihovih sokrajanov v Ambrusu.

b) *socialne razmere* (ekonomski dejavniki): ekonomski status Romov je izrazito nižji od ekonomskega statusa večinskega prebivalstva. Zaradi revščine in nedostopa do kreditiranja (kar je posledica visoke stopnje brezposelnosti) se pri zagotavljanju naselitve soočajo z velikimi ovirami, kar pogosto vodi do prebivanja v nelegalnih barakarskih naseljih in črnograditeljstva.

c) *želja po prebivanju med pripadniki romske skupnosti* (kulturni dejavniki): na segregacijo Romov v Sloveniji vpliva tudi njihova želja po prebivanju med pripadniki romske skupnosti, oziroma v prvi vrsti skupaj s člani razširjene družine.

4.4.1 Družbeno-politični dejavniki

Zelo pogosto se kot najpomembnejši vzrok za segregacijo Romov navaja zavračanje Romov s strani ostalega prebivalstva. Mandič in ostali (2004, 67-68) tako pišejo, da so “kot rezultat zavračanja ne-Romov, /.../ romska naselja pogosto getoizirane enote, Romi pa družbeno in kulturno izolirani od ne-Romov”. Vendar to zavračanje ni nov pojav, saj se Romi z njim spopadajo že od prihoda na ozemlje današnje Slovenije (in Evrope na splošno). Vera Klopčič (2006b, 39) navaja, da je bila “/u/soda Romov v Sloveniji /.../ v preteklosti podobna usodi Romov v drugih državah – odklanjanje, prisilno naseljevanje in preseljevanje, popisovanje, preštevanje in priprava posebnih seznamov. Rome so preseljevali na določene izbrane lokacije ali pa so jim prepovedovali naselitev.” Pavla Štrukelj (2004, 88) kot primer omenja dopis novomeškega okrajnega glavarja iz leta 1932, s katerim nalaga občini Šmihel-Stopiče, da naj izbere primerno zemljišče za naselitev ‘Ciganov’. Določili so deset hektarov veliko zemljišče na Gorjancih, nato pa se je občina Šentjernej pritožila, da je izbrani kraj turistična točka, ter da na taki nadmorski višini življenjski pogoji niso ustrezni. Pritožba je bila zavrnjena, naselitve ‘Ciganov’ na predlaganem zemljišču pa vseeno ni bilo. Vendar pa ta primer nazorno nakazuje, da so se že v preteklosti predvideni bodoči sosodje Romov izogibali njihovi naselitvi z različnimi izgovori. To zavračanje je tudi po mnenju Pavle Štrukelj (1999, 125) pomembno vplivalo

na dejstvo, da so naselja romskih rodbin v preteklosti na splošno nastala in se razvijala ob robu kmečke vasi, na gmajni, ob robu gozda ali blizu urbanega naselja. Življenski prostor današnjih Romov torej izhaja že iz preteklih stoletij, ko so se Romi naseljevali ločeno od domačinov, ker jih širša skupnost kot tujce (z drugačnimi navadami) ni sprejela medse (Urh 2003, 276). To nesprejemanje oziroma zavračanje je prisotno še danes, zaradi česar se ti vzorci poselitev ne razlikujejo prav veliko od tistih iz preteklosti.

Trdovratnosti odnosov zavračanja in sovražnosti do Romov s strani večinske populacije je v svojem Mnenju o Sloveniji (ACFC 2002, 13) namenil pozornost tudi Svetovalni odbor o okvirni konvenciji za varstvo narodnih manjšin. Ugotavlja, da večinsko prebivalstvo z različnimi iniciativami, kot so protesti in peticije, nasprotuje prisotnosti Romov ali pa zahteva njihov odhod; v nekaterih primerih romske družine niso imele druge izbire, kot popustiti pritisku soseske, na kar opozarjajo tudi Mandič in ostali (2004, 67-68). Ti pojavi so sicer pogostejši na Dolenjskem, kjer so se Romi ustalili kasneje kot v Prekmurju, kljub temu pa se z zavračanjem soočajo tudi Romi v Prekmurju.

Tako je leta 1999 predsednik krajevne skupnosti zahteval izločitev romskega naselja Pušča iz krajevne skupnosti Černelavci. Povod naj bi bilo lokalno pokopališče, ki ga pripadniki večinske družbe niso želeli deliti z Romi, kar kaže da je kulturna in družbena distanca med omenjenima skupinama tudi v Prekmurju še vedno velika. O ločitvi so se občani odločali na referendumu, na katerem je večina Romov glasovala proti ločitvi, vendar pa je rezultat referendumu potrdil upravno ločitev in ločitev pokopališča. Krajevna skupnost Pušča je tako postala prva samostojna romska krajevna skupnost v Evropi. (Drovc 2001, 83; Perić 2001)

Iz Prekmurja je tudi primer romske družine Horvat, ki se je leta 2002 preselila iz Murske Sobotne v Prosenjakovce. Njihova preselitev v Prosenjakovce "je sprožila nasprotovanje in razburjenost vaščanov, odkrito zavračanje in zahteve po izselitvi" (Petkovič 2003, 70). Vaščani Prosenjakovcev so se udeleževali sej vaškega odbora in občinskega sveta Moravskih Toplic in napovedovali množične proteste v Ljubljani. Od občine Murska Sobota so zahtevali, naj romsko družino odpelje nazaj, ker jo je na 'nezakonit in nepošten

način pripeljala v Prosenjakovce'. Predsednik vaškega odbora je izjavil da 'nihče ni nikogar vprašal', ali soglaša z naselitvijo romske družine v njihovo vas, svetnik v občini Moravske Toplice in predsednik tamkajšnje madžarske narodne skupnosti Tibor Vöröš pa je dejal, da se domačini ne bodo strinjali s tako naselitvijo, saj vedo, da v Murski Soboti obstaja romsko naselje, kjer si lahko Romi najdejo prostor (Petkovič 2003, 70-71).

Na Dolenjskem je leta 1999 romska družina v kraju Mirna kupila hišo, katero je želela prenoviti in se vanjo vseliti. Vselitev so jim preprečili krajani, ki so v znak protesta zbirali podpise. Dolenjski Romi so ob tem dogodku povedali, da pogosto naletijo na takšno zavračanje, a da se širša javnost seznanila le z redkimi primeri (Drovc 2001; Perić 2001). Še eden takšnih je primer Roma Bojana Bajta, ki je se je želel leta 1998 z družino preseliti v hišo, ki jo je kupil v Jelšanah. Vaščani so mu postali obvestilo, da ne želijo "takšnih sprememb, kot bi se verjetno zgodile, če bi se naselili v naši vasi vi s svojo družino" (Varuh človekovih pravic 1998, 2.1 tč.). Začeli so zbirati podpise proti njihovi naselitvi, oblikovali so komisijo, ki je obiskala župana občine Ilirska Bistrica, in grozili z zaporo ceste in dovoza smeti na smetišče, če jim ne bo uspelo 'po mirni poti' preprečiti naselitve omenjene družine. Dva domačina (takratni predsednik krajevne skupnosti Roman Brozin in Ivan Udovič) sta bila zaradi razpihovanja nestrpnosti in odklonilnega odnosa do Romov obsojena na pogojno kazen treh oziroma dveh mesecev zapora s preizkusno dobo leta dni (Varuh človekovih pravic 1998 2.1 tč.; Petkovič 2003, 71).

V zadnjem času pa je bil najodmevnejši primer romske družine Strojan iz Ambrusa v občini Ivančna Gorica. Nekdanji varuh človekovih Pravic Matjaž Hanžek je dogodke povzel takole:

Prebivalec slovenske narodnosti je napadel drugega Slovenca; za napad so okoliški prebivalci obtožili romsko družino in ji grozili z linčem. Ko se je izkazalo, da napadalec ni Rom, se je na nanj pozabilo, bes nad Romi pa je ostal. Družina je z otroki (dojenčki!) pobegnila v gozd, ker jih policija ni branila. Za skrivanje po gozdovih jih je celo oglobila z izgovorom, da nezakonito kampirajo! Ko so se vrnil na svoj dom, se je začelo množično zbiranje okoličanov. Policija ponovno ni ravnala tako, kot bi morala, in verjetno bi, če ne bi bilo političnih pritiskov. Namesto da bi zborovanja preprečila, dokler je bilo še nekaj deset udeležencev, je dopustila, da se jih je nabralo nekaj sto in so izsilili Strojane, da so privolili v začasno izselitev. Pri tem jim je pomagal notranji minister Mate,

ki je množico pomiril z zgodovinskimi besedami, da se Strojanovi ne bodo nikoli več vrnil na svoj dom. Dejanje lahko označimo kot precedens. (Hanžek 2008)

V primeru družine Strojan je vaščanom Ambrusa torej do prisilne izselitve romskih sosedov pomagala kar država sama. Hanžek (ki je bil v času teh dogodkov varuh človekovih pravic), je na kršitve človekovih pravic družine⁴⁹ in nezakonito delovanje države opozoril tudi Svet Evrope. Šele po enem letu – zaradi nasprotovanja lokalnega prebivalstva v vseh krajih, ki so bili potencialni novi dom družine – je država zagotovila Strojanovim novo stalno bivališče v Rojah pri Ljubljani.

Večinska družba ima torej moč in vpliv na izbiro kraja bivanja Romov tudi v primeru, ko njihove stanovanjske težave rešujejo uradne institucije. Urh in Žnidarec Demšar (2005, 48) navajata izkušnjo socialne delavke, zaposlene na stanovanjskem skladu v eni od lokalnih skupnosti v Sloveniji:

Zaman sem se trudila, da bi omogočila življenje romski družini v izpraznjenem stanovanju v bloku (čeprav je preselitev te družine ustrezala pogojem stanovanjskega sklada, bila je prva na seznamu za zamenjavo stanovanj), saj je vplivnejši gospod iz lokalne skupnosti samo z eno grožnjo 'Pazite, koga boste dali v to stanovanje!' prepričal predpostavljene v naši službi, da je takšna selitev absolutno nemogoča. In pri tem je ostalo. (Urh in Žnidarec Demšar 2005, 48)

Na odpor neromskih prebivalcev pa pogosto naletijo tudi občine, ki želijo legalizirati in pravno urediti že obstoječa divja naselja, ali pa želijo poiskati novo lokacijo za stalno naselitev Romov. Tako Ministrstvo za okolje in prostor, ki naj bi podprlo pravno ureditev 23 romskih naselij (s 3.950 prebivalci), kot glavni razlog za zaostanke navaja nesodelovanje lokalnih skupnosti (Drolc 2001, 82). Na dejstvo, da se je v vseh občinah, ki so želele s spremembami prostorskih načrtov omogočiti zakonito gradnjo romskih bivališč, pojavilo veliko argumentov večinskega prebivalstva za nasprotovanje naselitvi ali legalizaciji naselitev Romov, ob tem pa jim ni uspelo najti lokacij, kjer bi Romi lahko živeli, je opozoril tudi varuh človekovih pravic v Letnem poročilu za leto 1997. Dodal je,

---

⁴⁹ Le-te so se nadaljevale tudi po začasni preselitvi družine Strojan v Postojno, kjer je policija nadzorovala in preprečevala gibanje Strojanovih, s čimer so kršili ustavno zagotovljeno pravico do svobode gibanja. (Hanžek 2008)

da “v Sloveniji ni veliko pripadnikov romske skupnosti, zato je težko razumeti, da niti lokalne skupnosti niti država ne morejo najti prostora, kjer bi ti lahko zgradili svoje domove” (Varuh človekovih pravic 1997, 2.1.6 tč.).

Da se Romi uvrščajo med najbolj nezaželjene sosede, kažejo tudi javnomnenjske raziskave in različne ankete. V raziskavi Slovenskega javnega mnenja se od leta 1992 pojavlja vprašanje “Katerih od naštetih skupin ne bi želeli imeti za sosede?”. Med naštetimi so tudi Romi, ki jih za sosede v povprečju ne bi želelo imeti okoli 50 % anketiranih⁵⁰. Takšni nazori se izražajo tudi v odgovorih na anketo 'Kako strpni do Romov?', ki so jo izvedli v časopisu Dolenjski list. Dva izmed njih se glasita:

“Ne bi bil ravno navdušen, če bi se mi, denimo, v soseščini naselili Romi, čeprav nimam nič proti njim.”

“Imajo svojo kulturo, navade in življenje, zato naj ostanejo tam, kjer so. Nisem za to, da pridejo živeti med nas, razen, če sprejmejo naše navade in kulturo.” (v Urh in Žnidarec Demšar 2005, 44-45)

V nezaželjenosti Romov se odraža velika socialna in etnična distanca med Romi in večinskim prebivalstvom, ki je tesno povezana s specifičnimi živlenskimi navadami Romov, ki so za okoliško prebivalstvo pogosto moteče⁵¹, pomembno vlogo pa imajo tudi trdovratni stereotipi o Romih. Tako večinsko prebivalstvo svoje izogibanje Romom največkrat utemeljuje s ‘slabimi izkušnjami’, ki navadno niso njihove lastne, ampak so o njih izvedeli od sorodnikov, prijateljev, znancev; na drugi strani pa lahko Romi pogosto navedejo primere, ko so bili sami žrtve neposredne ali posredne diskriminacije (Žagar 2002, 161). Žagar (prav tam) opozarja, da “odsotnost socialnih stikov praviloma omenjeno socialno in etnično distanco še povečuje, prav tako pa ne prispeva k odpravi ali vsaj zmanjševanju intenzivnosti negativnih predstav in stereotipov”.

---

⁵⁰ Leta 1992 je bil odstotek najnižji – 42 %, leta 1993 pa najvišji – 59,2 %. Vir: Arhiv družboslovnih podatkov.

⁵¹ Pogosto se (večinoma na Dolenjskem) izpostavlja onesnaževanje okolja, do katerega prihaja zaradi kurjenja odpadnih materialov (predvsem z namenom pridobivanja starega železa) in neurejenega kanalizacijskega sistema, divja vožnja z neregistriranimi vozili, kraje,... Na tem mestu se nam zdi pomembno opozoriti, da se Romom pogosto pripisuje kolektivna ali etnična odgovornost o kateri govorimo, ko “se ne kaznuje tisti ki je kriv, temveč je krivda kolektivna. Pogosta posledica etnične odgovornosti je izogibanje, ki se manifestira v različnih oblikah” (Urh in Žnidarec Demšar 2005, 50).

Navedeni poskusi preprečevanja naselitve (in primer prisilne izselitve) posegajo v temeljni ustavni pravici, ki jih varuje Ustava RS (URS). V skladu s 63. členom je protiustavno vsakršno spodbujanje k narodni, rasni, verski ali drugi neenakopravnosti ter razpihovanje narodnega, rasnega, verskega ali drugega sovraštva ali nestrpnost, 32. člen pa v okviru svobode gibanja zagotavlja vsakomur pravico, da se prosto giblje in si izbira prebivališče. Tudi Romi v Sloveniji se (podobno kot v ostalih evropskih državah) torej soočajo s kršenjem pravic in diskriminacijo pri dostopu nastanitve (tako v zasebnem, kot tudi socialnem sektorju) ki pomembno vpliva na njihovo prostorsko segregacijo. Ocenjujemo pa, da je položaj na tem področju, primerjalno boljši kot v večini obravnavanih Evropskih držav (glej tabelo 2.1). Primer prisilne izselitve romske družine iz Ambrusa je bil precedenčen, v večini ostalih (predvsem vzhodno-) evropskih držav, pa so prisilne izselitve pogostejše, zaslediti pa je tudi diskriminacijo s strani oblasti, ki Rome naseljujejo v segregirana naselja.

4.4.2 Ekonomski dejavniki

Med pomembne dejavnike prostorske segregacije Romov lahko uvrstimo tudi njihov socialni status, ki je izrazito nižji od socialnega statusa večinskega prebivalstva, kakor tudi od socialnega statusa drugih etničnih manjšin. Njihov nizek ekonomski položaj, ki se prepleta s položajem izrazito depriviligirane etnične manjšine, tako vpliva tudi na etnično segregacijo. Podatki o brezposelnosti v Sloveniji kažejo, da je med Romi nadpovprečno število brezposelnih oseb – kar 85 % delovno aktivnih Romov nima zaposlitve, medtem ko je brezposelnih le 14 % vseh delovno aktivnih prebivalcev Slovenije (Klopčič 2004, 193). Romi so torej ena izmed težje zaposljivih skupin, kar je predvsem posledica nizke stopnje izobrazbe (osnovne šole nima končane 98,2 % brezposelnih Romov na Dolenjskem in 90 % v Prekmurju (Poročilo o položaju Romov v Republiki Sloveniji 2004, 29)), pa tudi posledica njihovih navad in odnosa večinskega prebivalstva⁵². Nizka stopnja zaposlenosti se odraža tudi v opredelitvi virov njihovih dohodkov, pri katerih največji odstotek predstavljajo državne pomoči (74 %), sledijo pa neorganizirane

---

⁵² Poročilo o položaju Romov v Republiki Sloveniji (Vlada RS – Urad za narodnosti 2004, 28) omenja podatke, ki kažejo, da se brezposelne osebe, ki zaključijo program zaposlovanja, hitreje zaposlijo, če niso Romi.

zaposlitve (nabiranje surovin, zelišč; 41 %), priložnostna ali sezonska zaposlitev (25 %), drugi viri dohodkov (19 %) in nazadnje redna zaposlitev (13 %). (Winkler 1999, 67)

'Začaran krog' nezaposlenosti, revščine in slabih bivalnih razmer izraša tudi naslednji citat:

“Poglej, star sem 25 let, sem zdrav, močan. Imam ženo in štiri otroke. Imam ciganski priimek, zato me nihče noče vzeti v službo. Zato ne morem vzeti nobenega kredita za hišo, socialna podpora pa komaj pokrije stroške prehrane na mesec. Hiša je obstala v stanju tretje gradbene faze in je komaj primerna za bivanje.” (v Urh 2003, 276)

Nizki dohodki in nedostopnost kreditov (zaradi nezaposlenosti) so, poleg pomanjkanja primernih nastanitvenih politik, ki bi bile v skladu z njihovimi posebnimi potrebami in zmožnostmi, najpomembnejša strukturalna omejitev s katerima se Romi soočajo pri dostopu do nastanitve (Mandič in ostali 2004, 66). Zaradi teh ovir jim preostane le še “iskanje alternativnih lokacij na manj vrednih zemljiščih ter na območjih, kjer zaradi demografskega praznenja ne pričakujejo močnega odpora domačega prebivalstva, tudi če zasedajo zasebna zemljišča” (Zupančič 2004, 514) – torej naseljevanje v nelegalnih barakarskih naseljih.

Nizek socialni status in zatekanje k nelegalnim oblikam zagotavljanja nastanitve se kaže tudi v neustreznih oziroma podstandardnih bivanjskih razmerah v katerih živi večina Romov v Sloveniji (več o tem v poglavju 4.5). V nekaterih naseljih se s pomočjo različnih programov in aktivnosti bivanjski standard sicer izboljšuje, obstajajo pa tudi primeri romskih naselij, ki se “po zunanji fiziogonomiji /.../ komaj kaj ločijo od ostalih naselij” (Zupančič 2007, 223). Na tem mestu je potrebno poudariti, da so naselja, v katerih je stanovanjski standard enak tistemu v ostalih naseljih, še vedno romska naselja, torej naselja s pretežno romskim prebivalstvom. Kljub temu, da se od ostalih naselij pomembno ne razlikujejo, se namreč večinsko prebivalstvo v njih ne priseljuje, kar je v intervjuju potrdil tudi g. Baranja (intervju, 20. junij 2008).

4.4.3 Kulturni dejavniki

Prebivanje v bližini posameznikov s podobnim jezikom ter kulturnimi tradicijami skupini omogoča ohranjanje jezika, kulture in identitete, posameznikom pa daje tudi občutek domačnosti in varnosti, kar je zelo pomembno predvsem v okolju, ki jim ni posebej naklonjeno. Tudi na oblikovanje in ohranjanje romskih naselij (je) vpliva(la) želja Romov po prebivanju med pripadniki romske skupnosti, oziroma predvsem skupaj s člani svoje rodbine (ali družine). Tako Pavla Štrukelj (2004, 94-101) pri opisovanju nastajanja romskih naselij na ozemlju Slovenije pogosto navaja, da so se romska naselja širila tako, da so "okrog očetove hiše /.../ postavili hiše sinovi in hčere" (prav tam, 99). Tudi Zupančič (2004, 512) piše, da je bila naselitev Romov največkrat omejena na eno samo družino, naselje pa se je širilo skupaj s širjenjem družine. Da je želja po prebivanju v bližini članov družine v Prekmurju vse pomembnejši dejavnik ohranjanja romskih naselij, je poudaril tudi g. Baranja (intervju, 20. junij 2008). Romi v Prekmurju se v tem oziru od dolenjskih razlikujejo zato, ker imajo boljši ekonomski položaj in so vse bolj integrirani v večinsko družbo. Zaradi tega se lahko o kraju bivanja odločajo bolj svobodno, kot Romi na Dolenjskem. Njihovo bivalno okolje je namreč v veliki meri omejeno na romska naselja, iz katerih se pogosto ne morejo preseliti, tudi če si to želijo. Željo po prebivanju s pripadniki iste etnične skupine pa lahko kot pomemben faktor segregacije obravnavamo šele takrat, ko lahko rečemo, da so pripadniki te skupine pri izbiri bivališča sorazmerno svobodni.

Čprav kulturnih dejavnikov pri obravnavanju prostorske segregacije Romov ne moremo povsem zanemariti, pa pojasnjujejo predvsem prostorsko koncentracijo Romov in ohranjanje romskih naselij, ne pa tudi dejstva, da je kar 2/3 romskih naselij v Sloveniji ločenih od naselbin večinskega prebivalstva. Menimo torej, da so z vidika etnične segregacije Romov in oblikovanja romskih naselij v stran od naselij večinskega prebivalstva, pomembnejši družbeno-politični kot kulturni dejavniki.

4.5 Poglavitne težave v romskih naseljih

Pomebna značilnost romskih naselij, ki je tudi eden temeljnih problemov, s katerim se soočajo slovenski Romi, so podstandardne bivanjske razmere, v katerih po nekaterih ocenah prebiva vsaj 60 % Romov v Sloveniji (Žagar 2002). Neustrezne bivanjske razmere so predvsem posledica nizkega socialnega položaja Romov, tvori pa jih splet različnih težav. Med najpomembnejše lahko uvrstimo naslednje:

- a) kakovost stanovanjske gradnje
- b) komunalna opremljenost
- c) nelegalnost / črne gradnje
- d) planska (ne)urejenost
- e) lastništvo zemljišč
- f) lokacija naselij
- g) pomankanje prostora (problem širitve).

V nadaljevanju bomo omenjene težave podrobneje analizirali. Ker je ena izmed hipotez te diplomske naloge, da obstaja razlika v segregaciji dolenjskih in prekmurskih Romov, pa bomo poskušali pri opredelitvi poglavitnih težav v romskih naseljih izpostaviti tudi razlike med Prekmurjem in Dolenjsko (z Belo krajino, Kočevskim in Posavjem).

4.5.1 Kakovost stanovanjske gradnje

Eden največjih problemov v romskih naseljih je (slaba) kakovost stanovanjske gradnje. Po nekaterih podatkih⁵³ kar polovica slovenskih Romov prebiva v zasilnih bivališčih, kot so barake (iz lesa, pločevine in lepenke), kontejnerji in prikolice. Precej – okoli 39 % – je tudi zidanih hiš, ki pa zaradi pomanjkanja denarja pogosto niso dokončane, ali pa nimajo primerne izolacije. Preostali Romi prebivajo v stanovanjih – predvsem v mestnih naseljih, kjer so prevzeli izpraznjeni stanovanjski fond. V vseh oblikah bivališč so bivalni prostori pogosto majhni, vlažni in izpostavljeni prepihu. (glej Winkler 1991, 67; Urh 2003, 273; Zupančič 2007, 225)

---

⁵³ Rezultati ankete, ki je bila izvedena med 1.247 romskimi družinami (Poročilo o položaju Romov v Republiki Sloveniji 2004; Winkler 1999).

Edini sistematični podatki o tipih bivališč po občinah so bili zbrani leta 1991 in objavljeni v publikaciji Razprave in gradivo. Tudi ti podatki so pomanjkljivi, saj zajemajo le 5 občin na območju Dolenjske in 2 prekmurski občini. Podatki so predstavljeni v naslednjih dveh tabelah (4.1 in 4.2):

Tabela 4.1: Tipi bivališč v katerih prebivajo Romi - po občinah na Dolenjskem

<i>tip bivališča</i>	<i>Trebnje</i> <i>(1)</i>	<i>Grosuplje</i> <i>(2)</i>	<i>Metlika</i> <i>(3)</i>	<i>Črnomelj</i> <i>(4)</i>	<i>Kočevje</i> <i>(5)</i>	<i>skupaj</i>	<i>%</i>
stanovanje (družbeno)	1	4	2	37	26	70	21,9
zidana hiša	7	2	13	67	13	102	32
lesena baraka	12	12	16	29	18	87	27,3
kontejner, vagon, kamp prikolica	3	6	1	0	5	15	4,7
šotor	14	1	0	2	0	17	5,3
ostalo*	18	1	0	3	6	28	8,8
<i>skupaj</i>	55	26	32	138	68	319	100

* Montažna hiša, zasilno bivališče, prilagojeni družbeni objekti.

(1) Center za socialno delo Trebnje 1991, 194.; (2) Kotar 1991, 147. ; (3) Krašovec 1991, 175.; (4) Jelenič 1991, 142.; (5) Center za socialno delo Kočevje 1991, 153.

Tabela 4.2: Tipi bivališč v katerih prebivajo Romi - po občinah v Prekmurju

<i>tip bivališča</i>	<i>Lendava (1)</i>	<i>Murska Sobota (2)</i>	<i>skupaj</i>	<i>%</i>
stanovanje (družbeno)	9	25	34	5,9
zidana hiša	30	239	269	46,8
lesena baraka	18	252	270	46,9
kontejner, vagon, kamp prokolica	2	0	2	0,4
šotor	0	0	0	0
<i>skupaj</i>	59	516	575	100

(1) Center za socialno delo Lendava 1991, 161.; (2) Zadravec 1991, 88.

Kljub temu, da podatki, predstavljenih v tabelah 4.1 in 4.2, niso reprezentativni za obravnavani območji, poleg tega pa so tudi zastareli⁵⁴, lahko iz njih izluščimo nekaj splošnih opažanj. V Prekmurju je leta 1991 v zidanih hišah in stanovanjih prebivala dobra

⁵⁴ Kljub temu, da so bili podatki zbrani pred dobrim desetletjem in pol, lahko rečemo, da odražajo tudi trenutno splošno stanje. Bivalne razmere Romov se namreč spreminjajo (oziroma izboljšujejo) zelo počasi.

polovica Romov. Preostali so prebivali predvsem v lesenih barakah, ki jih lahko uvrstimo med 'slabše' tipe. Odstotek dolenskih Romov, ki so prebivali v zidanih hišah in stanovanjih je podoben kot v Prekmurju, se pa področji razlikujeta v vrstah 'slabših' tipov bivališč. Medtem ko v Prekmurju le-te predstavljajo predvsem lesene barake, so na Dolenjskem prisotni tudi kontejnerji, šotori in ostali tipi zasilnih bivališč. Da je problem prebivanja Romov v zasilnih bivališčih še vedno prisoten, je na posvetu Problematika ekonomsko-socialne integracije Romov v Sloveniji izpostavil tudi Albin Lah⁵⁵ (v Štembal in Lončar 2004, 51), ki je opozoril, da 200 od 500-ih Romov v Kočevju živi v šotorih.

4.5.2 Komunalna opremljenost

Na podstandardne bivanjske razmere v romskih naseljih vpliva tudi pomanjkljiva opremljenost s komunalno infrastrukturo. Večinoma nimajo vodovodnega omrežja, električne napeljave, kanalizacije, telefonskega omrežja, odvoza odpadkov, urejenega utrjenega cestišča ... Pri urejanju komunalne infrastrukture so največja ovira lastništvo, urbanistična urejenost (precej je črnih gradenj, ki nimajo dodeljene hišne številke), oddaljenost od infrastrukturne mreže in pa seveda financiranje. Problem oskrbe z električno energijo (brez katere je četrtnina naselij) Romi pogosto rešujejo z agregati in nelegalnimi električnimi povezavami, ki so lahko nevarne. Tudi dostopa do pitne vode nimajo vsa romska naselja. Nekateri to rešujejo z dovozom pitne vode v gasilskih cisternah, ostalim pa so edini vir vode okoliški potoki. Problematične so tudi neurejene prometne površine znotraj naselij in nekateri priključki dovoznih poti na glavne ceste. Težave so tudi s komunalnimi odpadki. Na kanalizacijsko omrežje so priključena le redka naselja, pa tudi odvoz smeti v večini naselij ni urejen. Razmere slikovito opiše prebivalka romskega naselja (v Urh 2003, 275) Boriha (v občini Metlika), v katerem so vsi domovi brez sanitarij: "male in velike potrebe opravljamo zunaj, v naravi, za grmovjem. Mama na šporhatu segreje vodo, pol pa se zunaj umivamo. Poleti je lažje, saj je v bližini reka Kolpa. I cunje ženske perejo zunaj v lavorju." (glej Žagar 2002, 155; Zupančič 2007, 226-227)

---

⁵⁵ Romski predstavnik v občinskem svetu občine Kočevje.

Da je pomanjkanje osnovne infrastrukture (dostopnost pitne vode in električne energije) še vedno zelo razširjen problem romskih naselij, kažejo tudi podatki, pridobljeni z Anketo o romskih naseljih (glej tabelo 4.3):

Tabela 4.3: Opremljenost romskih naselij v Sloveniji z električno energijo in vodo - število naselij po območjih

	oskrba z vodo			delež gospodinjstev z električno napeljavo			skupaj število upoštevanih naselij
	javni vodovod	lokalni vodni viri	brez oskrbe z vodo	vsi ali večina	delna oskrba z el. energijo	brez električne napeljave	
Prekmurje	19	16	3	23	15	0	38
Dolenjska*	32	7	18	27	6	24	57
skupaj	51	23	21	50	21	24	95

*z Belo krajino, Kočevskim in Posavjem

Vir: -Ministrstvo za okolje in prostor. 2007. Anketa romska naselja v Sloveniji. Vse upravne enote RS, za vsako romsko naselbino posebej. Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij v Sloveniji.

- Urad RS za narodnosti. 2004-2005. Bivalne razmere Romov po občinah v Sloveniji, interno gradivo.

(v Zupančič 2007, 227)

Iz tabele 4.3 lahko razberemo, da je le v dobro polovico romskih naselij napeljan vodovod. V Prekmurju ima večina ostalih romskih naselij dostop do lokalnih vodnih virov, tri naselja pa so brez vodne oskrbe. Stanje je še slabše na Dolenjskem, kjer je 18 (oziroma 32 %) romskih naselij brez oskrbe z vodo, 7 naselij pa vodo pridbiva iz lokalnih vodnih virov. Tudi z električno energijo so bolj oskrbljena romska naselja v Prekmurju, kjer imajo v 23 (60 %) naseljih električno napeljavo vsa oziroma večina gospodinjstev, 15 naselij pa je z električno energijo delno oskrbljenih. Brez električne napeljave ni nobeno romsko naselje v Prekmurju, na Dolenjskem pa je takšnih naselij zaskrbljujoče veliko – 24 oziroma 42 %. V malo več naseljih ima električno energijo večina gospodinjstev, nekaj naselij pa je z električno energijo le delno oskrbljenih. Kar petina romskih naselij na Dolenjskem je brez oskrbe z vodo in električne napeljave (Zupančič 2007, 244-246). Dovolj zgovorno pa je tudi dejstvo, da se pri oceni stanovanjskih razmer Romov uporabljajo “nekdaj pomembni kazalci, kot so opremljenost stanovanja s tekočo

vodo in elektriko”, ki za ocenjevanje splošnih stanovanjskih razmer “danes niso več aktualni, saj jih ima praktično vse prebivalstvo” (Mandič 2006, 18).

Slaba infrastrukturna opremljenost je torej problem s katerim se sooča veliko prebivalcev romskih naselij. Stanje je slabše na Dolenjskem, v Prekmurju pa je nekaj naselij, ki so dobro infrastrukturno opremljena. Izpostavimo lahko naselje Pušča (v občini Murska Sobota), v katerem so vsa gospodinjstva priključena na javni vodovod in električno napeljavo, urejen je odvoz komunalnih odpadkov, imajo pa tudi javno razsvetljavo, asfaltirano cesto in avtobusno postajo (Perić 2001; Bernjak v Štembal in Lončar 2004, 44). Po dobri infrastrukturni urejenosti izstopa tudi romsko naselje Vanča vas-Borejci, ki ima poleg vodovodnega omrežja, elektrike, ulične razsvetljave, asfaltirane ceste in kanalizacijskega omrežja tudi otroško in nogometno igrišče ter kinološki poligon (Cener v Štembal in Lončar 2004, 48).

4.5.3 Črne gradnje

V romskih naseljih z legalističnega vidika prevladujejo črne gradnje, kar pomembno vpliva na reševanje nekaterih ostalih težav s katerimi se soočajo prebivalci romskih neaselij. Pomanjkanje ustreznih dokumentov otežuje predvsem izboljšave na področju komunalne infrastrukture, povečuje pa tudi nasprotovanja večinskega prebivalstva, ki pozivajo k doslednemu spoštovanju zakonov in rušenju nelegalno zgrajenih objektov, v katerih prebivajo Romi. (glej Vlada RS – Urad za narodnosti 2004, 22; Zupančič 2004, 517; Zupančič 2007, 233-234)

Tabela 4.4: Delež črnih gradenj v romskih naseljih - število naselij po območjih

območje	vse so črne gradnje	večina so črne gradnje	del objektov so črne gradnje	črnih gradenj je malo ali nič	ni podatkov	skupaj romskih naselij
Prekmurje	3	12	16	3	4	38
Dolenjska*	39	6	7	4	0	56
skupaj	42	18	23	7	4	94

*z Belo krajino, Kočevskim in Posavjem

Vir: -Ministrstvo za okolje in prostor. 2007. Anкета romska naselja v Sloveniji. Vse upravne enote RS, za vsako romsko naselbino posebej. Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij v Sloveniji.

(v Zupančič 2007, 233)

Tudi podatki, zbrani leta 2007 (glej tabelo 4.4), kažejo, da je črnograditeljstvo v romskih naseljih zelo razširjen problem. Le v slabi desetini romskih naselij je namreč črnih gradenj malo ali nič. Zopet je opazna razlika med Prekmurjem in Dolenjsko. V Prekmurju predstavljajo največji delež tista romska naselja, v katerih je del objektov zgrajenih na črno, veliko pa je tudi naselij, v katerih prevladujejo črne gradnje. Na Dolenjskem pa so v kar 2/3 romskih naselij vsi objekti zgrajeni brez potrebnih dovolenj.

4.5.4 Planska urejenost

Poleg nelegalnosti posameznih gradenj v romskih naseljih predstavljata problem tudi parcelizacija in urbanistični ureditveni načrt romskih naselij. V zadnjem desetletju se je ob prizadevanjih Ministrstva z okolje in prostor stanje na tem področju sicer izboljšalo, še vedno pa je legaliziranih le okoli polovice romskih naselij, pri čemer je zopet opazna razlika med Prekmurjem in Dolenjsko (glej tabelo 4.5). Na Dolenjskem je namreč zunaj zazidalnih območij skoraj polovica romskih naselij. Največjo oviro pri procesih legalizacije predstavljata neurejeno lastništvo in nasprotovanje okoliškega prebivalstva. (glej Žagar 2002 164,155; Mandič in ostali 2004, 66; Horvat 2006, 9)

Tabela 4.5: Romska naselja v Sloveniji glede na plansko urejenost - število naselij po območjih

območje	prostorska dokumentacija je urejena	prostorska dokumentacija je načrtovana	območje r.n. je zunaj zazidalnih območij	neznano, ni podatkov	skupaj romskih naselij
Prekmurje	22	6	5	5	38
Dolenjska*	26	4	27	0	57
skupaj	48	10	32	5	95

*z Belo krajino, Kočevskim in Posavjem

Vir: -Ministrstvo za okolje in prostor. 2007. Anketa romska naselja v Sloveniji. Vse upravne enote RS, za vsako romsko naselbino posebej. Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij v Sloveniji.

(v Zupančič 2007, 234)

4.5.5 Lastništvo zemljišč

V postopkih vzpostavljanja pravno legitimnih stanj (tako za posamezne objekte, kot tudi naselja na splošno) je zelo pomemben element lastništvo zemljišč, na katerih so postavljena romska bivališča in naselja. Problem zasedanja tujih zemljišč se je navadno pojavil pri širjenju naselij. Ker prostih posesti ni bilo, ali pa jih domačini niso želeli prodajati Romom, se je naselje navadno širilo kamor se je lahko in kjer nasprotovanje domačinov ni bilo premočno. Problem se je še zaostрил po letu 1991, ko so bila mnoga zemljišča, na katerih se nahajajo romska naselja, v postopkih denacionalizacije vrnjena zasebnim lastnikom. (glej Mandič in ostali 2004, 67; Zupančič 2004, 515; Zupančič 2007, 224)

Tabela 4.6: Lastništvo zemljišč, na katerih stojijo bivalni in drugi objekti Romov v romskih naseljih - število naselij po območjih

območje	lastniki zemljišč so večinoma Romi	Romi so lastniki le nekaterih parcel	zemljišče je v lasti občin in/ali države	lastniki zemljišč so drugi (predvsem zasebniki)	neznani, ni podatkov	skupaj romskih naselij
Prekmurje	18	1	6	2	10	37
Dolenjska*	5	13	14	25	0	57
skupaj	23	14	20	27	10	104

*z Belo krajino, Kočevskim in Posavjem

Vir: -Ministrstvo za okolje in prostor. 2007. Anketa romska naselja v Sloveniji. Vse upravne enote RS, za vsako romsko naselbino posebej. Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij v Sloveniji.

- Urad RS za narodnosti. 2004-.2005. Bivalne razmere Romov po občinah v Sloveniji, interno gradivo. (v Zupančič 2007, 234)

Tudi na področju lastništva zemljišč, so razmere bolj urejene v Prekmurju, kjer so Romi večinski lastniki parcel v polovici romskih naselij (glej tabelo 4.6). Na Dolenjskem je takšnih naselij le desetina, prevladujejo pa naselja, zgrajena na zemljiščih, katerih lastniki so predvsem zasebniki.

4.5.6 Lokacija naselij

Bivanjski standard v nekaterih romskih naseljih znižuje tudi njihova lokacija. Romska naselja se v nekaterih primerih nahajajo na manj vrednih zemljiščih, kot so npr. bližine smetišč, kamnolomov, biviših veterinarskih jam (primer naselja Brezje-Žabjek na obrobju Novega mesta). Taka območja so Romi za naselitev že v preteklost izbirali predvsem zato, ker niso pričakovali tako močnega odpora lokalnega prebivalstva, poleg tega pa po takih lokacijah za stalno naselitev večinsko prebivalstvo ne posega. In to z razlogom – kakovost bivanja na takšnih zemljiščih je veliko nižja, kot v ostalih naseljih, oddaljenost od infrastrukture pa dodatno onemogoča napeljavo le-te v naselja v takih območjih. Vendar pa lokacija romskih naselij ne predstavlja težav le v primeru, ko se leta nahajajo na manj vrednih zemljiščih. Problem lokacije je namreč izpostavljen tudi v postopkih legalizacije romskih naselij, ki se nahajajo na kakovostnih kmetijskih

zemljiščih ali na zemljiščih, na katerih je predvidena gradnja industrijskih con, novih stanovanjskih naselij ipd. Po podatkih Strokovne skupine za reševanje prostorske problematike (Ministrstvo za okolje in prostor 2007a) je približno dvajsetina romskih naselij locirana na problematičnih lokacijah. Med le-te štejejo “močvirna območja in območja pogostih poplav, območja ožjih vodovarstvenih pasov, najboljša kmetijska zemljišča, zemljišča, predvidena v načrtih za širjenje različne infrastrukture, kjer individualna gradnja ni možna.” (glej Škraba 2007, 87; Zupančič 2004, 514)

4.5.7 Pomanjkanje prostora - nezmožnost širitve

Prebivalci mnogih romskih naselij se soočajo tudi s problemom pomanjkanja prostora. Le-to se izraža v zelo strnjenih naseljih, v katerih imajo prebivalci čedalje manj maneverskega prostora za urejanje kakovostnega bivanja, do česar prihaja predvsem v nekoliko večjih naselbinskih enotah, ki so zaradi lokacije in lastništva prostorsko omejene (Ministrstvo za okolje in prostor 2007a). Kjer možnost širitve ne obstaja, morajo nove romske družine iskati druge možnosti naselitve, kar pa zaradi pogostega nasprotovanja večinskega prebivalstva ni tako zelo preprosto. S to težavo se pogosteje spopadajo Romi na Dolenjskem, kjer za 60 % naselij ne obstaja možnost širitve (glej tabelo 4.7).

Tabela 4.7: Možnost širitve obstoječih romskih naselij – število naselij po območjih

območje	možnost širitve obstaja	obstaja delna možnost širitve	širitev je pogojno možna	širitev ni možna	neznano	skupaj romskih naselij
Prekmurje	21	3	5	5	4	38
Dolenjska*	18	4	1	33	0	56
skupaj	39	7	6	38	4	94

*z Belo krajino, Kočevskim in Posavjem

Vir: -Ministrstvo za okolje in prostor. 2007. Anketa romska naselja v Sloveniji. Vse upravne enote RS, za vsako romsko naselbino posebej. Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij v Sloveniji.
 - Urad RS za narodnosti. 2004-2005. Bivalne razmere Romov po občinah v Sloveniji, interno gradivo.
 - Štrukelj, Pavla. 2004. Tisočletne podobe nemirnih nomadov. Ljubljana: Družina. (v Zupančič 2007, 244-246)

Če povzamemo, živijo Romi v Prekmurju in na Dolenjskem v zelo slabih bivalnih razmerah, pri čemer so dolenjski Romi še v veliko slabšem položaju. Tako polovica dolenjskih Romov prebiva v zasilnih bivališčih – lesenih barakah, pa tudi bivalnih kontejnerjih, šotorih in ostalih 'slabših' tipih zasilnih bivališč. Tretjina romskih naselij na Dolenjskem je brez vodne oskrbe, 42 % jih je brez električne napeljave, zelo velik problem pa predstavljajo tudi legalni vidiki romskih naselij. Tako je skoraj polovica romskih naselij zunaj zazidalnih načrtov, le v desetini romskih naselij so večinski lastniki zemljišč Romi, v 2/3 romskih naselij pa so vsi objekti zgrajeni brez potrebnih dovoljenj. Poleg vseh naštetih težav se kar 60 % romskih naselij na Dolenjskem spopada s pomanjkanjem prostora (oz. nezmožnostjo širitve). V Prekmurju je odstotek Romov, ki prebivajo v zasilnih bivališčih, podoben kot na Dolenjskem, vendar pa tu ne najdemo 'slabših tipov' zasilnih bivališč. Tista romska naselja, ki nimajo javne oskrbe z vodo, le-to večinoma pridobivajo iz lokalnih vodnih virov – brez vode so tri naselja. Tudi z električno energijo so boljše oskrbljena naselja v Prekmurju – 60 % jih ima električno napeljavo, ostala pa so z elektriko delno oskrbljena. Razlike pa so tudi v legalnih vidikih – v Prekmurju predstavljajo največji delež plansko urejena romska naselja, naselja v katerih so Romi večinski lastniki parcel, ter tista romska naselja, v katerih je del objektov zgrajenih na črno.

Poleg teh razlik pa je potrebno pri analizi ključnih težav, s katerimi se soočajo Romi v romskih naseljih, seveda opozoriti tudi na dejstvo, da so obravnavani problemi – kakovost stanovanjske gradnje, komunalna opremljenost, nelegalnost, planska neurejenost, lastništvo zemljišč, lokacija naselij in pomankanje prostora – tudi ključni elementi slumov, ki sem jih natančneje obravnavala v poglavju 2.6.2. Ugotavljamo torej, da se mnogo romskih naselbin v Sloveniji – predvsem na Dolenjskem – po svojih značilnosti uvršča med slume.

5. SKLEP

V sodobnih družbah je pomemben vidik enakopravnega položaja različnih družbenih skupin njihova integriranost in sodelovanje v odnosih na številnih področjih družbenega življenja. Med pomembnejše dimenzije vključenosti uvrščamo tudi poselitveno oziroma prostorsko integracijo, ki pomeni, da imajo pripadniki različnih družbenih skupin enakovredne možnosti naselitve v kateremkoli delu mesta ali naselja, da živijo v primerljivih pogojih, kot ostali prebivalci (s primerljivim ekonomskim in družbenim položajem), ter da imajo tudi možnost selitve. Ugotavljamo, da so Romi vsekakor skupina, ki je, tako v Sloveniji kot tudi v Evropi, poselitveno slabo integrirana. To se jasno kaže v njihovi ločeni naselitvi v romskih naseljih, ki se pogosto nahajajo na manjvrednih zemljiščih na obrobjih (ali stran od) naselij večinskega prebivalstva, v katerih živijo v podstandardnih bivalnih razmerah – v zasilnih bivališčih s slabo infrastrukturo. Poleg tega primeri preprečevanja njihove naselitve na določenih območjih kažejo na to, da so pri izbiri kraja bivanja diskriminirani. Na podlagi analize primera smo torej hipotezo – *romska naselja lahko obravnavamo kot primer prostorske segregacije v Sloveniji* – potrdili.

V splošnem lahko na prostorsko segregacijo vpliva več dejavnikov, med katerimi so najpomembnejši kulturni (želja po prebivanju v bližini posameznikov s podobnim jezikom ter kulturnimi in verskimi tradicijami), družbeno-politični (oviranje etnične skupine pri dostopu do nastanitve v določenem okolju) in ekonomski (zmožnost plačila najemnine ali kupnine za nastanitev po cenah, ki so ponujene na trgu). Različni dejavniki segregacije vodijo tudi do različnih pojavnih oblik le-te. Kot posledica kulturnih dejavnikov se tako oblikujejo enklave, družbeno-politični dejavniki vodijo do pojava getov, (ekstremna) posledica delovanja ekonomskih dejavnikov pa so slumi. Zaradi pogoste povezanosti marginalnega etničnega položaja z nizkim socialnim statusom lahko naletimo na težavo enoznačne opredelitve določene nasebine kot geta ali sluma, kar se kaže tudi v prepletanju definicij obeh pojmov in njenemu izmenjevanju, ki ga nemalokrat zasledimo v strokovni literaturi.

Na podobno težavo (enoznačne opredelitve določene naselbine kot geta ali sluma) naletimo tudi pri odgovarjanju na raziskovalno vprašanje, *ali gre v primeru romskih naselij Sloveniji za pojavne oblike 'getoizacije' (etničnega ločevanja), ali za vprašanje revščine, ki ga tuja sociološka literatura opredeljuje kot 'slumizacijo'*. Ugotovitve kažejo, da na segregacijo Romov v Sloveniji najpomembneje vplivajo družbeno-politični dejavniki. Zaradi kulturnih razlik, drugačnega načina življenja in stereotipov se namreč soočajo z zavračanjem in diskriminacijo s strani večinskega prebivalstva, občasno pa tudi s strani uradnih institucij, ki sta že v preteklosti vodila do naseljevanja Romov v ločenih naseljih, navadno na obrobju (ali nekoliko stran od) vasi – tam, kjer so pričakovali najmanj odpora lokalnega prebivalstva. Danes pa to zavračanje ovira svobodno preseljevanje Romov (primeri protestov krajanov ob načrtovani priselitvi Romov v njihov kraj) in izboljševanje bivalnih razmer v obstoječih romskih naseljih (nasprotovanje občanov, ko želi občina nameniti sredstva za izgradnjo infrastrukture, obnovo bivališč, ...). Analiza je pokazala, da je v tem oziru položaj Romov na Dolenjskem slabši od položaja prekmurskih Romov, saj so prvi pri izbiri kraja bivanja pogosteje omejeni z nasprotovanjem okoliškega prebivalstva, medtem ko se Prekmurski Romi o kraju bivanja odločajo svobodneje. V Prekmurju tako v zadnjem času poleg družbeno-političnih dejavnikov postaja vse pomembnejši dejavnik ohranjanja njihove prostorske segregacije želja po prebivanju med pripadniki romske skupnosti oziroma člani širše družine (kulturni dejavniki).

Ugotavljamo, da poleg družbeno-političnih dejavnikov na pojav prostorske segregacije Romov v Sloveniji pomembno vplivajo tudi ekonomski dejavniki. Ekonomski status romske skupnosti v Sloveniji je namreč izrazito nižji od ekonomskega statusa večinskega prebivalstva, kar je večinoma posledica slabe izobraženosti in s tem povezane visoke stopnje brezposelnosti. Nizki dohodki in nedostopnost kreditov (zaradi nezaposlenosti) pa sta najpomembnejši strukturalni omejitvi s katerima se Romi soočajo pri dostopu do nastanitve. Zaradi teh ovir jim pogosto preostane le še iskanje alternativnih lokacij na manjvrednih (pogosto tujih) zemljiščih in črnograditeljstvo. Nizek socialni status in zatekanje k nelegalnim oblikam zagotavljanja nastanitve se kaže tudi v neustreznih oziroma podstandardnih bivanjskih razmerah, v katerih živi velik del slovenskih Romov.

Rezultati analize tako kažejo, da v mnogih romskih naseljih na Dolenjskem (pa tudi v nekaterih v Prekmurju) zasledimo večino strukturnih elementov slumov – so slabo infrastrukturno opremljena, bivališča so grajena iz slabih materialov, pripadajoča zemljišča so majhna, lastništvo le-teh je pogosto neurejeno, prebivalci teh naselij pa so revni. Ugotavljamo, da so na splošno bivalne razmere v romskih naseljih v Prekmurju precej boljše, kljub temu pa se romska naselja pogosto ne morejo primerjati z naselji večinskega prebivalstva.

Gre torej v primeru Romov v Sloveniji za pojavne oblike getov (etnične segregacije) ali slumov (ekonomske segregacije)? Da imajo družbeno-politični dejavniki zelo pomemben vpliv na segregacijo Romov, kažejo analizirani primeri zavračanja s strani večinskega prebivalstva, pa tudi dejstvo, da je etnična homogenost ena najpomembnejših značilnosti romskih naselij (ki se izraža že v samem poimenovanju). Na podlagi analize torej ugotavljamo, da romska naselja v Sloveniji ustrezajo opredelitvi geta – (1) prisilna (neprostovoljna) (2) prostorska koncentracija (3) etnične (manjšinske) skupine. Rezultati analize pa kažejo tudi na to, da mnoga romska naselja na Dolenjskem (in nekatera v Prekmurju) ustezajo pojavni obliki slumov. V primeru romskih naselij na Dolenjskem tako govorimo o prepletu etnične in ekonomske segregacije, ki ga Marcuse poimenuje geto izključenih. Drugo hipotezo – *obstaja razlika v segregaciji dveh (geografsko določenih) skupin Romov v Sloveniji – 'dolenjskih' in 'prekmurskih'* – smo torej delno potrdili. Pri obeh obravnavanih skupinah gre v prvi vrsti za vidik etničnega ločevanja, pri dolenjskih Romih pa je poleg getoizacije zelo pomemben tudi pojav slumizacije.

Romi v Sloveniji so torej na poselitvenem oziroma bivanjskem področju še vedno slabo integrirani, kar pogosto vpliva tudi na izključenost na drugih področjih življenja. To povezanost ilustrira krogotok, ki ga sklepajo bivanje v segregiranem okolju, neizobraženost, brezposelnost in družbena izključenost. Do integracije Romov v slovensko družbo po multikulturnem modelu, ki predvideva kar se da enakopravno vlogo različnih etničnih skupin znotraj ene države, ob enem pa ohranjanje njihovih značilnosti, je še dolga pot. Zavedati pa se moramo, da je Romi ne morejo prehoditi sami, pa tudi mi jih ne moremo pripeljati na cilj. Da bodo prizadevanja za njihovo integracijo uspešna, se

moramo potruditi vsi – tako pripadniki večinske družbe, kot tudi Romi sami. Vodila medskupinskih odnosov morajo biti medsebojno spoštovanje, sodelovanje in prilagajanje. Romi bodo morali sprejeti določene vrednote večinske družbe, ki so za sodelovanje v njej ključne. Pripadniki večinske družbe pa se bomo morali najprej otresti stereotipov, nato pa poskrbeti, da svojo družbeno moč izkoristimo za pomoč Romom pri njihovi integraciji.

6. LITERATURA

Advisory Committee on the framework convention for the protection of national minorities (ACFC). 2002. *Mnenje o Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/> (24. april 2008).

--- 2004. *Second Report Submitted by Slovenia Pursuant to Article 25, Paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/> (8. maj 2007).

--- 2005. *Drugo mnenje o Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/> (24. april 2008).

Allen, Charlotte. 2005. *Land Tenure, Housing Rights and Gender – National and Urban Framework: Southern Africa: Mozambique*. United Nations Human Settlements Programme. Dostopno prek: <http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=2131&drop=1> (7. april 2008).

Anstead, Alan. 2003. *Housing Rights Litigation*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1852&archiv=1> (9. januar 2008).

Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://nesstar2.adp.fdv.uni-lj.si/webview/> (22. marec 2007).

Baranja, Stanko. 2008. Intervju z avtorico. Murska Sobota, 20. junij.

Berrisford, Stephen, Theunis Roux in Michael Kihato. 2005. *Land Tenure, Housing Rights and Gender – National and Urban Framework: Southern Africa: Zambia*. Dostopno prek: <http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=2131&drop=1> (7. april 2008).

Bešter, Romana. 2002. *Migracijska politika Slovenije in EU: Primerjava zakonodaje, strateških dokumentov in priporočil, s poudarkom na integracijski politiki*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2006. *Integracijska politika - politika integracije imigrantov: teoretični model in študija primera Republike Slovenije*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

---2007. Model integracijske politike v odnosu do drugih modelov imigrantskih politik. *Razprave in gradivo* (53–54): 116-138.

Binford, Henry C. 2001. "Slums". *The Oxford Companion to United States History*, ur. Paul S. Boyer. Dostopno prek: <http://www.oxfordreference.com.nukweb.nuk.unilj.si/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t119.e1415> (22. marec 2007).

Boal, Frederick W. 2001. *Urban Ethnic Segregation and the Scenarios Spectrum*. Dostopno prek: http://www.lincolnst.edu/pubs/dl/596_boal.pdf (20. oktober 2006).

Boškić, Ružica in Maša Filipović. 2002. Ranljivost na stanovanjskem področju – kako jo zaznavajo organizacije in oblikovalci politik v Sloveniji. V *Stanovanjske Študije*, ur. Mandič Srna in Filipović Maša, 71-91. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Brizani, Imer. 2000. *Le ostanite Romi gredo!* Celovec: Mohorjeva založba.

Center za socialno delo Kočevje. 1991. Informacija o položaju Romov v občini Kočevje. *Razprave in gradivo* (25): 151–158.

Center za socialno delo Lendava. 1991. Položaj Romov in reševanje romske problematike v občini Lendava. *Razprave in gradivo* (25): 159–173.

Center za socialno delo Trebnje. 1991. Informacija o položaju Romov v občini Trebnje. *Razprave in gradivo* (25): 193–199.

Christopher, A. J. 2001. Urban Segregation in Post-apartheid South Africa. *Urban Studies* 38 (3): 449–466.

--- 2005. The Slow Pace of Desegregation in South African Cities, 1996–2001. *Urban Studies* 42 (12): 2305–2320.

Clark, William A.V. 2001. *Residential Segregation Trends*. Dostopno prek: http://media.hoover.org/documents/0817998721_83.pdf (17. januar 2008).

Comhaire, J. L. L. 1950. Urban Segregation and Racial Legislation in Africa. *American Sociological Review* 15 (3): 392–397.

Council of Europe. 2000. *Memorandum prepared by the Secretariat on problems facing Roma/Gypsies in the field of housing*. MG-S-ROM (2000) 3. Starsbourg: Council of Europe.

Cutler, David M., Edward L. Glaeser in Jacob L. Vigdor 2005. *Is the Melting Pot Still Hot? Explaining the Resurgence of Immigrant Segregation*. Dostopno prek: <http://econweb.fas.harvard.edu/hier/2005papers/HIER2071.pdf> (21. oktober 2006).

Davis, Mike. 2006. *Planet of slums*. London, New York: Verso.

Delépine, Samuel. 2006. *Housing of Roma in Central and Eastern Europe: Facts and Proposals*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/housing/HousingofRomaMay2006_en.asp (28. maj 2007).

Dér, Csilla. 1997. *Local apartheid" in Sátoraljajújhely, Hungary*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1514&archiv=1> (19. maj 2008).

Dixon, Suzanne. 2006. *Social Dynamics, Segregation and Urban Structure in London*. Dostopno prek: http://enhr2006-ljubljana.uirs.si/publish/W11_Dixon.pdf (13. februar 2007).

Drovc, Aleš, ur. 2001. *Spremljanje pridruženja EU. Zaščita manjšin*. Budapest : Open Society Institute.

Espino, N. Ariel. 2001. *Inequality, Segregation and Housing Markets: A Theoretical Overview and a Qualitative Profile of the U.S. Case*. Dostopno prek: http://www.lincolnst.edu/pubs/dl/600_espino.pdf (20. oktober 2006).

European Commission Directorate-General for Employment and Social Affairs. 2004. *The Situation of Roma in an Enlarged European Union. Employment & social affairs. Fundamental rights and anti-discrimination*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/roma04_en.pdf (28. april 2008).

European Roma Rights Centre. 1997a. "*Local apartheid*" in *Sátorajaiújhely, Hungary*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1514&archiv=1> (19. maj 2008).

--- 1997b. *Time of the Skinheads: Denial and Exclusion of Roma in Slovakia*. Country Report Series, No. 3. Dostopno prek: <http://www.errc.org/db/00/15/m00000015.pdf> (19. januar 2008).

--- 1998a. *Attacks on and ghettoisation of Roma in Slovakia*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1828&archiv=1> (19. maj 2008).

--- 1998b. *Czech walls*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=77&archiv=1> (19. maj 2008).

--- 1999. *City Authorities Build Ghetto Wall in Usti nad Labem, Czech Republic*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=204&archiv=1> (19. maj 2008).

--- 2000. *Campland: Racial Segregation of Roma in Italy*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=224&archiv=1> (19. maj 2008).

--- 2001a. *Romanian town plans ghettoisation of Roma*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1231&archiv=1> (19. maj 2008).

--- 2001b. *State of Impunity: Human Rights Abuse of Roma in Romania*. Country Report Series, No. 1. Dostopno prek: <http://www.errc.org/db/00/1E/m0000001E.rtf> (30. julij 2008).

--- 2002. *The Limits of Solidarity. Roma in Poland After 1989*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/db/00/0A/m0000000A.pdf> (24. julij 2008).

--- 2004. *Eviction of Roma in Bulgaria*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1947&archiv=1> (24. julij 2008).

--- 2004b. *The Non-Constituents: Rights Deprivation of Roma in Post-Genocide Bosnia and Herzegovina*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/db/00/1B/m0000001B.rtf> (24. julij 2008).

--- 2005. *Always Somewhere Else: Anti-Gypsyism in France*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/db/01/A1/m0000001A1.pdf> (5. avgust.2008).

European Roma Rights Center, Greek Helsinki Monitor. 2003. *Cleaning Operations: Excluding Roma in Greece*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/db/00/1C/m00000001C.rtf> (24. julij 2008).

Evropska komisija za boj proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI). 2003. *Drugo poročilo o Sloveniji*. Strasbourg. http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/5-archives/1-ecri%27s_work/5-cbc_second_reports/Slovenia_CBC2_si.pdf (24. april 2008).

--- 2007. *Tretje poročilo o Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/2-country-bycountry_approach/slovenia/Slovenia%20third%20report%20-%20cri07-5-Slovenian.pdf (24. april 2008).

Fausto Brito, Adriana in Nohemí Briseño. 2005. *Land Tenure, Housing Rights and Gender – National and Urban Framework: Latin America: Mexico*. Dostopno prek: <http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=2132> (12. marec 2007).

Fawaz, Mona in Isabelle Peillen. 2003. *Beirut, Lebanon. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/Beirut_bw.pdf (23. oktober 2006).

Fix, Mariana, Pedro Arantes in Giselle M. Tanaka. 2003. *São-Paulo, Brazil. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/SaoPaulo.pdf (23.oktober 2006).

Fourchard, Laurent. 2003. *Ibadan, Nigeria. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/Ibadan_bw.pdf (23. oktober 2006).

Garcia, Maria Inès in Nury Bermudez. 2005. *Land Tenure, Housing Rights and Gender – National and Urban Framework: Latin America: Colombia*. Dostopno prek: <http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=2132> (12. marec 2007).

Gil-Robles, Alvaro. 2006. *Final Report by Mr. Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights on the Human Rights Situation of the Roma, Sinti and Travellers in Europe*. Dostopno prek: [http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/Education/CommDH\(2006\)1_en.asp](http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/Education/CommDH(2006)1_en.asp) (9. januar 2008).

Gleaser, Ed. 1997. Ghettos – The Changing Consequences of Ethnic Isolation. *Regional Review* 7 (2). Dostopno prek: <http://www.bos.frb.org/economic/nerr/rr1997/spring/glrsr97-2.htm> (6. oktober 2004).

Hagan, Margaret in Tara Bedard. 2003. *Out and Away: The Housing Rights Situation of Roma in Hungary*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1332&archiv=1> (9. januar 2008).

Hanžek, Matjaž. 2008. Kršitev ostaja. *Mladina* (2), 18. januar. Dostopno prek: http://www.mladina.si/tehdnik/200802/clanek/slo-komentar--matjaz_hanzek/ (17. marec 2008).

Horvat, Jožek – Muc. 2003. Romi na Slovenskem. V *Evropa, Slovenija in Romi : zbornik referatov na mednarodni konferenci v Ljubljani, 15. februarja 2002*, ur. Vera Klopčič in Miroslav Polzer, 61-64. Ljubljana : Inštitut za narodnostna vprašanja.

Horvat, Jožek. 2006. *Amaro drom = Naša pot*. Murska Sobota: Romani union.

Jelenič, Antonija. 1991. Romska problematika v občini Črnomelj. *Razprave in gradivo* (25): 141–145.

Jezernik, Božidar. 2006. "Zakaj pri nas žive Cigani in ne Romi". V *Zakaj pri nas žive Cigani in ne Romi*, ur. Božidar Jezernik, 732. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Johnston, Ron, Michael Poulsen in James Forrest. 2007. The Geography of Ethnic Residential Segregation: A Comparative Study of Five Countries. *Annals of the Association of American Geographers*, 97 (4): 713–738. Dostopno prek: <http://rose.bris.ac.uk/dspace/bitstream/1983/937/3/aagcomparativefinal.pdf> (20. junij 2007).

Josipovič, Damir, Peter Repolusk. 2003. Demografske značilnosti Romov v Prekmurju. *Acta geographica Slovenica* 43 (1): 127–149.

Klinar, Peter. 1976. *Mednarodne migracije*. Maribor: Založba Obzorja.

--- 1991. Romi med revščino in etnično depriviligiranostjo. *Razprave in gradivo* (25): 24–33.

Klopčič, Vera. 2006a. *Poročilo projekta CRP "Romi v procesih evropske integracije/razvoj modelov izobraževanja in usposabljanja Romov za povečanje rednega zaposlovanja"*. Dostopno prek: <http://www.inv.si/> (10. maj 2007).

--- 2006b. Zgodovinski viri o Romih v Sloveniji. *Razprave in gradivo* (48–49): 38–52.

--- 2007. Legal Protection of Roma in Slovenia. *Razprave in gradivo* (52): 234–255.

Komac, Miran, Mojca Medvešek in Petra Roter. 2007. *Pa mi vi povejte, kaj sem!!!?: študija o etnični raznolikosti v Mestni občini Ljubljana*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kos, Drago. 1988. Socialna stratifikacija: prostorska segregacija. V *Stratifikacijske analize sodobnih družb*, 165-179. Ljubljana: MC CK ZKS: Slovensko sociološko društvo: RSS.

Kotar, Mojca. 1991. Informacija o položaju Romov v občini Grosuplje. *Razprave in gradivo* (25): 146–149.

Krašovec, Nada. 1991. Romska problematika v občini Metlika. *Razprave in gradivo* (25): 174–178.

Kundu, Nitai. 2003. *Kolkata, India. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpuprojects/Global_Report/pdfs/Kolkata_bw.pdf (23. oktober 2006).

Macura, Vladimir. 1999. *Housing, urban planning and poverty: problems faced by Roma/Gypsy communities with particular reference to central and eastern Europe*. Dostopno prek: [http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/housing/Housingreport\(99\)1Macura_en.asp](http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/housing/Housingreport(99)1Macura_en.asp) (9. januar 2008).

Mandič, Srna. 1984. O stanovanjski segregaciji. *Družboslovne razprave* (1): 133–146.

--- 1999. Stanovanjska tveganja, ranljive skupine in novi pogledi: uvod. V *Pravica do stanovanja*, ur. Srna Mandič, 11–42. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

--- 2006. Stanovanje in kakovost življenja. V *Stanovanje v Sloveniji.*, ur. Srna Mandič in Andreja Cirman, 15-53. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Mandič, Srna, Ružica Boškić, Maša Filipović in Tatjana Pezdir. 2004. *Policy measures to ensure access to decent housing for migrants and ethnic minorities: Slovenian national report*. Ljubljana University of Ljubljana, Faculty of Social Sciences.

Marcuse, Peter. 2001. *Enclaves Yes, Ghettoes, No: Segregation and the State*. Dostopno prek: http://www.lincolnst.edu/pubs/dl/605_marcuse.pdf (20. oktober 2006).

Marques Osorio, Leticia. 2005. *Land Tenure, Housing Rights and Gender – National and Urban Framework: Latin America: Brazil. Regional Overview*. Dostopno prek: <http://www.unhabitat.org/pms/getPage.asp?page=bookView&book=2132> (12. marec 2007).

Marx, Colin in Sarah Charlton. 2003. *Durban, South Africa. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpuprojects/Global_Report/pdfs/Durban_bw.pdf (23. oktober 2006).

Mayhew, Susan, ur. 2004. "ghetto". *A Dictionary of Geography*. Dostopno prek: <http://www.oxfordreference.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t15.e1378> (22. marec 2007).

--- 2004. "slum". *A Dictionary of Geography*. Dostopno prek: <http://www.oxfordreference.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t15.e2823> (22. marec 2007).

Ministrstvo za okolje in prostor (MOP). 2007a. *Druga seja strokovne skupine za proučevanje prostorske problematike romskih naselij*. Dostopno prek: <http://www.mop.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12118/5458/> (13. marec 2008).

--- 2007b. *Po šestem sestanku strokovne skupine za reševanje prostorske problematike romskih naselij*. Dostopno prek: <http://www.mop.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/12118/5598/> (13. marec 2008).

Morais Piedade, Maria, Bruno Oliveira Cruz in Carlos Wagner Albuquerque Oliveira. 2003. *Residential Segregation and Social Exclusion in Brazilian Housing Markets*. Dostopno prek: <http://www.worldbank.org/urban/symposium2005/papers/piedade.pdf> (23. oktober 2006).

Obreza, Janez. 2003. Romi v slovenskem pravnem redu in njihova politična participacija na lokalni ravni v luči predvidenih zakonskih sprememb. V *Evropa, Slovenija in Romi* : zbornik referatov na mednarodni konferenci v Ljubljani, 15. februarja 2002, ur. Vera Klopčič in Miroslav Polzer, 47-59. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Orgovánová, Klára. 2006. *Housing Policy in the Slovak Republik*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/housing/DaskalovaHousing_en.asp (9. januar 2008).

Peach, Ceri. 1996. Does Britain Have Ghettos? *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series* 21 (1): 216–235.

--- 2001. The Ghetto and the Ethnic Enclave. V *Desegregating the City: Ghettos, Enclaves, And Inequality*. Dostopno prek: http://www.lincolnst.edu/pubs/dl/610_peach.pdf (20. oktober 2006).

Perić, Tatjana. 2001. *Insufficient: Governmental programmes for Roma in Slovenia*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1717&archiv=1> (28. april 2008).

Petkovič, Brankica. 2003. Romi v Sloveniji – tujci za vedno?. *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti* (2): 54–75. Ljubljana: Mirovni inštitut.

--- 2004. Ne le sosedje, tudi najboljši sosed ne mara Romov: sistemsko narekovana in ljudsko podpihovana drugorazrednost neke manjšine. *Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti* (3): 71-81. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Piachaud, David. 2002. *Capital and the Determinants of Poverty and Social Exclusion*. Dostopno prek: <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cp/CASEpaper60.pdf> (21. februar 2007).

Polonsky, Antony. 2001. "Ghettos" *The Oxford Companion to World War II*. Dostopno prek: <http://www.oxfordreference.com.nukweb.nuk.unilj.si/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t129.e696> (22. marec 2007).

Ragragio, Junio M. 2003. *Metro Manila, Philippines. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/Manila_bw.pdf (23. oktober 2006).

Richman, Neal in Bill Pitkin. 2003. *Los Angeles, USA. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/LA.pdf (23. oktober 2006).

Roter, Petra. 2004. Integracija. V *Percepcije slovenske integracijske politike*, ur. Miran Komac in Mojca Medvešek, 199–204. Ljubljana : Inštitut za narodnostna vprašanja.

--- 2004. Opredeljevanje manjšin. V *Percepcije slovenske integracijske politike*, ur. Miran Komac in Mojca Medvešek, 169–197. Ljubljana : Inštitut za narodnostna vprašanja.

Saule, Nelson Jr. 2005. *Land Tenure, Housing Rights and Gender – National and Urban Framework: Latin America: Brazil*. Dostopno prek: <http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=2132> (12. marec 2007).

Scaramella, Matteo. 2003. *Naples, Italy. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/Naple_bw.pdf (23. oktober 2006).

Scott, John in Gordon Marshall, ur. 2005. "Ghetto". *A Dictionary of Sociology*. Dostopno prek: <http://www.oxfordreference.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t88.e927> (22. marec 2007).

Sevanatha. 2003. *Colombo, Sri Lanka. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/Columbo_bw.pdf (23. oktober 2006).

Sidney, Mara S. 2003. *Newark, USA. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/Newark.pdf (23. oktober 2006).

Sigona, Nando. 2005. Locating 'The Gypsy Problem'. The Roma in Italy: Stereotyping, Labelling and 'Nomad Camps'. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31 (4): 741–756.

Simpson, Ludi. 2004. Statistic of Racial Segregation: Measures, Evidence and Policy. *Urban Studies* 41 (3): 661-681. Dostopno prek: http://www.ccsr.ac.uk/staff/ludi/documents/urbs_41_3_2004 (20. oktober 2007).

Soanes. Catherine in Angus Stevenson, ur. 2005. "ghetto". *The Oxford Dictionary of English* (revised edition). Dostopno prek: http://www.oxfordreference.com.nukweb.nuk.unilj.si/views/SEARCH_RESULTS.html?q=ghetto&ssid=200401619&scope=global&time=0.0232806814342155 (22. marec 2007).

--- 2005. "slum noun". *The Oxford Dictionary of English* (revised edition). Dostopno prek: <http://www.oxfordreference.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t140.e72756> (22. marec 2007).

Spletno mesto za romske svetnike. Dostopno prek: <http://www.romsvet.si/default.asp> (17. marec 2008).

Statistični urad Republike Slovenije. 2002. *Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp> (24. maj 2008).

Škraba, Urška. 2007. *Integracija Romov v občini Grosuplje*: magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Štembal, Meta in Marija Lončar. 2004. *Zapis posveta Problematika ekonomsko-socialne integracije Romov v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.ds-rs.si/dejavnost/posveti/posvet_01072004/ZapisPosveta.pdf (8. maj 2007).

Štepec Dobernik, Dušan in Mojca Tercelj Otorepec. 2006. Imam dediščino, torej sem: Zakaj v Sloveniji ne želimo ohranjati romske materialne dediščine. V *Zakaj pri nas žive Cigani in ne Romi : narativne podobe Ciganov/Romov*, ur. Božidar Jezernik, 211-218. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.

Štrukelj, Pavla. 1991. Etnološke raziskave romske populacije v Republiki Sloveniji. *Razprave in gradivo* (25): 36–55.

--- 2004. *Tisočletne podobe nemirnih nomadov*. Ljubljana: Družina.

Telles, Edward E. 1995. Structural Sources of Socio economic Segregation in Brazilian Metropolitan Areas. *American Journal of Sociology* 100 (5): 1199-1223. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdf?vid=12&hid=2&sid=b7bd9996-b9b0-47cc-8f84-b27abfb76668%40SRCSM2> (29. januar 2008).

Turcu, Catalina. 2004. *Sustainable cities for the poorest: the case of Roma minority in Bucharest*. UN HABITAT World Urban Forum. Barcelona 13–17 September 2004. Dostopno prek: http://sticerd.lse.ac.uk/case/events/barcelona/Catalina_Turcu.pdf (22. marec 2007).

UN Habitat. 2003. *Understanding Slums: Case studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/home.htm (23. oktober 2006).

--- 2005. *Addressing the challenge of slums, land, shelter delivery and the provision of and access to basic services for all: Overview*. Dostopno prek: http://www.unhabitat.org/downloads/docs/2551_58814_overview.doc (21. februar 2007).

Urh, Špela. 2003. Belokranjski Romi. V *Evropa, Slovenija in Romi*, ur. Klopčič, Vera in Polzer Miroslav, 271-283. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

Urh, Špela in Žnidarec Demšar Simona. 2005. Izključujoči mehanizmi vključevanja Romov. V *Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti*. (4): 36–51. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Ustava Republike Slovenije (URS). Ur. l. RS 33/91 (28. december 1991).

Van Kempen, Ronald. 2003. *Segregation and housing of immigrants in Western European cities*. Dostopno prek: <http://shiva.uniurb.it/EUREX/syllabus/lecture7/lecture7-VanKempen.pdf> (19. oktober 2006).

Varuh človekovih pravic. 1997. *Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 1997*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=138#c103> (17. marec 2008).

--- 1998. *Letno poročilo varuha človekovih pravic za leto 1998*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=137> (17. marec 2008).

Víšek, Petr. 2001. *Low Standard Apartments as a Tool of Ethnic Segregation in the Czech Republic*. Dostopno prek: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1642&archiv=1> (19. maj 2008).

Vlada Republike Slovenije – Urad za narodnosti. *Romska etnična skupnost*. Dostopno prek: http://www.uvn.gov.si/si/manjsine_ozroma_narodne_skupnosti/romska_etnicna_skupnost/ (8. maj 2007).

--- 2004. Poročilo o položaju Romov v Republiki Sloveniji. Dostopno prek: [http://193.2.236.95/dato3.nsf/OC/0410140830046/\\$file/93v6_porocilo.doc](http://193.2.236.95/dato3.nsf/OC/0410140830046/$file/93v6_porocilo.doc) (8. maj 2007).

Wacquant, Lois. 1993. Urban Outcasts: Stigma and Division in the Black American Ghetto and the French Urban Pheriphery. *International Journal of Urban and Regional Research* 17 (3): 366–383.

--- 2004. Ghetto. V *International Encyclopedia of the social and Behavioral Sciences*. Dostopno prek: http://sociology.berkeley.edu/faculty/wacquant/wacquant_pdf/GHETTO-IESBS.pdf (21. februar 2007).

--- 2005. *Ghettos Everywhere? Rethinking Urban Poverty and Segregation in European Societies*. Dostopno prek: <http://www.aps.pt/docs/20anos-aps/TextoLoicWacquantGhettosEverywhere.doc> (23. oktober 2006).

Walker, Alex in Bernardo Porraz. 2003. *Barcelona, Spain. Understanding Slums: Case Studies for the Global Report 2003*. Dostopno prek: http://www.ucl.ac.uk/dpu-projects/Global_Report/pdfs/Barcelona_bw.pdf (23. oktober 2006).

Willem, Odendaal, Tjiramba Shadrack in Tjombe Norman. 2005. *Land Tenure, Housing Rights and Gender – National and Urban Framework: Southern Africa: Namibia*. Dostopno prek: <http://www.unhabitat.org/pmss/getPage.asp?page=bookView&book=2131&drop=1> (7. april 2008).

Wilson, Franklin D. in Roger Hammer. 1997. *Ethnic Residential Segregation and Its Consequences*. Center for Demography and Ecology Working Paper No. 97–18. University of Wisconsin, Madison. Dostopno prek: <http://www.ssc.wisc.edu/cde/cdewp/97-18.pdf> (13. februar 2007).

Winkler, Peter. 1999. Romi v Sloveniji. V *Varstvo narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji : vademecum*, 66-70. Ljubljana : Inštitut za narodnostna vprašanja.

World Bank. 2001. *Sociological and Beneficiary Assessment of Potential Low-Income Housing Micro-projects*. Dostopno prek: <http://siteresources.worldbank.org/INTROMA/Resources/repmain.pdf> (24. julij 2008).

Zadravec, Jože. 1991. Demografska in socialna podoba Romov v Sloveniji. *Razprave in gradiva* (25): 78–91.

Zakon o lokalni samoupravi (ZLS). Ur.l. RS 72/1993 (21. december 1993).

Zakon o romski skupnosti v Sloveniji (ZRomS-1). Ur. l. RS 33/2007 (13 april 2007).

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalni samoupravi (ZLS-L). Ur.l. RS, št. 51/2002 (11. junij 2002).

Zavratnik Zimic, Simona. 2000. Koncept 'družbene izključenosti' v analizi marginalnih etničnih skupin: Primer začasnih beguncev in avtohtonih Romov. *Teorija in praksa* 37, (5): 832–848.

Zoon, Ina. 2002. *Report on obstacles facing the Roma minority of Croatia in accessing citizenship, housing, health and social assistance rights*. Dostopno prek:

http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/stabilitypact/activities/Croatia/housingandsocialrights2002_en.asp (9. januar 2008).

Zupančič, Jernej. 2004. Prostorski problemi romskih naselij na Dolenjskem in v Sloveniji. *Rast* 15 (5): 510–523.

--- 2006. Poti k reševanju prostorske problematike prostorskih naselij. *Rast* 17 (6): 616–627.

--- 2007. Romska naselja kot posebni del naselbinskega sistema v Sloveniji. *Dela*. (27): 215–246.

Žagar, Mitja. 2002. Nekaj misli o politiki integracije romske skupnosti v Sloveniji. *Razprave in gradivo* (42): 136–171.

Priloga A: Tabela Romska naselja v Sloveniji

Opombe:

- zaradi pomanjkanja prostora je pregled posplošen

- kratice:

- JV – javni vodovod
- SKZ – Sklad kmetijskih zemljišč

naselje	občina	št. preb.	komunalna opremljenost		delež črnih gradenj	lastništvo zemljišč	možnost širitve	možnost nakupa	planska urejenost, status
			voda	elektrika					
Mali Šalovci	Šalovci	26	izvir	da	ni navedb	občina	da	da	urejen
Ciganszer	Hodoš	1		da	ni navedb	zasebno	da	da	urejen
Dolič	Kuzma	50	JV	delno	večina	Romi	da	da	načrtovan
Gornji Slaveči	Kuzma	36	JV	da	večina	Romi	da	da	načrtovan
Donice	Kuzma	7	JV	da	delno	Romi	da	da	načrtovan
Gornji Čmci	Cankova	20	lastni	da	delno	neznano	da	da	neznano
Domajinci-1	Cankova	47	JV	večina	delno	neznano	da	večina	ne
Domajinci-2	Cankova	39	izvir	da	delno	neznano	da	da	ne
Gornji Čmci	Cankova	30	izvir	da	malo	neznano	da	da	urejen
Hankovi	Cankova	21	izvir	da	delno	neznano	da	da	ne
Krašči-jezero	Cankova	23	izvir	da	večina	neznano	da	da	ne
Krašči-Olga	Cankova	52	lastni	da	delno	neznano	ne	da	ne
Sotina	Rogaševci	35	dovoz	del	vse	Romi	da	da	urejen
Ropoča	Rogaševci	46	JV	del	delno	Romi	da	da	urejen
Pertoča	Rogaševci	130	JV	del	delno	Romi	da	da	urejen
Serdica	Rogaševci	131	dovoz	del	večina	Romi	da	da	urejen
Sotina-Maribor	Rogaševci	55	dovoz	del	delno	Romi	da	da	urejen
Vanča vas	Tišina	291	lokalni	del	večina	Romi	pogojno	da	načrtovan
Borejci	Tišina	74	lokalni	del	večina	Romi	pogojno	da	načrtovan
Vadarci	Puconci	102	lastni	večina	delno	Romi	neznano	neznano	neznano
Kušanovci	Puconci	65	lastni	del	delno	Romi	neznano	neznano	neznano
Dolina	Puconci	74	JV	del	večina	zasebno	odkup	neznano	neznano
Zenkovci	Puconci	150	JV	večina	delno	Romi	neznano	neznano	neznano
Dokležovje	Beltinci	30	JV	da	večina	občina	ne	neznano	urejen
Beltinci	Beltinci	70	lokalni	da	večina	Romi delno	ne	neznano	urejen
Čemelavci	M. Sobota	222	JV	da	večina	Romi	delno	neznano	urejen
Nemčavci	M. Sobota	30	JV	da	ni	Romi	da	da	urejen
Kranjčeva u.	M.Sobota	80	JV	da	delno	Romi	delno	neznano	urejen
Pušča	M.Sobota	573	JV	da	delno	Romi	delno	neznano	urejen
Dolga vas	Lendava	118	JV	da	večina	SKZ	pogojno	da	načrtovan
Lendava	Lendava	48	JV	da	delno	neznano	ne	ne	urejen
Pince	Lendava	2	JV	da	neznano	neznano	ne	neznano	urejen
Petiševci	Lendava	9	JV	da	neznano	neznano	neznano	neznano	urejen

Dobrovnik-1	Dobrovnik	20	lokalni	da	delno	Romi	da	da	urejen
Dobrovnik-2	Dobrovnik	30	lokalni	da	malo	Romi	da	da	urejen
Gomilica	Turnišče	42	JV	da	vse	občina	da	da	urejen
Kamenci	Črenšovci	123	lokalni	malo	večina	občina, zasebno	da	da	urejen
Trnje	Črenšovci	26	JV delno	malo	vse	občina, zasebno	pogojno	pogojno	urejen
Brezje	Novo mesto	268	JV	da	delno	občina, zasebno, Romi	pogojno	pogojno	urejen
Žabjak	Novo mesto	204	ni	ni	vse	MORS, zasebno	ne	ne	ne
Gotna vas	Novo mesto	27	JV	da	vse	zasebno, Romi	ne	ne	urejen
Otočec	Novo mesto	22	JV	da	delno	občina, zasebno, Romi	ne	ne	pogojno
Poganci	Novo mesto	73	JV	da	vse	država, šola, zasebno	ne	ne	ne
Ragovo	Novo mesto	9	ne	ne	vse	zasebno	ne	ne	ne
Ruperč vrh	Novo mesto	45	JV	da	delno	Romi, občina	ne	ne	urejen
Šmihel	Novo mesto	112	JV	da	večina	občina, Romi, zasebno	ne	ne	urejen
Roje	Šentjernej	8	JV	da	vse	SKZ	ne	ne	urejen
Draškovec	Šentjernej	25	JV	da	vse	država, zasebno	ne	ne	ne
Kozarje	Šentjernej	18	JV	da	večina	Romi	ne	ne	urejen
Mihovica	Šentjernej	30	JV	da	vse	SKZ, Romi	ne	ne	urejen
Trdinova cesta	Šentjernej	77	JV	da	vse	SKZ, občina	delno	ne	urejen
Dobruška vas-1	Škocjan	50	ne	ne	vse	zasebno	ne	ne	ne
Dobruška vas-2	Škocjan	120	ne	ne	vse	zasebno	ne	ne	ne
Čudno selo	Črnomelj	27	ne	da	vse	Romi	da	ne	urejen
Drenovec	Črnomelj	38	delno	da	malo	Romi, občina	da	da	urejen
Lokve	Črnomelj	286	JV	delno	vse	Romi, zasebno, občina, SKZ	da	delno	urejen
Kanižarica	Črnomelj	153	ne	da	večina	Romi, občina, zasebno	delno	delno	urejen
Blatnik	Semič	15	JV	da	večina	Romi, zasebno	delno	da	delno
Semič	Semič	9	ne	da	delno	zasebno	ne	ne	urejen
Belečnik	Semič	29	dovoz	ne	vse	zasebno, Romi	ne	ne	ne
Sovinec	Semič	44	dovoz	da	delno	občina	da	da	urejen
Srednja vas	Semič	43	JV	delno	malo	Romi	da	da	urejen
Svržaki	Metlika	41	JV	delno	večina	občina	da	da	načrtovan
Boriha	Metlika	114	JV	da	vsi	občina, zasebno	da	da	načrtovan
Gaugen hrib	Metlika	49	JV	delno	delno	Romi	da	da	načrtovan
Doljne Dobrvice	Metlika	43	JV	da	vse	občina, zasebno, Romi	da	da	urejen
Gradac	Metlika	36	JV	da	vse	občina, zasebno	da	da	urejen
Krušče	Brežice	60	pipa	ne	vse	zasebno	ne	da	ne
Dmovo	Krško	38	lastni	da	vse	zasebno, Romi	ne	da	urejen
Kerinov grm	Krško	170	JV	ne	vse	občina	da	da	urejen
Leskovec	Krško	52	lokalni	ne	vse	zasebno	da	da	urejen
Rimš	Krško	44	dovoz	ne	vse	škofija	ne	ne	ne
Hudeje	Trebnje	250	JV	malo	vse	občina zasebno	da	pogojno	urejen

Korita	Trebnje	9	lastni	delno	vse	zasebno, SKZ	da	da	urejen
Mala Loka	Trebnje	7	lastni	ne	vse	SKZ	da	da	urejen
Trebnje	Trebnje	5	JV	da	ni	zasebno	ne	ne	urejen
Gline	Trebnje	12	JV	ne	vse	zasebno	da	da	urejen
Zagorica	Trebnje	13	JV	ne	vse	zasebno	da	pogojno	urejen
Šranga	Mirna peč	6	JV	da	ni	Romi	da	ni potreb	urejen
Vrhpolje	Ivančna gorica	7	ne	ne	vse	zasebno	delno	ni potreb	možno
Smrekec 1	Grosuplje	53	JV	ne	vse	občina, zasebno	ne	ne	ne
Smrekec 2	Grosuplje	57	JV	ne	vse	občina, zasebno	ne	ne	ne
Oaza	Grosuplje	31	JV	ne	vse	zasebno, občina	ne	ne	ne
Niko	Grosuplje	29	JV	ne	vse	SKZ, zasebno	ne	ne	ne
Benat	Grosuplje	20	potok	ne	vse	Romi	ne	ne	ne
Trata-jezero	Kočevje	21	pipa	da	vse	občina, zasebno	ne	ne	ne
Marof	Kočevje	27	JV	da	delno	SKZ, občina	ne	ne	ne
Kočevje	Kočevje	33	ne	ne	vse	SKZ, občina	ne	ne	ne
Željne	Kočevje	186	ne	ne	večina	SKZ, občina	ne	ne	urejen
Griček	Kočevje	19	JV	da	vse	občina	ne	ne	ne
Trata-betonama	Kočevje	65	ne	ne	vse	občina	ne	ne	ne
Goriča vas	Ribnica	69	ne	ne	vse	zasebno MORS Romi	ne	ne	ne
Lepovče	Ribnica	52	ne	ne	vse	občina	ne	ne	ne
Otavice	Ribnica	8	ne	ne	vse	zasebno	ne	ne	ne
SINTI									
Podkočna	Jesenice	6	JV	da	ni	občina	neznano	neznano	neznano
Na Potokih	Jesenice	družina	JV	da	ni	lastno	neznano	neznano	neznano
Žirovnica	Žirovnica	22	JV	da	ni	SKZ	neznano	neznano	neznano
Kranj	Kranj	družina	JV	da	ni	lastno	neznano	neznano	neznano
Rečica	Bled	družina	JV	da	ni	lastno	neznano	neznano	neznano
Kamna gorica	Kropa	družina	JV	da	ni	lastno	neznano	neznano	neznano
Radovljica	Radovljica	družina	JV	da	ni	lastno	neznano	neznano	neznano
PRISeljENI ROMI									
Litijska c	Ljubljana	52	JV	da	vse	neznano	neznano	neznano	neznano
Ljubljana ostalo	Ljubljana	600	delno	delno	večina	različno	delno	delno	urejen
Maribor	Maribor	1300	delno	delno	večina	različno	delno	delno	urejen
Velenje	Velenje	150	JV	da	ni	zasebno	da	da	urejen

Viri:

- Ministrstvo za okolje in prostor. 2007. *Anketa romska naselja v Sloveniji*. Vse upravne enote RS, za vsako romsko naselbino posebej. Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij v Sloveniji.

- Urad Republike Slovenije za narodnosti. 2004–2005. *Bivalne razmere Romov po občinah v Sloveniji*. Interno gradivo.

- Štrukelj, Pavla. 2004. *Tisočletne podobe nemirnih nomadov*. Ljubljana: Družina.

(v Zupančič 2007, 244–246)

Priloga B: Vprašanja za intervju s Stankom Baranjo

1. Kateri problemi, povezani z nastanitvijo Romov v Sloveniji, po vašem mnenju najbolj izstopajo?
2. Opažate kakšne pomembne razlike med romskimi naselji v Prekmurju in na Dolenjskem? Kakšni so poglobitni vzroki za morebitne razlike?
3. Ali, oziroma kako, po vašem mnenju problemi s področja nastanitve (pomanjkljiva infrastruktura, ločena naselja...) vplivajo na ostala področja življenja Romov?
4. Se Romi pri dostopu do nastanitve soočate s kakšnimi posebnimi ovirami, ki za ostale niso prisotne?
5. Kakšen delež Romov (po vaših ocenah) prebiva v romskih naseljih, ki so ločena od ostalih naselij? Živijo v istih naseljih tudi pripadniki drugih etničnih skupin (katerih)? Se v tem oziru romska naselja v Prekmurju razlikujejo od tistih na Dolenjskem?
6. Kako pa je v primeru romskih naselij, ki se (po komunalni urejenosti, načinu gradnje...) ne razlikujejo od drugih naselij? Se v takšna naselja priseljujejo pripadniki večinske družbe, se naselje morda 'zlije' skupaj z drugim naseljem, ali takšna naselja ostanejo ločena od naselij večinskega prebivalstva?
7. Kaj menite, ali so koncentracije Romov v romskih naseljih predvsem posledica prostovoljne odločitve (Romi si sami želijo živeti v ločenih naseljih), ekonomskega položaja (ne morejo si privoščiti, da bi živeli drugje), zavračanja ostalih prebivalcev (ki jih ne želijo imeti za sosede), ali morda česa drugega? Je poglobitni razlog enak tako za Rome v Prekmurju kot tudi tiste na Dolenjskem?
8. Se lahko Romi v Sloveniji svobodno odločate, kje želite živeti? Ali, oziroma kako pogosto, na izbiro vašega bivališča vpliva odpor lokalne skupnosti? Obstajajo na tem področju razlike med Prekmurjem in Dolenjsko?
9. Kaj so po vašem mnenju poglobitni vzroki za nerazumevanje in konflikte med prebivalci romskih naselij in njihovimi sosedi?
10. Kako ocenjujete položaj Romov v Sloveniji (predvsem na nastanitvenem področju) v primerjavi s položajem Romov v Evropi?